

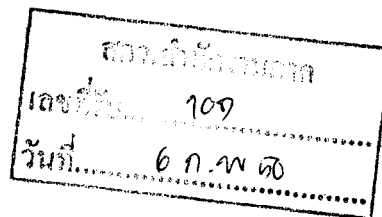
สถานการณ์การทุจริตในการเรียน
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่

โดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนีกร ทองสุขดี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการสนับสนุนด้วยทุนชุดโครงการวิจัยการศึกษาเพื่อชุมชน
ของคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อเป็นบทร่องการจัดสร้าง Node Link
ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี 2546

ตุลาคม 2548

สถานการณ์การทุจริตในการเรียน
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนิกร ทองสุขดี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงการสนับสนุนด้วยทุนชุดโครงการวิจัยการศึกษาเพื่อชุมชน
ของคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อเป็นบทร่องการจัดสร้าง Node Link
ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี 2546

ตุลาคม 2548

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณนักเรียนและครูที่ตอบแบบสอบถามและร่วมสนทนากลุ่ม ซึ่งข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษามาก ในการแก้ไขและป้องกันการทุจริตในการเรียนและยังเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพร ปัญญาภิบาล โยธผล ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นที่ปรึกษาด้านสถิติการวิจัย และขอขอบคุณนางสาวรุ่งทิwa ไชยชมภู นายชัยณรงค์ จารุพงศ์-พัฒนะ และนายชนวิวัฒน์ คำถื่อ ที่ให้การช่วยเหลือในฐานะผู้ช่วยวิจัย ทำให้งานก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

ความรักและความห่วงใยอย่างสม่ำเสมอจาก Alex และคุณ Pius เป็นกำลังใจสำคัญยิ่ง ที่ทำให้งานชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัย

ตุลาคม 2548

ชื่องานวิจัย สถานการณ์การทุจริตในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
อำเภอเมืองเชียงใหม่

ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร ทองสุขดี
ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาสถานการณ์ รูปแบบ ผลที่ได้รับและปัจจัย
ที่ส่งเสริม ความคิดเห็นเชิงจริยธรรม และแนวทางการแก้ไขทุจริตในการเรียนของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถาม
คืนจากนักเรียน 1,397 ชุด คิดเป็นร้อยละ 85.50 และได้รับแบบสอบถามคืนจากครู จำนวน
161 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.50 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และร้อยละ โดยนำเสนอใน
ตารางประกอบความเรียง ข้อมูลที่เป็นคำอธิบายสั้น ๆ ในแบบสอบถามและข้อมูลจากการสนทนา
กลุ่ม ผู้วิจัยนำมาจัดเป็นหมวดหมู่และนำเสนอในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา ผลการวิจัยมีดัง
ต่อไปนี้

1. นักเรียนร้อยละ 90.90 และครูร้อยละ 92.5 เคยเห็นเพื่อนหรือนักเรียนทุจริต
ในการเรียน โดยนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 77.76 ยอมรับว่าเคยทุจริตในการเรียน
2. รูปแบบในการทุจริตในการเรียน มี 2 แบบใหญ่ ๆ คือ การทุจริตในการเรียน
ที่ทำร่วมกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ และทำโดยลำพัง วิธีทุจริตในการเรียนที่นักเรียนพบเห็นมาก
ที่สุด ได้แก่ การลอกการบ้านโดยเพื่อนให้ลอก การกินแรงเพื่อนในการทำงานกลุ่ม และการลอก
คำตอบจากเพื่อนในขณะสอบ ในขณะที่วิธีหรือรูปแบบในการทุจริตในการเรียนที่ครูพบมากที่สุด
ได้แก่ การลอกการบ้านเพื่อนโดยเพื่อนให้ลอก การโกหกหรือแก้ตัวเมื่อไม่ได้ทำการบ้านและการกิน
แรงเพื่อนในการทำงานกลุ่ม
3. ผลที่นักเรียนได้รับจากครูและโรงเรียนมากที่สุด เมื่อทำการทุจริตในการเรียน
คือ การว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งทั้งนักเรียนและครูส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นโทษที่เหมาะสมแล้ว อย่างไรก็ตาม
นักเรียนส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามยังคงทำการทุจริตในการเรียนอยู่ แม้ว่าจะได้รับโทษ
แล้วก็ตาม

4. นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการทุจริตในการเรียนเป็นเรื่องน่าอาย (ร้อยละ 82.68) จะลอกข้อสอบในกรณีจำเป็นจริง ๆ (ร้อยละ 67.43) และการโกหกเป็นวิธีการเอาตัวรอด (ร้อยละ 63.64) นอกจากนี้นักเรียนยังกล่าวว่า การให้เพื่อนลอกข้อสอบหรือการบ้าน ทำให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน (ร้อยละ 42.09) การลอกข้อสอบทำได้ง่าย (ร้อยละ 41.95) และเป็นเรื่องสนุกและท้าทาย (ร้อยละ 20.26)

5. ปัจจัยหรือสาเหตุของการทุจริตในการเรียนเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน ครู เพื่อน และสิ่งแวดล้อม นักเรียนกล่าวว่า การทุจริตในการสอบ เนื่องจากทำข้อสอบไม่ได้ ซึ่งเป็นผลมาจากการสอนของครูและความตั้งใจเรียน และอยากได้คะแนนดี ในขณะที่ครูกล่าวว่า นักเรียนลอกข้อสอบเพราะความขี้เกียจ และข้อบกพร่องในการสอนของครู รวมถึงครูขาดความรับผิดชอบ นอกจากนี้ครูยังตั้งข้อสังเกตว่า การแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย ระดับสติปัญญาของนักเรียนและความกดดันจากผู้ปกครอง ส่งผลให้นักเรียนทุจริตในการเรียน

6. จากการสนทนากลุ่มพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เชื่อว่าปัญหานี้น่าจะแก้ไขได้ ถ้าคนเราเคารพตัวเอง แม้ว่าจะทำการบ้านหรือข้อสอบไม่ได้ ก็ควรยอมรับและหาทางปรับปรุง ในขณะที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกล่าวว่า จำเป็นต้องช่วยเพื่อน มิฉะนั้นจะถูกมองว่าไม่เอาเพื่อนและถูกคัดออกจากกลุ่ม นอกจากนี้ครูมองว่าปัญหาวินัยนักเรียนเป็นปัญหาที่รุนแรงกว่า แต่ปัญหาการทุจริตในการเรียนได้ฝังลึกอยู่ในระบบการศึกษามานาน

7. นักเรียนเสนอแนะว่า ครูควรใช้วิธีสอนที่จูงใจให้นักเรียนอยากเรียนและช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่ครูสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ ออกข้อสอบที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน และวัดความคิดของนักเรียนมากกว่าเนื้อหาความจำ ยิ่งไปกว่านั้นครูควรพูดคุยและแสดงความเป็นเพื่อนให้มากขึ้น

8. ครูเสนอแนะว่า ครูควรสื่อสารกับนักเรียนเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนและความคาดหวังเอาใจใส่นักเรียนให้มากขึ้น ในการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับงานที่ครูมอบหมายออกข้อสอบหลายชุดและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดอย่างอิสระมากขึ้น

Title: Situations of Academic Cheating of Secondary Education Students,
Muang Chiang Mai District

Researcher : Assistant Professor Dr. Ratchaneekorn Tongsookdee
Secondary Education, Faculty of Education, Chiang Mai University

Abstract

The purpose of this research study was to examine situations and factors attributing to academic cheating and prevention strategies of secondary education students in Muang Chiang Mai District during the first semester of the academic year 2003. Returned and usable questionnaires from students and teachers were 1,397 (85.50%) and 161 (87.50%) respectively. The results were analyzed and reported by frequencies and percentages. Respondents' briefly written answers on the questionnaire and information gathered from the focus groups were categorized into major themes and explained descriptively. The following general findings were formulated.

1. About 91% of students and 93% of teachers indicated prevalence of cheating among friends or other students. Moreover, the majority of student respondents (77.8%) agreed that they have ever cheated on tests and/or homework.
2. Generally, the respondents reported two main patterns of academic cheating, i.e., committing cheating among friends or others and doing it alone. The most common forms of academic cheatings reported by students were copying homework from friends with their consent, taking advantage of group work by not doing anything or doing very little, and peaking for answers from friends while taking a test. The most common academic cheating reported by teachers included students copying homework from friends with their consent, lying for unfinished homework, and taking advantage of group work by not doing anything or doing very little.

3. The most common punishment that students received from teachers and schools for their cheating behavior was scolding. Both students and teachers agreed that the type of punishment was appropriate but did nothing to deter or stop cheating. The cheating behavior continued further.

4. The majority of students indicated that cheating was an embarrassing for individuals' self-worth (82.68%); they would cheat on tests only when necessary (67.43%); and lying was seen as an opportunity to get away from individuals' responsibilities (63.64%). They also stated that giving friends permission to copy their test answers or homework was a way to gain acceptance from them (42.09%) while cheating on tests was easy to do (41.95%). Moreover, cheating was reported to be fun and challenging by some students (20.26%).

5. Factors or causes of academic cheating were attributed by students themselves, their teachers, friends, and the learning environments. Students stated that they cheated because they could not do the test but wanted to get high scores. This was due to the ineffective teaching methods and students' lack of attentiveness to learning. On the other hand, teachers indicated that students' laziness and teachers' neglect of their own teaching responsibilities were common factors attributing to student cheating. In addition, teachers noted that competition for university entrance examination, students' academic weakness, and pressure from parents as additional attributing factors to increased cheating by students.

6. From the focus groups, younger students believed that academic cheating could be reduced by individuals' own sense of self-worth and self-respect while the older students saw cheating as a way of gaining acceptance from friends. However, teachers indicated that students' lack of discipline was a more serious problem than cheating. Academic cheating was seen by teachers as a deep-rooted problem within the educational system.

7. Students recommended that teachers should use the appropriate teaching methods that motivate students to learn and enhance their understanding of what is being taught; provide students with more opportunities to enhance their critical thinking; and use a variety of tests that are appropriate to evaluate what students think and least on memorized facts. Also, tests should be designed in such a manner that they are appropriate to serve a variety of student groups, including those who may have different learning abilities. Moreover, teachers should be more friendly and caring to individual students.

8. Teacher suggested that they should communicate regularly with students about academic cheating and class expectations; provide students with more time for feedback and completion of assigned school work; be friendly and caring; and prepare various test sets and types that provide students with more opportunity to think and express their thoughts more freely.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ความหมายของการทุจริตและการทุจริตในการเรียน	8
ค่านิยม	10
- ความหมาย	10
- การเกิดค่านิยมและการปลูกฝังค่านิยม	12
- ประเภทของค่านิยม	15
- ค่านิยมในสังคมไทย	15
จริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรม	17
- ความหมายของจริยธรรม	17
- ประเภทของจริยธรรม	18
- จริยธรรมที่จำเป็นในสังคมไทย	19
- ทฤษฎีที่จำเป็นในการพัฒนาจริยธรรม	22
- ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	22
- ทฤษฎีทางสติปัญญา	29
- ทฤษฎีปรากฏการณ์	37

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แรงจูงใจ	42
- ความหมายของแรงจูงใจ	42
- ประเภทแรงจูงใจ	42
- ทฤษฎีแรงจูงใจ	44
วินัยและการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน	52
- ความหมายของวินัยและวินัยนักเรียน	52
- ความสำคัญของวินัย	53
- ประโยชน์ของวินัย	53
- ประเภทของวินัยในโรงเรียน	54
- ประเภทของวินัยนักเรียน	55
- วิธีการสร้างวินัยที่ดี	56
- สาเหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียน	60
- บทบาทของครูในการป้องกันไม่ให้นักเรียนประพฤติผิดวินัย	66
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องกับวินัยนักเรียน นักศึกษา	69
การสนทนากลุ่ม	73
- ความหมาย	73
- ประโยชน์	74
- ข้อดีข้อเสีย	74
- องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม	74
- วิธีการจัดสนทนากลุ่ม	76
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	78
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	85
การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง	85
การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	87
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	87
การเก็บรวบรวมข้อมูล	88
การวิเคราะห์ข้อมูล	89

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	90
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	134
สรุปผลการวิจัย	134
อภิปรายผลการวิจัย	140
ข้อเสนอแนะ	150
บรรณานุกรม	151
ภาคผนวก	158
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	159
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามสำหรับนักเรียน	160
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามสำหรับครู	169
ภาคผนวก ง. รายชื่อตัวแทนนักเรียนที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม	176
ภาคผนวก จ. รายชื่อตัวแทนครูที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม	177
ภาคผนวก ฉ. สรุปการสนทนากลุ่มนักเรียน	179
ภาคผนวก ช. สรุปการสนทนากลุ่มครู	183

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ระดับและขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	34
2	สาเหตุและลักษณะของพฤติกรรมละเมิดวินัยในห้องเรียน	65
3	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนและนักเรียน จำแนกตามโรงเรียน	86
4	จำนวนและร้อยละนักเรียนที่เคยเห็นเพื่อนทุจริตในการเรียน	91
5	จำนวนและร้อยละวิธีการทุจริตในการเรียนที่นักเรียนเคยเห็นเพื่อนทำ	92
6	จำนวนและร้อยละผลที่เพื่อนได้รับจากครูและโรงเรียน เมื่อทุจริตในการเรียน	94
7	จำนวนและร้อยละผลที่เพื่อนได้รับจากเพื่อนเมื่อทุจริตในการเรียน	95
8	จำนวนและร้อยละความเหมาะสมและเหตุผลของความเหมาะสม และไม่เหมาะสมของโทษที่เพื่อนได้รับเมื่อทุจริตในการเรียน	96
9	จำนวนและร้อยละการทุจริตในการเรียนของตนเอง	96
10	จำนวนและร้อยละวิธีการทุจริตในการเรียนที่ตนเองเคยทำ	97
11	จำนวนและร้อยละผลที่ตนเองได้รับจากครูและโรงเรียน เมื่อทุจริตในการเรียน	99
12	จำนวนและร้อยละผลที่ตนเองได้รับจากนักเรียนร่วมชั้น เมื่อทุจริตในการเรียน	100
13	จำนวนและร้อยละความเหมาะสมของโทษที่ตนเองได้รับ เมื่อทุจริตในการเรียน	101
14	จำนวนและร้อยละพฤติกรรมทุจริตในการเรียนที่ตนเองยังคงทำอีก	102
15	จำนวนและร้อยละความคิดเห็นของนักเรียนต่อพฤติกรรม การทุจริตในการเรียน	104
16	จำนวนและร้อยละวิชาที่ทุจริตในการเรียนยากที่สุดและเหตุผล	106
17	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากตัวนักเรียนที่ส่งผลต่อการทุจริต ในการเรียน	108

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
18	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากครูที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	109
19	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากเพื่อนที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	110
20	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	110
21	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	111
22	จำนวนและร้อยละนักเรียนจำแนกตามเพศ	111
23	จำนวนและร้อยละนักเรียนจำแนกตามเกรดเฉลี่ย	112
24	จำนวนและร้อยละอาชีพบิดา	112
25	จำนวนและร้อยละอาชีพมารดา	113
26	จำนวนและร้อยละบุคคลที่อยู่อาศัยด้วย	113
27	จำนวนและร้อยละครูที่เคยเห็นการทุจริตในการเรียนของนักเรียน	116
28	จำนวนและร้อยละวิธีการทุจริตในการเรียนที่ครูเคยเห็น	115
29	จำนวนและร้อยละผลที่นักเรียนได้รับจากครูและโรงเรียนเมื่อทุจริตในการเรียน	117
30	จำนวนและร้อยละความเหมาะสมของโทษที่นักเรียนได้รับเมื่อทุจริตในการเรียน	118
31	จำนวนและร้อยละความคิดเห็นของครูต่อการทุจริตของนักเรียนหลังจากได้รับโทษแล้ว	118
32	จำนวนและร้อยละพฤติกรรมการทุจริตในการเรียนที่ยังปรากฏอยู่	119
33	จำนวนและร้อยละความคิดเห็นของครูที่มีต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทุจริตในการเรียน	121
34	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากตัวนักเรียนที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	123
35	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากครูที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	123
36	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากเพื่อนที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	124

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
37	จำนวนและร้อยละสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการทุจริตในการเรียน	124
38	จำนวนและร้อยละวิธีการป้องกันการทุจริตในการเรียนของนักเรียนที่ครูได้ทำแล้ว	125
39	จำนวนและร้อยละวิชาที่รับผิดชอบ	126
40	จำนวนและร้อยละครูผู้สอนจำแนกตามเพศ	126

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันทุกสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งสังคมไทยเองไม่ต่างจากสังคมอื่นที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรม ค่านิยมของคนในสังคม ที่มุ่งให้ความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจและความเป็นตัวตนของตัวเอง การแข่งขัน ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ขาดความรู้สึกรับผิดชอบ ไร้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทุจริต ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความไม่ซื่อสัตย์ ขาดวินัย เห็นประโยชน์ส่วนตนเหนือประโยชน์ส่วนรวม อานันท์ ปันยารชุน (2543, หน้า 2) กล่าวว่า ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดของสังคมไทยในปัจจุบัน รากเหง้าของการคอร์รัปชันได้แผ่ขยายและฝังลึกไปสู่ทุกสถาบันในสังคม สอดคล้องกับผลการสำรวจของ Transparency International (2004, หน้า 3) ที่พบว่าประเทศไทยมีการคอร์รัปชันและไม่โปร่งใสอยู่ในอันดับที่ 64 จาก 149 ประเทศ โดยประเทศไทยได้คะแนน 3.6 จาก 10 คะแนน ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงคนในสังคมไทยที่เอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ตัวขาดคุณธรรม จริยธรรมและที่สำคัญปัญหานี้ได้กัดกินและลุกลามไปสู่ทุกสถาบันในสังคม

นอกจากนี้ อานันท์ ปันยารชุน (2543, หน้า 2-3) ยังกล่าวถึงอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เรื้อรังของสังคมไทยว่า การแก้ไขในปัจจุบันมักเป็นการแก้ไขแบบแยกส่วน เป็นการปราบปรามแต่ละเลขาการป้องกัน แต่อุปสรรคที่สำคัญและแก้ไขยากเพราะต้องใช้เวลาอันยาวนาน คือ ค่านิยมของสังคมและคนไทยที่เปลี่ยนไปเน้นวัตถุและลัทธิบริโภคนิยมส่งผลกระทบต่อนิสัยของบุคคลในการแยกแยะอะไรดี อะไรเลว การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่แยกออกไม่ได้จากประเด็นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งแนวทางแก้ไขจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขเชิงระบบ โครงสร้าง เราต้องมองปัญหาการทุจริต ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาการบริหารในภาครัฐ ปัญหาความไม่โปร่งใสในการประกอบธุรกิจ หรือแม้แต่ปัญหาความไม่เข้มแข็งในภาคประชาสังคมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องแยกออกจากกันไม่ได้ และที่สำคัญปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม ทั้งนี้การป้องกันในระดับบุคคลจะเป็นปราการด้านการทุจริตที่สำคัญโดยต้องเน้นย้ำจริยธรรมและคุณธรรมประจำใจ ซึ่งเป็นเรื่องของอุปนิสัย เป็นเรื่องของการอบรม การที่พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนฝูง และผู้ใหญ่ในสังคมต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

เป็นผลผลิตของกระบวนการระยะยาว ส่วนในระดับสังคมเป็นเรื่องการกำหนดลักษณะความ
สัมพันธ ซึ่งรวมตัว ค่านิยม ความเชื่อ และธรรมเนียมต่าง ๆ

การแก้ไขและป้องกันปัญหาทุจริตในระดับบุคคลได้ให้ความสำคัญอยู่ที่การปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมในสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการศึกษาที่มีหน้าที่ถ่ายทอด
ความรู้ และวัฒนธรรมความเชื่อ คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ทั้งนี้รัฐได้ตระหนักถึงปัญหา
ความเสื่อมของคุณธรรม จริยธรรม โดยให้ความสำคัญในระดับอุดมศึกษา เห็นได้จากการศึกษาวิจัย
เรื่องการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย โดยสำนักมาตรฐาน
และประเมินผลอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547) และเรื่องการศึกษา
วิเคราะห์ สังเคราะห์ภาพรวมจรรยาบรรณวิชาชีพในประเทศไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา (2546) ที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐพยายามทบทวนบทบาทของสถานศึกษาในการพัฒนา
คนไทยโดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมที่กำลังเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่แก้ไขยากในสังคมไทย ดังที่
สำเนา ขจรศิลป์ (2543) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า...ปัญหาความเสื่อมโทรมทางคุณธรรม จริยธรรม
ของสังคมไทยในปัจจุบันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ สุจริต ปัญหาการขาดความรับผิดชอบ
และเกียจคร้าน และปัญหาการขาดการประมาณตนและความยับยั้งชั่งใจ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมไปในทางที่น่าวิตกกังวล และจะเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการพัฒนานักศึกษาในอนาคต
ซึ่งโรงเรียนเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่หนีไม่พ้นวังวนของความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ปัจจุบันปัญหาการทุจริต
ในการทำข้อสอบ การทำการบ้านและการทำงานกลุ่มของนักเรียน ดูเหมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของ
ชีวิตในโรงเรียนและที่สำคัญ นักวิชาการ ครู อาจารย์และผู้บริหารเอง กลับให้ความสำคัญกับพฤติกรรม
ที่ไม่พึงประสงค์นี้น้อยมาก ในระดับชั้นเรียน ครูผู้สอนมักพบการทุจริตในการเรียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ
ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การทุจริตในการเรียนเป็นเพียงปรากฏการณ์ในระดับชั้นเรียนมีปฏิริยาตอบกลับ
ของครูผู้สอนเป็นรายกรณี มากกว่าเป็นการป้องกันแก้ไขในสังคมโรงเรียนโดยรวม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษาวิจัยเรื่องการทุจริตในการเรียนของนักเรียน
ในสังคมไทยมีอยู่น้อยมากและที่มีปรากฏผลของงานวิจัย ได้แสดงผลสนับสนุนว่านักเรียนนักศึกษา
ทุจริตในการเรียนจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโอกาสอำนวย กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์ (2540) ศึกษา
เรื่องผลทดลองใช้กล้องโทรทัศน์วงจรปิดควบคุมพฤติกรรมกรรมการสอบของนักศึกษา พบว่า การจัดสอบ
แบบไม่มีอาจารย์คุมสอบและนักศึกษาทราบว่ามีการบันทึกภาพวิดีโอทัศนของการสอบตลอดเวลา
นักศึกษาผู้เข้าสอบไม่มีพฤติกรรมทุจริต แต่การจัดสอบแบบมีอาจารย์คุมสอบแต่เดินเข้า-ออก
ทุก ๆ 10 นาที และแบบที่ไม่มีอาจารย์คุมสอบและไม่ทราบว่ามีการบันทึกวิดีโอทัศน พบว่านักศึกษา
มีพฤติกรรมเข้าข่ายทุจริตในการสอบ นอกจากนี้ ปานทิพย์ ธนะศรี (2539) ศึกษาเรื่องค่านิยมและ
พฤติกรรมในการใช้จริยธรรมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีค่านิยมที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้จิจูจริต อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิงมีค่านิยมในการพูดคำหยาบ และมีพฤติกรรมในการใช้จิจูจริตมากที่สุด คือ การพูดเท็จต่อพ่อแม่และพูดคำหยาบ

นักการศึกษาบางท่านมองว่า การทุจริตในการเรียนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการขาดวินัย ขาดคุณธรรมจริยธรรม สุรเชษฐ์ คำสุวัตร (2546) ศึกษาแนวทางแก้ปัญหาคาดวินัยของนักเรียนในโรงเรียนบ้านห้วยป็นจ้อย กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัญหาของการขาดวินัยแบ่งเป็นวินัยเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไป และวินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน และการขาดวินัยที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อตัวเอง โดยปัจจัยส่งเสริมการขาดวินัย คือ กฎระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติไม่ชัดเจน การดำเนินนักเรียนของครูที่รุนแรง และเป็นเชิงการดูถูก

จากผลงานวิจัยในประเทศไทยข้างต้นเป็นการเน้นย้ำว่านักเรียน นักศึกษาทุจริตในการเรียน ขาดวินัยและขาดคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นภาพรวมแต่ยังไม่มียงานวิจัยที่ช่วยให้นักการศึกษาเข้าใจถึงการทุจริตในการเรียน เนื่องจากขาดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติ ลักษณะปัจจัย สาเหตุของการทุจริตของนักเรียน ส่งผลให้การป้องกันแก้ไขปัญหานี้เป็นไปโดยยากทั้งในวงแคบเมื่อยังเป็นปัญหภายในโรงเรียนและในวงกว้างที่การทุจริตในโรงเรียนอาจจะเริ่มจุดเริ่มต้นที่ถูกมองข้ามที่นำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันในชีวิตจริงในที่สุด ในขณะที่ในต่างประเทศมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนเป็นที่สนใจและมีผลงานวิจัยจำนวนมากทั้งด้านรูปแบบ ปัจจัยแรงจูงใจ แนวทางป้องกันและกัน ด้วยวิธีวิจัยที่หลากหลาย Taylor and Pogrebin (2002) ได้ศึกษาเรื่อง Advanced Placement-Advanced Pressure : Academic Dishonesty among High School Students พบว่านักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นนำ ได้รับแรงกดดันจากผู้ปกครอง เพื่อน ครู ตนเอง และสังคมที่มีการแข่งขันสูงทำให้นักเรียนเหล่านี้ทุจริตในการเรียนทุกวิถีทางเพื่อให้ได้คะแนนดี ในขณะที่ Gomez (2001), McCabe (1999), และ Schab (1991) พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาและนักเรียนระดับอุดมศึกษาทุจริตในการเรียนมากขึ้น สอดคล้องกับ Bushwelter (1999) พบว่าร้อยละ 90 ของครูเชื่อว่าการทุจริตเป็นปัญหาและมากกว่าร้อยละ 50 ของครูสามารถจับการทุจริตได้นอกจากนี้ Magnus, Polterovich, and Danilov (2002) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตในการเรียนของนักเรียนในประเทศรัสเซีย เนเธอร์แลนด์ อิสราเอล และสหรัฐอเมริกา และพบว่า ความคิดเห็นมีความแตกต่างไปในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทุจริต นักเรียนที่มีระดับของการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

นักการศึกษาจำนวนไม่น้อยเชื่อว่า การทุจริตในการเรียนมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) การควบคุมตนเอง (Locus of Control)

และความบกพร่องทางสังคม (Social Disability) ในการศึกษาของ Thorpe, Pittenger, and Reed (1999) พบว่าเพศ ขนาดของสถาบันการศึกษาและระดับการศึกษามีผลต่อการทุจริตในการเรียน กล่าวคือนักศึกษาเพศชายทุจริตมากกว่าเพศหญิง สถานศึกษานานาชาติใหญ่มีรายงานการทุจริตมากกว่าสถาบันการศึกษานานาชาติเล็ก และมีรายงานการทุจริตของนักศึกษาเหล่านี้ตอนเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา มากกว่าในขณะที่เรียนระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าการทุจริตในการลอกผลงานมากกว่าการลอกข้อสอบ ซึ่งรูปแบบนี้แตกต่างไปจากงานวิจัยของ Newstead, Franklyn-Stokes, and Armstead (1996) และ Nuss (1988) ที่พบว่านักเรียนนักศึกษาลอกข้อสอบมากกว่าลอกผลงาน อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพกับการทุจริต

แนวทางป้องกันการทุจริตในการเรียนของนักเรียนเป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่นักวิจัยและนักการศึกษาให้ความสำคัญ McCabe and Trevino (2002) ; McCabe and Pavela (2000) ; and Cole and McCabe (1996) พบว่า การบัญญัติ “Honor Code” หรือรหัสความซื่อสัตย์ และโปรแกรมเกียรติยศในสถาบันการศึกษา ผู้บริหาร ครูอาจารย์ต้องร่วมมือกับนักเรียน นักศึกษากำหนดยุทธวิธีที่นำมาสู่การป้องกันการทุจริตที่ได้ผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการทุจริตในการเรียนที่เน้นถึงลักษณะ ปัจจัยส่งเสริมและความรู้สึกต่อพฤติกรรมทุจริต จึงเป็นข้อมูลจำเป็นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ตามแนวสังคมวิทยาและการเรียนรู้ของบุคคล (พยุงศักดิ์ จักรสุรินทร์, 2540) ทั้งนี้ผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development and Behavior Theory) เป็นกรอบทางความคิดใช้อธิบายการทุจริตในการเรียนของนักเรียน เพื่อให้ นักวิชาการ ครู อาจารย์ เข้าใจพฤติกรรม แรงจูงใจ และความรู้สึกผิดชอบต่อการทุจริตมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เนื่องจากโรงเรียนในเขตเมืองใหญ่ที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้คนที่เคยใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเกือบจะไม่มีให้เห็นในเขตเมืองใหญ่ ที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมที่มีการแข่งขันในทุกด้าน รวมถึงความต้องการทางเลือกทางการศึกษา ทำให้มีโรงเรียนทั้งของภาครัฐและเอกชนมากถึง 23 โรงเรียน ที่มีขนาดต่าง ๆ กัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ทั้ง 23 โรงเรียนนี้เป็นฐานในการวิจัย เพื่อได้คำตอบที่จะช่วยให้นักการศึกษาเข้าใจและนำไปเป็นแนวทางป้องกันการทุจริตในการเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ ผลที่ได้รับและปัจจัยที่ส่งเสริมการทุจริตในการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเชิงจริยธรรมของนักเรียนและครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขการทุจริตในการเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรในการศึกษาได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาจาก 23 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 32,679 คน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 1,634 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย และครูจำนวน 184 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงโดยเลือกครูสาระการเรียนรู้ 1 คน ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวน 23 โรงเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 นอกจากนี้ในการสุ่มเลือกกลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่างครูแต่ละสาระการเรียนรู้รวม 8 คน และนักเรียนระดับชั้นละ 2 คน รวม 12 คน จากโรงเรียนวชิรวิทย์

ด้านเนื้อหา

ศึกษารูปแบบการทุจริตในการเรียน ผลที่ได้รับจากการทุจริตในการเรียน ความคิดเห็นเชิงจริยธรรม และแนวทางแก้ไขการทุจริตในการเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถานการณ์ หมายถึง เหตุการณ์ที่กำลังเป็นไป

การทุจริตในการเรียน หมายถึง พฤติกรรมการลอกข้อสอบและงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการจ้างงานให้ผู้อื่นทำงานให้ และการ โกหกเพื่อเอาตัวรอด

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

ครู หมายถึง ครู ระดับมัธยมศึกษาที่รับผิดชอบสอนในแต่ละสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทำให้ทราบถึงรูปแบบ ผลที่ได้รับ ปัจจัยส่งเสริมความคิดเห็นเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนและแนวทางแก้ไข

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาการทุจริตในการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของทุจริตและทุจริตในการเรียน
2. ค่านิยม
 - ความหมาย
 - การเกิดและการปลูกฝังค่านิยม
 - ประเภทของค่านิยม
 - ค่านิยมในสังคมไทย
3. จริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรม
 - ความหมายของจริยธรรม
 - ประเภทของจริยธรรม
 - จริยธรรมที่จำเป็นในสังคมไทย
 - ทฤษฎีที่จำเป็นในการพัฒนาจริยธรรม
 - ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)
 - ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory)
 - ทฤษฎีปรากฏการณ์ (Phenomenological Theory)
4. แรงจูงใจ
 - ความหมาย
 - ประเภทแรงจูงใจ
 - ทฤษฎีแรงจูงใจ
5. วินัยและการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน
 - ความหมายของวินัยและวินัยนักเรียน
 - ความสำคัญของวินัย
 - ประโยชน์ของวินัย

- ประเภทของวินัยและวินัยนักเรียน
- ลักษณะและหลักการสร้างวินัยที่ดี
- วิธีการสร้างวินัยที่ดี
- เหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียน
- บทบาทของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองในการส่งเสริมวินัยนักเรียน
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้องกับวินัยนักเรียน นักศึกษา

6. การสนทนากลุ่ม

- ความหมาย
- ประโยชน์
- ข้อดีข้อเสีย
- องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม
- วิธีการจัดสนทนากลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของทุจริตและทุจริตในการเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 534) ได้ให้ความหมายของทุจริตว่า หมายถึง (น.) ความประพฤติชั่ว ถ้าเป็นความประพฤติทางกาย เรียกว่า กายทุจริต ถ้าเป็นประพฤติชั่วทางวาจาเรียกว่า วาจาทุจริต ถ้าเป็นประพฤติชั่วทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต (ก.) โกง เช่น ทุจริตในการสอบ คดโกง ฉ้อโกง เช่น ทุจริตต่อหน้าที่ (ว.) ไม่ซื่อตรง และซื่อสัตย์

นักวิชาการหลายท่านไม่นิยมใช้คำว่า ทุจริตหรือ Cheating ซึ่งอาจให้ความรู้สึกทางลบมากเกินไป Gehring and Pavela (1994, p.5) ได้ให้ความหมายของความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ (Academic Dishonesty) ไว้ว่าเป็นการกระทำฉ้อฉลอย่างตั้งใจซึ่ง นักเรียนแอบอ้างใช้ผลงานของคนอื่นมาเป็นผลงานของตนเอง หรือคัดลอกและปลอมแปลงผลงานทางวิชาการของคนอื่น หรือตั้งใจให้งานของวิชาการของผู้อื่นเสียหาย หรือช่วยผู้อื่นให้กระทำการไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ใช้คำว่าทุจริตในการเรียน (Academic Cheating) เนื่องจากคำนี้ให้ภาพที่ชัดเจนมากกว่า แต่ใช้คำอธิบายของ Gehring และ Pavela (1994) ในการอธิบายคำว่า การทุจริตในการเรียน

ปัจจุบันในสังคมไทย มีการกล่าวถึงปัญหาทุจริตในการเรียนน้อยมาก หากแต่มีการกล่าวถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยมองว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชันและการทุจริตในการเรียนเป็นเรื่องของความเสื่อมทางคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต รวมถึงความมีวินัยในตนเองที่เป็นปัญหาที่ถูกมองข้าม ทำให้การแก้ไข และป้องกันทำได้อย่างยากลำบาก สอดคล้องกับที่อานันท์ ปันยารชุน (2543, หน้า 2) กล่าวว่า สาเหตุที่เราไม่สามารถแก้ไขให้อยู่ในระดับที่ควบคุมได้ไว้ เนื่องจาก

1. การแก้ปัญหา ยังเป็นการแก้ไขแบบแยกส่วน เน้นการปราบปรามแต่ละเลขาการ ป้องกัน โดยไม่ได้แก้ปัญหายังเป็นระบบด้วยกลไกเชิงโครงสร้าง

2. ค่านิยมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก สภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจและ ลัทธิบริโภคนิยม ได้ส่งเสริมให้คนมีค่านิยมเห็นเงินเป็นพระเจ้า เห็นว่าเงินเป็นปัจจัยแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้

3. ค่านิยมของสังคมที่บิดเบือน ส่งผลกระทบต่อการสร้างนิสัยของบุคคล มีอิทธิพลต่อการแยกแยะว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรเลว และส่งผลมาถึงการตัดสินใจว่า อะไรควรทำ ไม่ควรทำ การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่แยกไม่ได้ จากประเด็นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เพราะในกระบวนการทุจริตนั้น หมายความว่ากำลังมีคนถูกโกง ถูกเอาเปรียบ และได้รับความทุกข์ เดือดร้อน

นอกจากนี้ อานันท์ ปันยารชุน (2543, หน้า 3-4) ยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา การทุจริตคอร์รัปชันอย่างเป็นองค์รวมไว้ ดังนี้

1. เราต้องไม่มองปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันแยกส่วนออกจากปัญหาอื่น ๆ ของ ระบบ การคอร์รัปชันเป็นเรื่องซับซ้อน เป็นบ่อเกิดและเป็นแหล่งหมักหมมของปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ก็จริง แต่ในขณะที่เดียวกันการคอร์รัปชันก็เป็นภาพสะท้อนความไร้ประสิทธิภาพของระบบด้วย เราจึง ต้องมองว่าปัญหาการทุจริต ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาระบบการบริหารในภาค ราชการ ปัญหาความไม่โปร่งใสในการประกอบธุรกิจ หรือแม้แต่ปัญหาความไม่เข้มแข็งในภาค ประชาสังคมเหล่านี้ ล้วนเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันไม่ได้ ในมุมมองของการแก้ปัญหาทุจริตจะต้อง คำนึงถึงบริบทของปัญหาอื่น ๆ ประกอบกันไปด้วย การแก้ปัญหาอื่น ๆ ของระบบก็จะต้องคำนึงถึง เงื่อนไข อิทธิพลและบทบาทที่การทุจริตคอร์รัปชันมีต่อสภาพปัญหานั้น เราจึงจะสามารถแก้ปัญหา ได้อย่างครบวงจร

2. เราต้องมองว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาหลายระดับ ในระดับบุคคล ปราการด้านการทุจริตก็คือจริยธรรมและคุณธรรมประจำใจ อันนี้เป็นเรื่องของอุปนิสัย เป็นเรื่อง ของการอบรม การที่พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนฝูง และผู้ใหญ่ในสังคมต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

เป็นผลผลิตของกระบวนการระยะยาว และในระดับสังคม เป็นเรื่องการกำหนดลักษณะความ
สัมพันธ์ ซึ่งรวมถึง ค่านิยม ความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ด้วย ลักษณะความสัมพันธ์
เป็นเรื่องที่กำหนดได้ด้วยระบบความคิดและความเข้าใจ ดังนั้นถ้าจะแก้ปัญหาการทุจริต มาตรการ
เชิงสังคมอันดับแรก คือ ต้องทำให้คนในสังคมรู้เห็นตรงกัน ว่าการกระทำอย่างไรจัดว่าเป็นการ
คอร์รัปชัน อะไรไม่ใช่คอร์รัปชัน

ค่านิยม

ความหมาย

พจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 242) ได้ให้ความหมายว่า
ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของ
ตนเอง

Kilpatrick (1954) มองค่านิยมเป็นความต้องการที่ได้รับการประเมินอย่างรอบคอบ
มีค่าควรแก่การเลือกไว้เป็นสมบัติของตน

จากความหมายข้างต้น พอสรุปได้ว่าค่านิยมคือ สิ่งที่บุคคลเชื่อและเลือกอย่างเต็มใจ
ไว้เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง

ค่านิยมมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างมาก มีผลต่อการตัดสินใจว่า
อะไรผิด อะไรถูก อะไรควรทำหรือไม่ควรทำ ในขณะที่สังคมจะอยู่ได้เพราะมีโครงสร้างทางสังคม
ที่ดีและโครงสร้างทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นกรอบและ
เครื่องยึดเหนี่ยว ถ้วน สายยศ และ อังคนา สายยศ (2543, หน้า 127) กล่าวว่า โครงสร้างสังคม
มีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ สถาบันสังคม และองค์การสังคมในองค์การสังคมเป็นกระบวนการ
จัดระเบียบของสังคม โดยอาศัยความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม บรรทัดฐาน สัญลักษณ์
สถานภาพและบทบาทเป็นต้น สิ่งนี้ก็จะเกิดเป็นวัฒนธรรมของสังคม ดังนั้นถ้าสังคมมีค่านิยม
เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปด้วย การปลูกฝังค่านิยมที่ดี ที่ถูกต้องจึงทำให้
ได้วัฒนธรรมที่ดีงาม นัยกลับกันวัฒนธรรมสร้างเสริมค่านิยม

คน ๆ หนึ่งจะเป็นคนดีที่สังคมต้องการนั้น จะต้องได้สัมผัสกับสิ่งที่ดีมาก่อนเกิด
ความรู้สึกลึก ค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อเนื่องกัน สังคมประสบการณ์มาจนเป็นลักษณะของการ
แสดงพฤติกรรมอย่างไรของคน สังคมประสบการณ์มาจนเป็นลักษณะของการแสดงพฤติกรรม
อย่างไรของคน ค่านิยมเป็นตัวหล่อหลอมมาก่อนคนเป็นส่วนประกอบย่อยของสังคม ถ้าคนมีค่านิยม
ที่พึงประสงค์และเป็นสิ่งที่มีมนุษยโลกต้องการ สอดคล้องกับ Parsons (1961) ที่กล่าวว่า ค่านิยม

ร่วมกำหนดรูปและควบคุมชีวิตของสังคมทั้งมวล เพราะมันแสดงออกโดยผ่านบรรทัดฐานซึ่งกลายสถานะเป็นสถาบันในกลุ่มคนหลายกลุ่มและนำบรรทัดฐานเหล่านี้เข้าไปในลักษณะบุคลิกภาพ

ถ้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543, หน้า 128 - 129) กล่าวเพิ่มเติมว่าค่านิยมเกิดขึ้นเพราะบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดการกระทำหรือปฏิบัติตามมา ศรัทธาคือความเชื่อ ความเลื่อมใสที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นว่าดีมีประโยชน์สามารถช่วยชีวิตเราได้ คนจะลงมือทำอะไรก็เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งที่ทำไปนั้นมีประโยชน์ มีผลดีต่อตนเอง ความเชื่อจึงเป็นแรงจูงใจให้คนทำสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อนี้อาจเป็นความเชื่อภายนอก หรือเป็นความเชื่อในตนเอง ความเชื่อต่อสิ่งภายนอก อาจเป็นสิ่งที่ตนเองนับถือว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจอาจคลั่งคลุ้มคลานให้ชีวิตมีความสุขความเจริญ เช่น พระรัตนตรัย เทพเจ้า เทวดาอนุรักษ เป็นต้น ส่วนความเชื่อในการกระทำของตนเอง เช่น เชื่อว่าเมื่อคนทำดีย่อมได้รับผลกรรมดี ทำสิ่งชั่วได้รับผลกรรมชั่ว ความเชื่อในตนเองจะทำให้เกิดกำลังใจที่จะทำงานได้สำเร็จ จากแนวความคิดนี้แสดงว่าค่านิยมเกิดจากความเชื่อของบุคคล เกิดจากความศรัทธาต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่ตนค่านิยมของแต่ละคนจึงแตกต่างกันไป แหล่งใหญ่จึงเป็นครอบครัว โรงเรียน เพื่อนสนิทและสื่อต่าง ๆ

สถาบันครอบครัวเป็นที่เกิดของค่านิยมอีกแหล่ง ในสถาบันครอบครัวจะมีพ่อแม่หรือญาติระดับต่าง ๆ พ่อแม่จะพยายามให้การเรียนรู้แก่ลูกว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ลูกก็จะจดจำไว้และพิจารณาสังเกตดูสิ่งที่พ่อแม่สั่งสอน ถ้าตรงกับความรู้สึกศรัทธาของตนเองก็จะยึดถือไว้ เช่นสอนให้เป็นคนเมตตา ซื่อสัตย์ ไม่พูดโกหก ไม่เป็นแก๊ง เป็นคนดี จะสังเกตเห็นได้ว่า ครอบครัวที่มีเมตตากรุณา ลูก ๆ มักจะมีเมตตากรุณาด้วย เพราะได้รับรู้ ได้สัมผัสได้ กระทำจนเป็นคุณค่า จึงยึดถือตามที่พ่อแม่ได้ทำได้ปฏิบัติมา

เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนผู้มีบทบาทสำคัญอีกคนคือครู ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ถ้าครูสอนให้นักเรียนรู้และกระทำแต่สิ่งดี ๆ นักเรียนก็จะเป็นคนดี มีค่านิยมทางดีอยู่กับตัวครูและโรงเรียนมีอิทธิพลต่อค่านิยมเด็กมาก จะสังเกตเห็นได้จากบางโรงเรียน เด็กชอบช่วยเหลือคนอื่น แต่บางโรงเรียนชอบใช้ความรุนแรง ทั้งนี้เป็นผลจากครูและโรงเรียนนั่นเอง ที่ปลูกฝังค่านิยมทางดีและไม่ดีให้แก่เด็กนักเรียน

นอกจากนี้เพื่อนเป็นตัวสำคัญในการเสริมความเชื่อศรัทธาให้เกิดค่านิยมแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นจะเป็นวัยที่เอาอย่างเพื่อน ดังนั้นเพื่อนส่วนใหญ่ศรัทธาอะไรมักจะคล้อยตาม ถ้าได้กลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยมทางดีก็จะเป็นเด็กดีไปด้วย แต่ถ้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยมในทางไม่ดี ก็จะพลอยเป็นคนไม่ดีไปด้วย เราจะเห็นอยู่บ่อย ๆ ว่า เด็กบางกลุ่มชอบทำบุญ ช่วยเหลือคนบำเพ็ญกุศล แต่เด็กบางกลุ่มเล่นการพนัน ดินของเสพติดทั้งหลาย เพราะมองเห็นคุณค่าแตกต่างกัน

ที่สำคัญในปัจจุบันอย่างหนึ่งคือ สื่อ เช่นหนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น เป็นตัวแพร่
สิ่งดี สิ่งไม่ดี หลาย ๆ อย่าง คนบางคนพิจารณาเลือกไม่เป็นก็จะเป็นอันตรายเพราะสื่อเป็นตัวเสนอ
เป้าให้แก่คน การเกิดความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนจึงขึ้นอยู่กับ การพิจารณาตัดสิน ถ้าบางคนมีจิตใจ
สูงจะตัดสินใจอย่างหนึ่ง ถ้ามีจิตใจต่ำจะตัดสินยอมรับอีกอย่างหนึ่ง การให้เด็กสัมผัสกับสื่อทั้งหลาย
จึงควรระวัง ผู้ใหญ่จะต้องคอยชี้แนะในสิ่งที่ดีที่งาม จึงจะสร้างค่านิยมที่ดีได้

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าค่านิยมนั้นสร้างสมมาตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ ในสถาบันครอบครัว
มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่น้อง เป็นคนสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝังอยู่ประจำ จะสอนว่าอะไร
ที่ว่าดี อะไรที่ว่าไม่ดี อะไรที่ว่าถูก อะไรที่ว่าผิด และอะไรที่ควร อะไรที่ไม่ควร สิ่งเหล่านี้ปลูกฝังมา
ตั้งแต่เล็ก สะสมตกผลึกมาเป็นของตนเอง เมื่อเข้าโรงเรียนมีครูมีเพื่อน ได้พบเห็นสื่อลักษณะต่าง ๆ
ก็เกิดการเรียนรู้เพิ่มอีก แต่ก็จะนำเอาค่านิยมพื้นฐานที่รับจากครอบครัว มาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง
และจะเกิดการเพิ่มพูนค่านิยมขึ้นเรื่อย ๆ เป็นของตนเอง โดยหลักการแล้วค่านิยมแต่ละคนจะ
เปลี่ยนแปลงยากมีความคงทน

การเกิดค่านิยมและการปลูกฝังค่านิยม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534, หน้า 235 – 236) กล่าวว่า ค่านิยมซึ่งคนส่วนใหญ่
เห็นว่าสำคัญ เกิดจากประสบการณ์และการประเมินค่าของบุคคลและขณะเดียวกันก็มาจากความ
เชื่อและเจตคติ

ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมที่แสดงว่าเกิดค่านิยมขึ้น ได้แก่ การเกิดแรงจูงใจ
ซึ่งแรงจูงใจนี้ไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะเชื่อฟังหรือจะปฏิบัติตาม แต่เกิดจากข้อผูกมัดที่เกิด
ในตัวบุคคลที่มีค่านิยมสิ่งใดหนึ่งเป็นตัวนำให้เกิดการปฏิบัติต่าง ๆ

การเกิดค่านิยมจะมีพฤติกรรม 3 อย่างคือ

ก. การยอมรับค่านิยม พฤติกรรมในขั้นแรกนี้จะเป็นการลงความคิดเห็นว่าเหตุการณ์
สิ่งของ การกระทำเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าบุคคลจะมีความเชื่อซึ่งจะมีมากน้อยแตกต่างกันไป ความเชื่อนี้
จะกลายเป็นการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งและพร้อมที่วัดและประเมินสิ่งนั้น

ข. ความชอบในค่านิยม พฤติกรรมของความชอบจะแทรกอยู่ระหว่างการยอมรับการ
เกิดค่านิยมและความรู้สึกผูกมัดอยู่กับค่านิยมนั้น ความชอบนี้จะประเมินจากตนเองและบุคคลข้าง
เคียงด้วยว่าผู้คนเหล่านั้นมีค่านิยมอะไรบ้าง

ค. การผูกมัด เป็นขั้นที่มีความเชื่อมั่นว่าจะยอมรับค่านิยมนั้น เช่น การเคารพผู้ใหญ่
โดยแสดงความอ่อนน้อม ซึ่งจะบ่งว่าเรามีค่านิยมในสิ่งนั้น

ค่านิยมของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป ในตัวคนเดียวก็จะมีค่านิยมในหลายชนิด
ซึ่งเราสามารถจัดให้เป็นระบบโดยการเข้ากลุ่มกัน โดยการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมและจัด

ระบบค่านิยมอาจจะเป็นการเรียงลำดับโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของค่านิยมนั้น ซึ่งจะเป็นที่มาของการกำหนดปรัชญาชีวิตของแต่ละคน อาจจะเป็นเป้าหมายในชีวิตอุดมการณ์ อุดมคติก็ได้ ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะค่านิยมตามที่ยึดถือ และพฤติกรรมต่อมาก็คือ การปฏิบัติ ซึ่งจะสังเกตจากพฤติกรรมภายนอกในสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งในบางครั้งก็เป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่ได้นำไปปฏิบัติก็ได้

ในการพิจารณาว่าคุณลักษณะใดเป็นค่านิยมหรือไม่ Rath and Others (1966 อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534, หน้า 237) ให้พิจารณาตามเกณฑ์ต่อไปนี้

1. การเลือก

- 1.1 เป็นการเลือกอย่างเสรี หากมีการบังคับให้เราจำต้องเลือกค่านิยมใดแล้วจะเสียกว่าเป็นค่านิยมที่แท้จริงไม่ได้
- 1.2 เป็นการเลือกจากค่านิยมหลายประการ เพื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติที่แตกต่างได้
- 1.3 เลือกหลังจากได้พิจารณาถึงผลต่อเนื่องอันจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามค่านิยมแต่ละอย่างแล้ว

2. การทอดถอน

- 2.1 รักษาค่านิยมที่เลือกแล้ว และมีความพึงพอใจในค่านิยมนั้น
- 2.2 พร้อมที่จะยืนหยัดในค่านิยมนั้นอย่างเปิดเผย

3. การกระทำ

- 3.1 กระทำตามค่านิยมนั้นตามที่ได้ยึดถือ
- 3.2 กระทำเป็นประจำจนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ตามคุณลักษณะทั้ง 3 ขั้นตอนนี้จะมีความสัมพันธ์กับค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถืออยู่ อย่างเหนียวแน่น และนำมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาค่านิยมที่บุคคลนั้นมีอยู่ โดยคำนึงถึงความรู้สึก ความคิด ความต้องการการกระทำและความจะเป็นมาผสมผสานเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน

การปลูกฝังค่านิยมจะมี 2 ลักษณะคือ

1. การปลูกฝังค่านิยมที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังหรือเป็นค่านิยมที่ยอมรับกันโดยปราศจากข้อสงสัยในสังคม ซึ่งเป็นค่านิยมคงตัว
2. การปลูกฝังค่านิยมที่ไม่ตายตัวหรือที่เรียกว่ากระบวนการกระจำค่านิยม
 1. ค่านิยมที่คงตัว ในการปลูกฝังค่านิยมที่มีลักษณะคงตัวหรือค่านิยมที่จำเป็น เช่น ความรักชาติ ความเป็นประชาธิปไตย ความเอื้อยสละ อดทน การนิยมใช้ของไทยเป็นต้น ควรจะได้ปลูกฝังให้แก่นักเรียน ซึ่งมี 3 ขั้นตอนคือ

1.1 สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น โดยครูผู้ทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นแบบอย่างจึงจะสร้างศรัทธาและความเชื่อถือในสิ่งที่สอน รวมทั้งการยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตามค่านิยมและครูต้องชี้ให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทย โดยให้นักเรียนเกิดการเลือกค่านิยมจากหลายค่านิยม

1.2 การให้ความรู้และความคิดรวบยอดในค่านิยมเพื่อผู้เรียนจะได้รู้จักและเข้าใจว่า ค่านิยมพึงประสงค์นั้นมีลักษณะอย่างไรมีวิธีการอย่างไรที่จะปฏิบัติ

1.3 แสดงออก เป็นการกระทำและแสดงออกให้ผู้อื่นได้ทราบ ผู้เรียนอาจแสดงออก โดยการใช้กิจกรรมอาจอาจพิจารณาจากการยึดมั่นในตนเองของผู้เรียน ผลกระทบของการกระทำต่อสังคมและความเป็นไปได้ของการปฏิบัติ เป็นต้น

ประโยชน์ของกระบวนการกระจำค่านิยมในด้านการเรียนรู้ มีหลายด้านดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนสามารถสื่อความคิดเห็น ความเชื่อความรู้สึกและค่านิยมให้ผู้อื่นเข้าใจได้ เพราะผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการแสดงออกและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้รับรู้ความคิดของคนอื่นที่แตกต่างจากของตนเอง ทำให้สามารถแสวงหาแนวทางในการตัดสินใจเลือกค่านิยมที่เหมาะสมได้

2. ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ ซึ่งอาจจะยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือกอย่างไรดี กระบวนการกระจำค่านิยมจึงช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาร่วมกันช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ว่า จะค้นคว้าความรู้ ตรวจสอบประเมินความรู้อย่างไรในการนำมาประกอบการตัดสินใจ

3. ความเข้าใจผู้อื่น ผู้เรียนจะเกิดความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น และยอมรับในสิ่งที่คนอื่นคิดและปฏิบัติ แตกต่างกันไปผู้เรียนสามารถแสวงหาทางเลือกสำหรับตนเองได้ดียิ่งขึ้น

4. ส่งเสริมการตัดสินใจด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งในหลาย ๆ เรื่อง และตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมและพอใจโดยพิจารณาจากแนวความคิดของตนเองและผู้อื่น

5. สร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเอง สามารถพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าเหตุใดจึงเลือกและเหตุใดจึงไม่เลือก เป็นการพัฒนาการใช้เหตุผลและสร้างความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่เลือก

ประเภทของค่านิยม

การแบ่งค่านิยมตามแนวคิดของ Phenix (1958 อ้างใน ล้วน สายยศและอังศนา สายยศ, 2543) นั้นแบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมทางวัตถุ เป็นค่านิยมที่มองหลักไปทางปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้แก่เรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

2. ค่านิยมทางสังคม เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความรักในสังคม
 3. ค่านิยมทางด้านความจริง เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความรู้ตามความเป็นจริง
- การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาความจริงตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ
4. ค่านิยมทางจริยธรรม เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม
 5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ เป็นการมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ ชาบซึ่งในความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ
 6. ค่านิยมทางศาสนา เป็นค่านิยมเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางศาสนา อุดมการณ์ทางชีวิต ค่านิยมในสังคมไทย

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 272-273) ได้กล่าวถึง ค่านิยมในสังคมไทยไว้ดังนี้

1. ยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความไม่ประมาทและการกระทำความดี
2. ยกย่องอำนาจและยศฐาบรรดาศักดิ์
3. ยกย่องผู้มีอาวุโส และครู-อาจารย์
4. นิยมการประนีประนอม
5. ชอบใช้ชีวิตที่เรียบง่าย
6. รักหน้าและชอบความมีหน้าตา
7. เป็นผู้ที่มีความกตัญญู
8. เป็นผู้ที่มีความเกรงใจและรู้จักอดทน
9. ให้ความสำคัญแก่บุรุษมากกว่าสตรี
10. ยกย่องเงินตรา

สุรางค์ จันทวานิช (2523) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมของคนไทยพบว่าสังคมไทยให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือเรียกกันว่ามีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธสูง (Need for Affiliation) ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความสุภาพ ถ่อมตน เกรงใจ กตัญญู ยิ้มแย้ม รักษาหน้า เคารพอาวุโส ชอนบั้งความรู้สึก ไม่ชอบโต้แย้ง ประสานประโยชน์ ใฝ่สันโดษโดยประนีประนอมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คิดถึงส่วนตัว ขาดการครุ่นคิดเชิงปรัชญา ขาดอุดมการณ์ เชื่อไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ ขาดวินัย ยึดหลักความสนุกสนานเป็นใหญ่ ชีวิตที่ดีได้แก่การมีเงิน คิดถึงครอบครัวก่อนเพื่อนบ้าน ประเทศชาติ ทำบุญเพื่อหวังผลชาติหน้า พ่อแม่เลี้ยงลูกดีวันนี้ และลูกจะเลี้ยงดูพ่อแม่ดีเมื่อแก่เฒ่า

นอกจากนี้ จิตรอร่า เนตรหิน (2513) ได้ศึกษาค่านิยมของนักเรียนไทยในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ผลค่านิยมเรียงตามลำดับตามความสำคัญ ได้แก่ ค่านิยมด้านเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า

บริการสังคม ความเป็นผู้นำ ความเป็นอิสระ ความมั่นคงปลอดภัย รายได้ และความพอใจในการทำงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2531) ที่ศึกษาค่านิยมในการทำงานของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เหมือนกันแต่ละกลุ่มตัวอย่าง พบว่าผลค่านิยมเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ค่านิยมในการทำงานด้านผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ค่านิยมในการทำงานด้านความปลอดภัย และค่านิยมในการทำงานด้านความสุภาพเรียบร้อยในการทำงาน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้ทำการศึกษาค่านิยมจากประชาชนและเยาวชนจังหวัดต่าง ๆ 10 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ อุบลราชธานี จันทบุรี สงขลา พระนครศรีอยุธยา อุดรธานี สกลนคร เพชรบุรี และยะลา มีค่านิยมที่จำเป็นเร่งด่วนควรปลูกฝังแก่คนไทย 9 ประการ

1. การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่างานคือชีวิต
3. การใฝ่หาความรู้และการใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
4. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นผู้อื่น
5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมโดยการกระทำตน

ให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะ และไม่ทำงานให้ผู้อื่นเดือดร้อน

6. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย
7. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
8. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ขอบังคับ กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผน

โดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม

9. การเคารพตนเอง พึ่งตนเองและไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ค่านิยมของเยาวชนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา จากปี 2513 ถึง ปี 2531 และผู้วิจัยก็เชื่อมั่นว่าปัจจุบันนี้ค่านิยมจากปี 2531 ถึงปี 2547 ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงค่านิยมและจริยธรรมของคนไทยที่ควรได้รับการปลูกฝังและมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาการทุจริตในการเรียนของนักเรียนอยู่หลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใฝ่หาความรู้และใช้สติปัญญา ความรับผิดชอบ การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ขอบังคับ กฎเกณฑ์ และการเคารพตนเอง พึ่งตนเอง

นอกจากนี้การปลูกฝังค่านิยมจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาจริยธรรมที่พึงประสงค์ เพราะมนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับรู้ว่าอะไรดีอะไรเลว อะไรถูกอะไรผิด หากมาเรียนรู้จากสังคมที่แวดล้อมอยู่ นับตั้งแต่คลอดออกมาจากครรภ์มารดา เด็กก็เริ่มเรียนรู้ทีละเล็กทีละน้อยตามกำลังสติปัญญาและลำดับขั้นความเจริญเติบโตและวุฒิภาวะ ความถูกต้อง ความดีเลว เป็นเรื่องของจริยธรรม

ฉะนั้น พัฒนาการทางจริยธรรม จึงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสังคมมากกว่าพันธุกรรมนักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมหลายท่านเชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต คือ ช่วงสิบปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของชีวิต การส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นเรื่องที่ยาก แต่ถ้าหากรู้ถึงธรรมชาติของมนุษย์และส่งเสริมอย่างถูกต้องและจริงจังตั้งแต่วัยเด็กเรื่อยไปจะช่วยให้การพัฒนาจริยธรรมสัมฤทธิ์ผล และยังความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศชาติในที่สุด

จริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรม

การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องการปัจจัยหลายด้าน นอกจากปัจจัยในด้านวัตถุแล้ว ปัจจัยทางด้านจิตใจก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยเฉพาะจริยธรรมในสังคมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเป็นที่พึงปรารถนาของคนในสังคม การปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี และการเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียนเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของโรงเรียนและสถานศึกษา ในทุกระดับ ความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสูงของผู้เรียน เป็นคุณสมบัติของประเทศไทยและจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ครูและผู้บริหารหน้าหน้าที่ในการพัฒนาการจิตใจ จะต้องเข้าใจหลักจิตวิทยาของมนุษย์และรู้จักใช้วิธีการอบรมสั่งสอนและเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญา และลักษณะทางอารมณ์ของผู้เรียน การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคคลอย่างเหมาะสมกับลักษณะของแต่ละคน ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 291) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ว่าหมายถึง (น.) ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

Jeffreys (1962) นิยามว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานของความดี ความเลวเป็นพฤติกรรมที่มุ่งสู่ความดีและละเว้นในสิ่งที่เลวร้ายทั้งปวง

ถ้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543, หน้า 164) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง การพิจารณาตัดสินใจประพฤติหรือกระทำโดยอาศัยหลักของค่านิยมและหลักศีลธรรม

ประเภทของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 2 – 5) ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทศนคติ การใช้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำใดเลวร้ายควรละเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วยความรู้

เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 ถึง 10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

ทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้ และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้น ทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ จะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่ง ยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำและท้ายสุดระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ นักทฤษฎี พัฒนาการเชิงจริยธรรม คือ Piaget และ Kohlberg (อ้างใน ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524, หน้า 3) ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย โดยเฉพาะพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือคว่นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้นตัวอย่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกจำพวกหนึ่ง คือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่เข้ายวนใจ หรือในสภาพที่ยั่วยุให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยั่วยุ เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมคว่นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์นี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลว ของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษา

ด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลนั้น

จากองค์ประกอบทั้ง 4 ประการ ดังกล่าว เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมความหมายของจริยธรรมได้ดีที่สุดและยังทำให้การศึกษาเรื่องจริยธรรมเป็นไปได้ง่ายแก่ความเข้าใจ ดังนั้นองค์ประกอบนี้จึงเป็นองค์ประกอบที่เป็นสากลที่นิยมใช้กันมาก ซึ่งลักษณะทางจริยธรรม ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ด้านเนื้อหาของจริยธรรม คือ สิ่งในแต่ละสังคมอบรมสั่งสอนลูกหลานของตน ในรูปของการให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำแล้วผู้ทำจะได้รับการสรรเสริญและส่งเสริมจากสังคม และพฤติกรรมที่ทำแล้วจะถูกสังคมลงโทษ เป็นเนื้อหาความรู้ทางศาสนา ทางกฎหมาย และระเบียบประเพณี อาจอยู่ในรูปของคำนิยมในสังคมหรือ ทัศนคติของบุคคล และในรูปของบุคลิกภาพที่เกี่ยวกับคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความก้าวร้าว สันโดษ อิทธิบาทสี่ เป็นต้น เนื้อหาทางสังคมนี้แต่ละสังคมอาจแตกต่างกันได้มากสิ่งที่สังคมหนึ่งว่าดีควรทำ อีกสังคมหนึ่งอาจไม่สนับสนุน เพราะเห็นว่าเป็นสิ่ง ไม่สำคัญ หรือน่ารังเกียจ
2. ด้านโครงสร้างของจริยธรรม ได้มีการสร้างหลักหรือจัดตั้งจริยธรรมเป็นประเภทต่าง ๆ หลักหรือประเภทที่ใช้นี้จะแสดงถึงความเจริญทางจริยธรรมเป็นขั้น ๆ ไป ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด การพิจารณาจริยธรรมทางด้านโครงสร้างเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของ Piaget กล่าวคือ มีผู้คาดว่าจริยธรรมของบุคคลนั้นมีบางส่วนที่ขึ้นอยู่กับความรู้การคิดของบุคคล ดังนั้นจริยธรรมทางด้านนี้จึงมีโครงสร้างด้วย Piaget เป็นผู้ริเริ่มความคิดนี้ และ Kohlberg ได้ขยายความคิดนี้ออกไปจาก 3 ถึง 6 ขั้น และครอบคลุมการบรรลุวุฒิภาวะทางจิตใจที่สูงกว่า ลักษณะทางด้านโครงสร้างของจริยธรรมนี้ คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524, หน้า 4)

จริยธรรมที่จำเป็นในสังคมไทย

กรมวิชาการ (2525, หน้า 4 – 5) กล่าวถึงจริยธรรมที่ควรปลูกฝังสำหรับคนไทยไว้ 8 ประการ คือ

1. การใฝ่สัจจะหรือใฝ่จริยธรรม เป็นคำนิยมเกี่ยวกับการยึดถือความจริง ขอมรับความจริง เชื่อหรือศรัทธาในสิ่งที่มีเหตุผลตามแนวกาลามสูตร เชื่อหรือศรัทธาในสิ่งที่มีฐานข้อมูลรองรับที่สามารถพิสูจน์ตรวจสอบได้นิยมการแสวงหาความรู้ความจริง
2. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาเป็นคำนิยมเกี่ยวกับการใช้กระบวนการค้นหาความรู้ความจริงหรือทางออกอย่างมีเหตุผลเหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาหรือกำจัดอุปสรรคข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ จัดเป็นคำนิยมที่สอดคล้องกับการใช้กระบวนการตามวิธีวิทยาศาสตร์หรือวิธี 4

3. เมตตากรุณา เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของ กำลังกาย ความคิดหรือผลประโยชน์ส่วนตนให้กับผู้อื่น นิยมการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น กล่าววาจาเหมาะสม ประพฤติประโยชน์ และแสดงความเป็นมิตร

4. สติสัมปชัญญะ เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับการระลึกรู้ตัวเสมอว่าตนกำลังกระทำสิ่งใด มีความพร้อมและตื่นตัวในการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมอย่างฉับไว กระตุ้นเตือนตัวเองให้ตัดสินใจ ประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างรอบคอบและระมัดระวัง

5. ไม่ประมาท เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการมีการวางแผน มีการเตรียมพร้อม มีการคาดการณ์ได้ถูกต้อง คือผลที่ตามมาของการกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติใด ๆ ของตนเอง ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจควบคุมตนเองหรือควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

6. ซื่อสัตย์สุจริต เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง และความถูกต้องดีงาม เช่น ตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ ตรงต่อระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ตรงต่อคำมั่นสัญญา เป็นต้น

7. ขยันหมั่นเพียร เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการมีความพอใจในหน้าที่การงานของตน มีใจจดจ่อกับงาน มีความเพียรพยายาม มีการไต่ตรองปรับปรุงงาน สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จครบถ้วน

8. หิริโอตตปัสสะ เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการละอายเกรงกลัว ไม่ปรารถนาต่อการประพฤติปฏิบัติชั่ว หรือสิ่งที่ผิดไปจากศีลธรรมและมาตรฐาน ความดีความงามของสังคมทุกชนิดจะประเมิน การกระทำของตนเองเสมอและเลือกประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม

ไสว มาลาทอง (2542, หน้า 1 – 2) ได้สรุปคุณลักษณะของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน มีดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัด และขี้อุตสาหกิจ
4. สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเอง และมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญ และสามัคคี

สำนักงานมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 20 – 21) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ของมาตรฐานการเรียนรู้ที่ 1 เกี่ยวกับตัวผู้เรียนว่าให้มีคุณลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย

1. ความเมตตากรุณา
2. ความรับผิดชอบ
3. ความซื่อสัตย์
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
5. การประหยัด

จากจริยธรรมที่กรมวิชาการ กรมการศาสนาและนักวิชาการ กล่าวไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชนไทย ได้แก่

1. ความเมตตากรุณา
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. หิริโอตตปปะ
4. ความขยันหมั่นเพียร
5. ความสามัคคี
6. ความมีระเบียบวินัย
7. ความเสียสละ
8. ความวิริยะอุตสาหะ
9. การประหยัด เป็นต้น

ทฤษฎีที่จำเป็นในการพัฒนาจริยธรรม

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543, หน้า 169 - 176) กล่าวว่าจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่คุณภาพในการเรียนรู้และสั่งสมจริยธรรมแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนมีสำนึกทางจริยธรรมตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ บางคนโตจนจะตายยังไม่มีสำนึกทางจริยธรรม โครงสร้างทางสมอง โครงสร้างการรับรู้ และโครงสร้างของการมีสำนึกบาปบุญคุณโทษ เป็นสิ่งสำคัญมากที่ก่อร่างสร้างมนุษย์แต่ละคนให้เป็นตัวตนคนหนึ่ง ให้คนภูมิใจและเสียใจในความเป็นตัวกูของกู

ผลจากโครงสร้างทางสมองและอวัยวะสั่งการของร่างกายให้คนแสดงออกทางจริยธรรมแตกต่างกัน หลายคนจึงยกให้เป็นผลมาจากพันธุกรรมหรือผลมาจากยีน (Genes) แต่ก็ให้เปอร์เซ็นต์น้อยกว่าสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสภาพของสังคมทั้งหลายที่คนนั้นเจริญเติบโตขึ้นหรือ

ได้เรียนรู้มีประสบการณ์ทางจริยธรรมจากสังคมนั้น ๆ ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน สื่อ ล้วนมีอิทธิพลในการพัฒนาจริยธรรมอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “คบกับโจรตนเองก็จะเป็นโจร คบกับบัณฑิตตนเองก็จะเป็นบัณฑิต” Thomas (1986 อ้างในล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2543) ได้สรุปองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม 4 อย่างคือ

1. ความถี่ของประสบการณ์เด็กจากสิ่งแวดล้อม
2. ชีวิตเด็กในจุดใดที่สิ่งแวดล้อมให้ประสบการณ์
3. ค่านิยมของคนในสังคมที่อาศัยอยู่
4. ผลพวงของการแสดงออกทางจริยธรรมในสังคมนั้น

ทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมในงานวิจัยนี้จะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีทางสติปัญญา และทฤษฎีปรากฏการณ์

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชื่อว่าพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้ โดยการสังเกต และการเลียนแบบ บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในระยะแรก คือ Miller & Dollard (1941) ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ Social Learning and Imitation โดยที่ผู้เขียนทั้งสองได้ชี้ให้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องให้การเสริมแรงกับพฤติกรรมที่เด็กแสดง เพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม และให้คำแนะนำว่า ทั้งการเสริมแรงและการเรียนรู้ สามารถเกิดขึ้นได้เองในตัวเด็ก เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น ๆ เช่น เด็กอาจจะได้รับคำชมจากแม่เมื่อได้เลียนแบบการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจากพี่ชาย นอกจากนี้ Bandura และ Walters (1963) เห็นด้วยกับความคิดของ Miller & Dollard ในเรื่องความสำคัญของการเลียนแบบ ซึ่งเห็นได้จากหนังสือชื่อ “Social Learning and Personality” ซึ่งผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า การเสริมแรงไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นเสมอไป

Bandura ได้ชื่อว่า เป็นกระบอกเสียงที่สำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยได้เสนอสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นนิยามของทฤษฎีนี้ไว้ในหนังสือชื่อ Social Foundations of Thought and Action

นอกจากนี้ Bandura (1977) ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอย่างลึกซึ้งและคิดว่าการเรียนรู้ทางสังคมเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างแบบ (Modeling) Bandura เน้นว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรง (Reinforcement) คือไม่จำเป็นต้องมีรางวัลและการลงโทษความสำคัญของการเรียนรู้ คือกระบวนการเลียนแบบ พฤติกรรมของผู้อื่น หรือพิจารณาการกระทำของผู้อื่นแล้วสังเกตผลกระทบที่ตามมา การตัดสินใจทาง

จริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

หลายคนมองว่าจริยธรรมของเด็กเกิดจากการเลียนแบบหรือเอาอย่างแบบ ดังนั้น ตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญมาก ตัวแบบดีเด็กก็จะดี ตัวแบบเลวเด็กก็จะประพฤติเลวด้วย แต่โดยธรรมชาติเด็กนั้นเด็กจะพยายามสังเกตตัวแบบในการกระทำอย่างหนึ่ง ถ้าตัวแบบได้รับความสนใจ ได้รับประโยชน์หรือความพอใจ ผู้สังเกตคือเด็กหรือคนอื่นก็ย่อมอยากได้รับความพอใจด้วยจึงยอมเลียนแบบตัวแบบนั้น ตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญ ตัวแบบอาจจะเป็นพ่อแม่คนในครอบครัว คนที่มีชื่อเสียงน่าเคารพนับถือ หรือแม้กระทั่งเพื่อนที่สนิทสนม ครูอาจารย์หรือดารา เป็นต้น ถ้าสังคมใดมีแบบที่ดี คนในสังคมนั้นก็จะมีจริยธรรมดีด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไข (Conditional) และตัวแบบ (Modeling) เป็นสำคัญ

ในทฤษฎีของ Bandura นั้น จริยธรรมหมายถึง กฎ (Rule) ที่ใช้สำหรับประเมินพฤติกรรม กฎ เหล่านี้มีใช้กฎทางภาษาแต่เป็นกฎที่เกิดจากการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ถือว่า การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนคิดว่า เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กฎเกณฑ์ที่อาจจะเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อาจจะต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำ หรืออาจจะคำนึงถึงลักษณะของพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จะต้องคำนึงถึงความรู้สึกของผู้กระทำคิดว่าทำผิดแล้วหรือยัง และยังคงต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย กฎเกณฑ์การตัดสินใจดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เกิดจากการกระทำด้วยตนเอง เกิดจากการสังเกต และได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น เป็นต้น ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้บุคคลสามารถเลือกใช้เกณฑ์ได้อย่างเหมาะสม Bandura มีความเห็นแตกต่างไปจาก Piaget และ Kohlberg เพราะไม่เชื่อว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัวตามที่ Piaget และ Kohlberg เสนอเอาไว้ เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความต้องการของความประพฤติ แม้จะเริ่มด้วยกฎเกณฑ์ที่ง่ายไปสู่กฎเกณฑ์ที่ยาก หรือเริ่มจากการใช้กฎเกณฑ์เดียวไปสู่การใช้กฎเกณฑ์หลาย ๆ กฎเกณฑ์ก็ไม่จำเป็นที่กฎเกณฑ์เหล่านั้นจะมีคุณภาพที่แตกต่างกัน ฉะนั้น เมื่อมนุษย์พัฒนาจากวัยหนึ่งไปสู่อีกรายหนึ่ง การพัฒนาจริยธรรมจึงไม่จำเป็นต้องพัฒนาเรียงตามลำดับขั้น

การพัฒนาจริยธรรมนอกจากจะสะท้อนให้เห็นพัฒนาการความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ของเด็กแล้ว ยังจะสะท้อนให้เห็นพัฒนาการการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของเด็ก เช่น เด็กที่ยังไม่สามารถเข้าใจภาษาพูดได้ดีพอ พ่อแม่จะอบรมสั่งสอนให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง แล้วควบคุมพฤติกรรมนั้นด้วยการให้รางวัลหรือการลงโทษที่เป็นสิ่งของ เมื่อเด็กเติบโตสามารถเรียนรู้และเข้าใจสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แล้ว ตลอดจน

สามารถคาดหวังผลการกระทำของคนได้ พ่อแม่จะใช้วิธีสั่งสอนโดยใช้คำพูดและให้ดูแบบอย่างที่ดี Bandura มีความเห็นว่า “การเรียนรู้ในลักษณะของการเลียนแบบเป็นการนำไปสู่พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็ก” ได้เป็นอย่างดี โดยเด็กใช้การสังเกตพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมจากคนที่อยู่รอบข้าง และเด็กจะจดจำพฤติกรรมเหล่านั้นตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นคำพูด หรือแม้แต่ทัศนคติ ความคาดหวังของพ่อแม่ การสังเกตสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้เด็กเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมที่มีความหมายสำหรับตนเองมากขึ้น และ ความรับผิดชอบชั่วดีและความรู้สึกนึกคิดด้านศีลธรรมสามารถแก้ไขปรับปรุงได้โดยให้ตัวอย่างทางสังคม (Social Model) ที่เหมาะสมได้ เมื่อเด็กเติบโตและเข้าใจภาษาดีขึ้นและมีพฤติกรรมซับซ้อนขึ้น ผู้ใหญ่จะใช้วิธีการอบรมโดยอวัจนบรรณนิยม ประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม

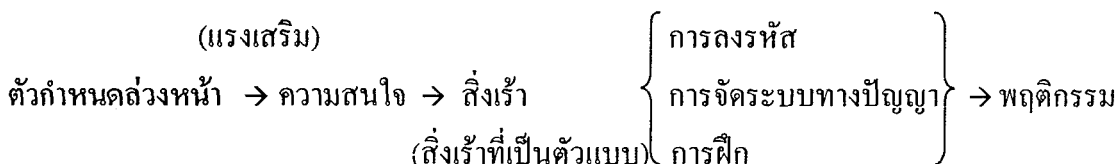
Bandura (1977) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญบางประการพอสรุปได้ ดังนี้

1. สิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้ มนุษย์จะเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เช่น เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม สิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้เหล่านี้ได้กลายเป็นความเชื่อ และความเชื่อนั้นมีอิทธิพลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก จากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์สองเหตุการณ์ เมื่อมนุษย์พบกับเหตุการณ์หนึ่งมนุษย์จะเกิดความคาดหวังอีกเหตุการณ์หนึ่งได้ ในทำนองเดียวกัน การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม ทำให้เกิดคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมได้ เมื่อมนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ความหวังนี้จะทำให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เพื่อได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ
2. วิธีการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นวิธีการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ หรือการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมนั้นมีอยู่ 3 วิธี คือ

2.1 เรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ทางอ้อม มนุษย์มีความสามารถในการสังเกตการแสดงพฤติกรรมของคนอื่น และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้แสดงพฤติกรรม เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องแสดงพฤติกรรมจริง ๆ การสังเกตมีอิทธิพลในการกำหนดวิธีการแสดงพฤติกรรมและความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์

จากการสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลกรรมที่เกิดขึ้นจากตัวแบบ (Modeling) ผลกรรมหรือแรงเสริมดังกล่าวจะทำให้เป็นตัวกำหนดล่วงหน้า (Antecedent) มากกว่าทำให้เกิดพฤติกรรม การคาดการณ์ว่าจะได้รับแรงเสริมมีอิทธิพลทำให้รู้ว่าควรจะสังเกตอะไร และไม่ควรสังเกตอะไร การเรียนรู้จากการสังเกตจะแข็งแกร่งขึ้น โดยกระตุ้นให้คนลงรหัสและแสดงพฤติกรรมจากตัวแบบที่ตนเชื่อว่ามีคุณค่าสูง และแรงเสริมจะจูงใจให้คนแสดงหรือไม่แสดง

พฤติกรรมออกมา ถ้าพึงพอใจก็จะกระทำ ถ้าไม่พึงพอใจก็ไม่กระทำ พฤติกรรมของบุคคลจึงถูกชี้นำด้วยความเชื่อ (อันเกิดจากการคิด) มากกว่าที่จะต้องอาศัยผลกระทบ (Bandura, 1977, หน้า 35) ดังไคอะแกรมต่อไปนี้

จากไคอะแกรมจะเห็นถึง อิทธิพลของการให้แรงเสริมที่มีต่อการเรียนรู้จากการสังเกตตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม การให้แรงเสริมได้รับพิจารณาว่าเป็นเครื่องช่วยให้เกิดพฤติกรรมง่ายขึ้น (Facilitate) กว่าสภาพการณ์ธรรมชาติเท่านั้น ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบอื่นสำคัญมากกว่า โดยเฉพาะความเชื่อ

กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกต

Bandura (1977, p.24) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตไว้ดังนี้

1. กระบวนการเกี่ยวกับความสนใจ (Attentional Process) การเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าผู้เรียนไม่สนใจรับรู้พฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตตัวแบบ ความสนใจจะทำให้บุคคลจำแนกพฤติกรรมที่น่าสนใจออกจากพฤติกรรมที่ไม่น่าสนใจ ความสนใจอาจเกิดขึ้นจากการที่ตัวแบบเป็นที่น่าชื่นชม
2. กระบวนการเก็บจำ (Retentive Process) เป็นการสะสมพฤติกรรมของตัวแบบไว้อย่างถาวร โดยเก็บในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Form) ซึ่งได้แก่ มโนภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เช่น เห็นพฤติกรรมการแสดงของดาราดาราพยนตร์ เมื่อการแสดงสิ้นสุด ก็ยังมีมโนภาพนั้นอยู่โดยเปลี่ยนมโนภาพเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา เช่น ความหล่อของพระเอก และสามารถรื้อฟื้น (Retrieve) ออกมาเป็นพฤติกรรมในเวลาต่อมา
3. กระบวนการเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรม (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บไว้ในสมองออกมาเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง โดยการอาศัยการปรับด้วยสิ่งเร้าภายนอก
4. กระบวนการเกี่ยวกับการจูงใจ (Motivational Process) จากการสังเกตเห็นผลกระทบตัวแบบได้รับ จะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ

2.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Direct Experience) เช่น การประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองและได้รับผลกระทบด้วยตนเอง ถือว่าเป็นการเรียนรู้เบื้องต้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดผลทั้งทางบวกและลบ การเรียนรู้จากผลกระทบโดยตรงนี้จะทำให้รู้ว่า 1) การกระทำใดถูกต้องเหมาะสม และ 2) จะจูงใจให้บุคคลกระทำหรือไม่กระทำ

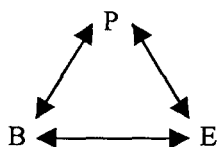
พฤติกรรมใด หรือทำให้เกิดความคาดหวังขึ้นในใจ ทั้งนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถทางสมองในการนำผลกรรมหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ให้เป็นประโยชน์

2.3 การเรียนรู้จากสัญลักษณ์ (Symbolic Learning) คือ การเรียนรู้จากการฟังคำบอกเล่าและการอ่านสารคำบันทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดด้วยสัญลักษณ์ทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้กว้างขวาง เพราะการเรียนรู้จากสัญลักษณ์เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะในปัจจุบันมีสื่อสารมวลชนช่วยในการเรียนรู้โดยวิธีนี้เห็นได้ชัด

3. ความเชื่อ การเรียนรู้เกิดจากความเชื่อว่า อะไรสัมพันธ์กับอะไร อย่างไร และความเชื่อว่า สิ่งหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง แต่ความเชื่อก็มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์มาก มนุษย์ส่วนใหญ่จะแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อดังกล่าวแล้ว

4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด (Cognitive Control) มนุษย์ใช้ความคิดและสามารถนำสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาคิดไตร่ตรองใคร่ครวญและประเมินว่า พฤติกรรมอะไรจะทำให้เกิดผลกระทบอะไรบ้าง และผลกระทบนั้นน่าพอใจเพียงใด การคิดในเชิงประเมินทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง

ถ้าพฤติกรรมของมนุษย์สามารถอธิบายในรูปของความคาดหวัง และผลการกระทำ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอ้างอะไรเพิ่มเติม แต่พฤติกรรมของมนุษย์นั้น เกิดจากสิ่งเร้าภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมโดยผ่านกระบวนการทางปัญญา (Bandura, 1977, p. 160) คือ ผ่านกระบวนการรับรู้ ความเชื่อ การคิดใคร่ครวญ ประเมิน และตัดสินใจแสดงพฤติกรรม จึงต้องกล่าวในลักษณะการเอื้อกันระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ ซึ่งแต่เดิมเชื่อว่า การเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งแวดล้อมกับผลกระทบ แต่ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชื่อว่า พฤติกรรม บุคคล และสิ่งแวดล้อม เป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน นั่นคือ ทั้งสามองค์ประกอบมี “ปฏิภิริยาร่วมกัน” หรือเป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) (Bandura, 1977, p. 204) ดังไดอะแกรม

แสดงปฏิภิริยาร่วมกันระหว่างพฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และบุคคล

P = ตัวบุคคล หมายถึงองค์ประกอบภายในตัวบุคคล เช่น ความเชื่อ

B = พฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น

E = สิ่งแวดล้อม หมายถึงผลกระทบหรือสภาพการณ์สิ่งเร้า

นั่นหมายความว่า พฤติกรรมเกิดจากตัวบุคคล (ความเชื่อ การประเมิน) และเกิดจากสิ่งแวดล้อม (เงื่อนไขแรงเสริม) แต่ขณะเดียวกันบุคคลและสิ่งแวดล้อมก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของพฤติกรรม พร้อมกันนี้บุคคลกับสิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ตัวอย่าง เช่น การรับราชการ (B) เกิดจากความเชื่อ (P) ว่าสบายและมีเกียรติ (E) ความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม (B) ในขณะเดียวกัน ความเชื่อของบุคคล (P) ก็ถูกกำหนดด้วยความสบายและความมีเกียรติ (E) และพฤติกรรม (B) และพฤติกรรมก็เป็นตัวกำหนดความสบายและความมีเกียรติด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้นเน้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการสังเกต การรับรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและการกระทำ ทำให้คนแสดงพฤติกรรมตามการรับรู้ การเรียนรู้ส่วนใหญ่จึงเกิดจากการเห็นตัวแบบและทำตามแบบ

การพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

Bandura (1977) ได้เสนอแนวความคิดไว้ดังนี้

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ การเรียนรู้ของคนเรานั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อ ที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรม และเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นบุคคลก็จะมีความคาดหวังล่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดของผลจากกระทำนั้นได้ ทำให้ตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ
2. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม โดยการสังเกต อ่าน ฟัง การบอกเล่าที่เกิดกับผู้อื่น ทำให้คนเรามีการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง
3. ความเชื่อ ผลจากการเรียนรู้ที่อยู่ในรูปของความเชื่อว่าจะถึงหนึ่งจะสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้เกิดจากสังเกตและการคิดของบุคคลรวมทั้งการบอกเล่าจากบุคคลอื่น ความเชื่อนี้สามารถกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้
4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความรู้และความเข้าใจบุคคลมีความรู้ความเข้าใจได้ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ได้รวมทั้งมองเห็นผลการกระทำที่จะเกิดตามมา ซึ่งอาจดีหรือเลว ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำได้
5. จริยธรรม หมายถึง หลักการ กฎเกณฑ์ แนวทางของการประพฤติ ปฏิบัติ บุคคลสามารถประเมินได้ถึงความผิดถูกของการกระทำ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า การตัดสินใจทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับ ความผิดถูกของการกระทำ ตามหลักของการประพฤติ พฤติกรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการตัดสินใจถูกผิดของพฤติกรรมจึงใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันและน้ำหนักต่างกัน

6. การบังคับตนเอง บุคคลสามารถบังคับตนเองที่จะประพฤติหรือละเว้นการประพฤติได้ ตามมาตรฐานของตนเอง ตามการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการบังคับตนเองนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม หากการเสริมแรงเป็นไปในทางบวกก็มีแนวโน้มที่จะละเว้นไม่ปฏิบัติในสิ่งไม่ดี และประพฤติในสิ่งดีงาม เป็นต้น

แนวทาง การพัฒนาจริยธรรม ทางการเรียนรู้ ทางสังคมการพัฒนาในการปลูกฝังจริยธรรม จะมี 3 ประการคือ

- ก. ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำ
- ข. ความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับการกระทำ
- ค. ความสามารถในการบังคับตนเอง

วิธีการปลูกฝังมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการ ความประพฤติ ของการตัดสินใจได้ความรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งอาจใช้วิธีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลจากการกระทำด้วย

2. การใช้ตัวอย่าง คนเราชอบการเลียนแบบ การมีตัวอย่างเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จะมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

3. การอธิบาย เป็นการพูด ชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหลักการ ความประพฤติ มองเห็นความสัมพันธ์ เห็นตัวอย่างจากการสังเกตของตน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและนำไปปฏิบัติตามได้

การจะปลูกฝังจริยธรรม ควรจะมีความสอดคล้องของประสบการณ์ตรงที่ได้รับตัวอย่างที่ใช้ และการชี้แนะ หากครูขาดการทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี การปลูกฝังจริยธรรมในตัวผู้เรียนก็อาจไม่ได้ผลตามที่พึงปรารถนา

จากแนวทางดังกล่าวอาจนำมาเป็นข้อสรุปได้ดังนี้

- 1. การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจกฎเกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำได้ดีขึ้น
- 2. วิธีการอบรม สั่งสอน ควบคุมพฤติกรรมควรให้เหมาะสมกับวัยและการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียน
- 3. อิทธิพลจากสมาชิกในสังคม มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียน

4. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจะช่วยในการพัฒนาจริยธรรมได้ดีกว่าประสบการณ์ทางอ้อม
5. การให้การเสริมแรงในทางบวกมีผลต่อการตัดสินใจลดความถูกต้องของการกระทำ จะช่วยการพัฒนาจริยธรรม
6. ความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินใจลดความถูกต้องของการกระทำจะช่วยการพัฒนาจริยธรรม
7. ความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลการกระทำจะช่วยการพัฒนาจริยธรรม
8. ความสามารถในการบังคับใจตนเองที่จะกระทำจะช่วยพัฒนาจริยธรรม
9. การยกตัวอย่างที่เหมาะสม จะช่วยพัฒนาจริยธรรม
10. การพัฒนาทางสติปัญญาจะช่วยพัฒนาด้านจริยธรรม
11. สภาพแวดล้อมเหมาะสม มีส่วนในการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้น
12. สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรม
13. การกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายด้านจริยธรรม ในด้านใดที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาด้านจริยธรรมในด้านนั้น

ทฤษฎีทางสติปัญญา

ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคลมีความสำคัญกว่าพฤติกรรม อันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา (Cognitive Process) ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความจำ และการพิจารณาตัดสินใจ อันได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาและการพิจารณาตัดสินใจ ทฤษฎีสติปัญญาไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เป็นแต่เพียงถือว่าการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับสิ่งตอบสนองไม่เป็นอัตโนมัติเท่านั้น ทฤษฎีนี้ ถือว่าแต่ละคนไม่ต้องตีความหมายของแต่ละตัวกระตุ้น แต่เลือกการกระทำที่เกิดหลาย ๆ ครั้งของ ผลการตอบสนองอันเกิดจากตัวกระตุ้นหรือสิ่งเร้า มนุษย์พยายามแสวงหาความจริง สิ่งใดที่ไม่มี ความแน่นอน มนุษย์นำมาศึกษาพิจารณา ใช้หลักเหตุผลและการรู้แจ้งเป็นแรงจูงใจ ความแตกต่าง ระหว่างสิ่งที่ “ดีกว่า” หรือ “เลวกว่า” เป็นเรื่องที่มนุษย์จะต้องแก้ปัญหาโดยความยุติธรรม ทฤษฎีทางสติปัญญาที่น่าสนใจ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจท์และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งในงานวิจัยนี้จะขอใช้ของ Kohlberg เนื่องจากมีแนวปฏิบัติเป็นสากล เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม Kohlberg

แนวคิดของ Kohlberg ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget ในปี 1958 Kohlberg ทำปริิณยานิพนธ์ปริิณญาเอกที่มหาวิทยาลัยชิคาโก (University of Chicago) ชื่อเรื่องว่า “The Development of Modes of Thinking and Choices in Years 10 to 16” ศึกษาโดยการสัมภาษณ์วัยรุ่นอเมริกันโดยมีข้อปัญหา 9 ข้อ เป็นเหตุการณ์ที่ต้องใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตอบ ทำให้เกิดทฤษฎีนี้ขึ้น

ต่อมาได้ศึกษาวิจัยพัฒนาแนวคิดที่ Kohlberg ได้ทำเอาไว้แล้วให้ดียิ่งขึ้น มีผลงานตีพิมพ์ในวารสารและหนังสือรวมเล่มมากมาย ในปี 1984 Kohlberg เขียนหนังสือจิตวิทยาพัฒนาการทาง จริยธรรม (The Psychology of Moral Development) ขึ้นเล่มหนึ่งเป็นการขยายแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวกระบวนการทางจิตวิทยา Kohlberg เชื่อว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรม พร้อมกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วยระดับของอายุเด็กจึงมีความสัมพันธ์อย่างมากและยังเชื่อว่าพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของบุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับการคิดหาเหตุผลของบุคคลในการตัดสินใจเลือกอยู่เป็นอันมาก งานวิจัยทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของ Kohlberg เป็นงานที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีของ Piaget โดยได้ปรับปรุงวิธีการวิจัย การวิเคราะห์ผลอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป เช่น ประเทศไต้หวัน ตุรกี และเม็กซิโก ซึ่งคำถามนี้ใช้เป็นสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า ถูก หรือ ผิด ควรทำ หรือ ไม่ควรทำ อย่างเด็ดขาด เพราะองค์ประกอบหลายอย่างการตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความสนใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องค่านิยมความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรม หรือหลักการที่ตนยึดถือ (สุรศักดิ์ โค้วตระกูล, 2541, หน้า 68) ซึ่งระดับพัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg ในหนังสือเรื่องการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม : ทฤษฎีและการปฏิบัติ กล่าวโดย Arbutnot (อ้างในสุคใจ บุญอารีย์, 2541, หน้า 47-48) ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) เป็นระดับที่เด็กพิจารณาถึงตนเองเป็นใหญ่ คือ พิจารณาผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 จริยธรรมจากภายนอก (Heteronomous Morality) พิจารณาจาก 3 แนวคือ

- 1) อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ต้องการ คือ การไม่ประพฤติดีกฎที่ทำให้ถูกลงโทษ เชื่อฟังเพื่อมิให้เกิดผลร้ายแก่ตน หลีกเลี่ยงการทำความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน
- 2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษและอำนาจของผู้ที่มีอำนาจเหนือตน

3) ทรนสนะทางสังคมีทรนสนะแบบยัดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ยอมรับรู้ ทรนสนะของคนอื่นที่แตกต่างไปจากตน พิจรณาคผลที่เกิดขึ้นทางกายมากกว่าทางจิต

ขันที่ 2 ขันปัจเจกบุคคลนิยม ต้องการแลกเปลียน (Instrumental Purpose and Exchange) พิจรณาได้ 3 แนว คือ

1) อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง คือ เชื้อฟงกฎเกณฑ์เมื่อมีคนต้องการให้เชื้อฟง ทำสิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง และต้องการให้คนอื่นทำเช่นนั้นด้วย ความถูกต้องคือความยุติธรรม นั่นคือ การแลกเปลียนที่เท่า ๆ กัน

2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูกต้อง คือ สิ่งที่สนองความต้องการและความสนใจของตนเองแต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าคนอื่นก็มีความต้องการและความสนใจเช่น เดียวกันตน

3) ทรนสนะทางสังคมีทรนสนะแบบรูปธรรมของปัจเจกชนนิยม คือ ตระหนักว่าทุกคนมีความสนใจส่วนตัวที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย และความสนใจอาจขัดแย้งกันได้ ดังนั้น ความถูกต้องของแต่ละคนจึงอาจแตกต่างกัน

ระดับที่ 2 ระดับกฎเกณฑ์สังค (Conventional Level) แบ่งเป็น 2 ขัน คือ

ขันที่ 3 ความคาดหว้ง ความสัมพันธ์และการยอมตามซึ่งกันและกัน (Mutual Interpersonal Expectations, Relationships and Interpersonal Conformity) พิจรณาได้ 3 แนว คือ

1) อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ถูกต้อง คือ การดำเนินชีวิตตามความคาดหว้งของผู้ที่ใกล้ชิดหรือมีบทบาทตามความคาดหว้งที่บุคคลมีต่อกัน กาประพฤติตนเป็นคนดีเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งหมายถึงการมีเจตนาดีและสนใจผู้อื่น รักษาสัมพันธ์ภาพต่อกัน เช่น มีความไวเื้อเชื่อใจ ซื่อสัตย์ มีความนับถือและกตัญญูรู้คุณต่อกัน

2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก เพื่อต้องการเป็นคนดีในทรนสนะของตนและผู้อื่น และเพื่อรักษากฎเกณฑ์ซึ่งเป็นมาตรฐานในการควบคุมความประพฤติ

3) ทรนสนะทางสังคมีทรนสนะต่อการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตระหนักในความรู้สึกร่วมกันของกลุ่ม ความตกลง และความคาดหว้งของกลุ่ม ทำตามกฎเกณฑ์ที่เพื่อนในกลุ่มยอมรับ แต่ยังไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ทั่วไปทางสังค

ขันที่ 4 ระบบสังคและมโนธรรม (Social System and Conscience) พิจรณาได้ 3 แนว คือ

1) อะไรคือสิ่งที่ถูก สิ่งที่ถูก คือ การทำตามหน้าที่อย่างสมบูรณ์ กฎหมายเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติยกเว้นในกรณีที่กฎหมายนั้นขัดกับหน้าที่ทางสังคที่กำหนดไว้แน่นอนแล้ว นอก จากนี้สิ่งที่ถูกต้อง คือการช่วยเหลือสังค กลุ่ม และสถาบัน

2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก เพื่อจรรโลงให้สถาบันโดยรวมเป็นไปด้วยดี โดยไม่มีการแตกแยกในระบบ หรือปฏิบัติตามพันธะของบุคคลโดยอาศัยกฎแห่งมโนธรรมที่กำหนดไว้โดยตัว

3) ทรศนะทางสังคม แยกทรศนะทางสังคมออกจากข้อตกลงหรือแรงจูงใจส่วนบุคคล ทำตามบทบาทและกฎที่กำหนดเอาไว้ และพิจารณาความสำคัญระหว่างบุคคลในสถานะต่าง ๆ ตามระบบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์หรือการยึดถือหลักการ (Post Conventional of Principled Level) แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรืออรรถประโยชน์และสิทธิส่วนบุคคล (Social Contract or Utility and Individual Rights) พิจารณาได้ 3 แนว คือ

1) อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ต้อง คือ การตระหนักว่า บุคคลมีค่านิยมและความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งค่านิยมและกฎเกณฑ์จะขึ้นอยู่กับกลุ่ม แม้กฎเกณฑ์จะไม่แน่นอนตายตัวก็ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะมันเป็นสัญญาทางสังคม ค่านิยมและสิทธิที่ตายตัวบางอย่าง เช่น ชีวิต และเสรีภาพจะต้องยึดถือเอาไว้ไม่ว่าคนในสังคมจะมีความคิดเห็นอย่างไร

2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก คือ มีความสำนึกในกฎหมาย เพราะบุคคลได้มีสัญญาทางสังคมในอันที่จะออกกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบสุขของสังคม การตระหนักถึงการกระทำตามสัญญาก็เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก

3) ทรศนะทางสังคม มีทรศนะที่ไม่ถูกจำกัดโดยสังคม มีความตระหนักในค่านิยมและสิทธิว่ามีความสำคัญและมาก่อนสังคมหรือสัญญาสังคม มีการบูรณาการข้อตกลงสัญญาอย่างเป็นปรนัย ยอมรับว่าบางครั้งทรศนะทางจริยธรรมและทางกฎหมายมีความขัดแย้งกันและยากที่จะผสมผสานกันได้

ชั้นที่ 6 หลักจริยธรรมสากล (Universal Ethical Principles) พิจารณาได้ 3 แนว

1) อะไรคือสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ต้อง คือ การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่บุคคลได้เลือกสรรเอง โดยเฉพาะกฎหรือสัญญาสังคมที่ถูกต้อง เพราะเป็นไปในแนวเดียวกับหลักการอยู่แล้ว เมื่อใดที่กฎหมายหักล้างหลักการคนจะปฏิบัติตามหลักการ หลักการเหล่านี้เป็นหลักการสากลที่ว่าด้วยความยุติธรรม ความเสมอภาพในสิทธิมนุษยชนและความเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชน

2) เหตุผลในการทำสิ่งที่ถูก เชื่อในความถูกต้องของหลักจริยธรรมสากล บุคคลต้องปฏิบัติ ตามหลักการดังกล่าว

3) ทรรศนะทางสังคม มีทรรศนะทางจริยธรรมซึ่งถือว่าบุคคลเป็นจุดหมายปลายทาง บุคคลเป็นคนนำตนเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้อื่น

ถ้าเด็กมีจริยธรรมก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้ามีจริยธรรมมากเกินไปอาจจะทำให้ปรับตัวได้ยากก็ได้ เพราะเด็กจะกลัวแม้เป็นความผิดเล็กน้อยและเมื่อพบกับความไม่คงเส้นคงวาในสิ่งที่ผู้ใหญ่สอนกับสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติ ทำให้เด็กเกิดความสับสนและเกิดขัดแย้งกันเองระหว่างความปรารถนา กับข้อบังคับของสังคม

ระดับการพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ทั้ง 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ซึ่งจะได้อธิบายในตารางที่ 1 ระดับของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนี้

ตาราง 1 ระดับและขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ลำดับ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการกระทำ	ทักษะทางสังคมของขั้นนี้
พัฒนาการ				
ระดับที่ 1	ระดับก่อนกฎเกณฑ์	หลีกเลี่ยงการ	เพื่อหลีกเลี่ยงการ	ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง
ขั้นที่ 1	จริยธรรมจากภายนอก	กระทำซึ่งจะถูกทำโทษ การกระทำเป็นเพียงการแสดงความเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงการทำร้ายร่างกายบุคคลหรือก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สิน	ถูกทำโทษ และหลีกเลี่ยงอำนาจของผู้อยู่ในสถานภาพเหนือกว่า	กลาง ไม่สนใจความต้องการของผู้อื่น ไม่ตระหนักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างความสนใจของตนเองและของผู้อื่น ไม่สามารถเชื่อมโยงความเห็นสองอย่างให้สัมพันธ์กันได้ พิจารณาการกระทำจากผลที่เห็นได้ภายนอก สับสนระหว่างความเห็นของตนและของผู้มีอำนาจเหนือกว่า
ระดับที่ 1	ระดับก่อนกฎเกณฑ์	จะทำดีเมื่อสิ่งนั้น	เพื่อสองความ	ยึดตัวบุคคล ไม่ยึด
ขั้นที่ 2	ยึดตนเองเป็นหลัก	เป็นสิ่งที่ตนสนใจทำเพื่อสนองความสนใจของตนเอง ขอมให้ผู้อื่นทำสิ่งที่เขาสนใจเช่นกัน สิ่งที่ต้องการคือการได้ผลตอบแทนเท่าเทียมกัน	ต้องการของตน แต่ก็ตระหนักว่าผู้อื่นมีความต้องการเช่นกัน	หุ่ยนเข้าใจว่าผู้อื่นมีความต้องการ ความถูกต้องมีลักษณะสัมพันธ์ (ตามแต่ใครจะเห็นว่าดี)

ตาราง 1 (ต่อ) ระดับและขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ลำดับ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการกระทำ	ทักษะทางสังคมของขั้นนี้
ระดับที่ 2	ระดับกฎเกณฑ์	คุณค่าต่าง ๆ ขึ้น	ต้องการเป็นคนดี	ยึดความสัมพันธ์
ขั้นที่ 3	มีความคาดหวังซึ่งกันและกันมุ่งความสัมพันธ์และการปรองดองกันระหว่างบุคคล	อยู่กับความคาดหวังของผู้ใกล้ชิดหรือความเห็นของคนทั่วไปจะต้องกระทำตนให้คู่ดีในสายตาของผู้อื่น เพื่อรักษาความสัมพันธ์ เช่นความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ ความนับถือ และความกตัญญู	ตามทักษะของตนและของผู้อื่น เชื่อในการทำดี มีความเห็นยึดหยุ่น เป็นเหตุผล ยอมรับรัฐธรรมนูญ และจุดหมายปลายทางของจริยธรรมอยู่ที่ตัวบุคคล และจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น	ระหว่างบุคคลเข้าใจถึงการรู้สึกร่วม ยึดข้อตกลงและความคาดหวังซึ่งต้องมาก่อนประโยชน์ส่วนบุคคล สามารถเชื่อมโยงความคิดเห็นของคนเข้ากับกฎระเบียบ เอาใจเขามาใส่ใจเรา แต่ยังไม่สามารถพิจารณาหลักการอย่างเป็นระบบได้
ระดับที่ 2	ระดับกฎเกณฑ์	ทำตามที่ได้ตกลงไว้ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ยกเว้นกรณีสุดวิสัยที่ไปค้านกับบทบาทอื่นในสังคม ความถูกต้องคือการกระทำเพื่อสังคม กลุ่มและสถาบัน	เพื่อรักษาสถาบันของส่วนรวมไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้สถาบันล้มเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ในสิ่งที่เขาเชื่อถือ	สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของสังคมกับความคิดเห็นระหว่างบุคคล ยอมรับแนวความคิดที่ให้มีการกำหนดบทบาทและกฎเกณฑ์ เห็นว่าบุคคลมีความสัมพันธ์กันในแง่ที่ต่าง ก็มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม

ตาราง 1 (ต่อ) ระดับและขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ลำดับ พัฒนาการ	ขั้น – ระดับ	สิ่งที่ถูกต้อง	เหตุผลในการ กระทำ	ทักษะทางสังคมของ ขั้นนี้
ระดับที่ 3 ขั้นที่ 5	ระดับเหนือกฎเกณฑ์ มีหลักการของตน เห็นว่าสังคมควรมี ข้อตกลงเพื่อรักษา ประโยชน์และสิทธิ ของบุคคล	มีความเข้าใจว่า คนมีค่านิยมและ ความเห็นหลาย อย่างต่างกันและ ถือว่าค่านิยมและ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้นเป็นไปตาม กลุ่มและควรจะ ได้รับการ สนับสนุน มิใช่ เพื่อประโยชน์ ของคนเพียงส่วน หนึ่งเพราะว่าเป็น สัญญาประชาคม	การที่จะปฏิบัติ ตามกฎหมายก็ เพราะเป็นสัญญา ประชาคมใช้เพื่อ พิทักษ์ทรัพย์สิน และสิทธิของทุก คน เข้าใจว่า กฎหมายและ หน้าที่จะมีไว้เพื่อ สิทธิประโยชน์ ของทุกคน โดย “ทำสิ่งที่ดีที่สุด เพื่อส่วนมากที่ สุด”	ก่อนเข้าสู่ระดับสังคม บุคคล ต้องตระหนัก ในค่านิยมและสิทธิ อย่างมีเหตุผล ก่อนที่ จะยึดความผูกพันและ สัญญาประชาคมเป็น หลัก ทักษะประสม ประสานแต่ไม่อคติ พิจารณาทั้งทักษะทาง ศีลธรรมและกฎหมาย บางครั้งพบว่าศีลธรรม และกฎหมายค้านกัน และพบว่าเป็นการยาก ที่จะประสมประสาน
ระดับที่ 3 ขั้นที่ 6	ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หลักจริยธรรมสากล	ปฏิบัติตามหลัก ทางจริยธรรมที่ ตนเลือกแล้วเห็น ว่าถูกต้องหรือข้อ ตกลงในสังคมจะ ใช้ได้เมื่อ สอดคล้องกับ หลักแห่งความ ยุติธรรมความ เสมอภาค และ ความเคารพใน ศักดิ์ศรีของ บุคคลแต่ละคน	มีความเชื่ออย่างผู้ มีเหตุผลในหลัก แห่งจริยธรรม สากล และมี ความรู้สึกรับ ที่จะปฏิบัติตาม หลักการนั้น	มีความเห็นยึดหยุ่น เป็นเหตุผลยอมรับ ธรรมชาติของจริย ธรรมและความจริงที่ ว่าจุดหมายปลายทาง ของจริยธรรมอยู่ที่ตัว บุคคลและจะต้อง ปฏิบัติให้เป็นไปตาม นั้น

ทฤษฎีปรากฏการณ์ (Phenomenological Theories)

ทฤษฎีนี้มองความเป็นมนุษย์หรือตัวตน (Humanistic or Self) ผู้มีชื่อเสียงในทฤษฎีนี้คือ Abraham Maslow และ Carl Rogers ทฤษฎีนี้ถือว่า ตัวตน (Self) เป็นโครงสร้างส่วนสำคัญของบุคลิกภาพ และมีข้อตกลงว่า มนุษย์เกิดมามีพื้นฐานของความดีและมีคุณค่าน่าเชื่อถือ ทฤษฎีนี้จึงเน้นการรับรู้ (Perceptions) ความมุ่งหมาย (Meanings) ความรู้สึก (Feeling) และตัวตน (Self) และมองว่าแต่ละบุคคลได้จากประสบการณ์ เจตนาที่ขึ้นอยู่กับศักยภาพ และประสบการณ์เช่นกัน การประเมินว่าใครดีหรือเลว ตั้งอยู่บนมโนภาพของตน (Self-Concept) ตัวตนหรือตนในด้านบุคลิกภาพนั้นหมายถึงภาพพจน์ที่เรามีต่อตนเอง ว่าเราคือใคร และยังหมายถึง กระบวนการปรับตัวและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การกระทำ การจัดการ การควบคุมและการประสานสัมพันธ์ระหว่างพลังต่าง ๆ ในตัวเรากับด้วยการมองมนุษย์ว่ามีบุคลิกอย่างไรจะต้องมองรวมทั้งหมดแยกส่วนไม่ได้ (ลัวัน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543, หน้า 232-238)

แนวคิดของ Rogers (1954, 1976) เกี่ยวกับทฤษฎีปรากฏการณ์มองบุคลิกภาพมาจาก Organism ซึ่งเป็นศูนย์รวมของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคล และ Self ซึ่งหมายถึงตัวตนที่รวมความรู้สึกนึกคิดของเราไว้ทั้งหมด และมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การบำบัดโรคประสาทของ Rogers พยายามให้คนเข้าใจตนเองมากที่สุด โดยแก้ไขความคิดเกี่ยวกับตัวตนใหม่ เพราะถือว่าคนที่เป็โรคประสาทคือคนที่เข้าใจรับรู้ผิดพลาดเกี่ยวกับตน Rogers กล่าวว่าคนเราแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราตามความรู้สึกเข้าใจ แต่ละคนจะรับรู้แตกต่างกันไป การกระทำทุกอย่างของคนเป็นไปเพื่อรักษาภาพพจน์ของตัวตนและเพื่อพัฒนาตัวตนให้สมบูรณ์ จิตวิทยาตามแนว Rogers เริ่มต้นและจบด้วยการอธิบายประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

แนวคิดที่สำคัญของ Rogers (1954, 1976)

1. การรับรู้ในตนเองจะเป็นตัวผลักดันให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการที่แต่ละคนจะสามารถรับรู้ตนเองไปในทิศทางใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่จะเอื้อต่อการรับรู้ของบุคคล ส่งผลต่อการมองเห็นตัวตนของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังที่ Rogers (อ้างใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2544, หน้า 123) ได้กล่าวถึง Self Theory ไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมีตัวตน 3 แบบ ได้แก่

1. อัตมโนทัศน์ (Self Concept) คือ ภาพของคนที่เห็นว่าตนเป็นคนอย่างไร คือใคร มีความรู้ความสามารถ ลักษณะเฉพาะตนอย่างไร เช่น คนสวย คนเก่ง คนร่ำรวย คนเก็บตัว คนเงียบ โดยทั่วไปคนรับรู้มองเห็นตัวเองหลายแง่หลายมุม อาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือภาพที่คนอื่นเห็นเช่นคนที่ชอบเอาโรคเอาเปรียบผู้อื่น อาจไม่เคยนึกเลยว่าตนเองเป็นบุคคลประเภทนั้น

2. คนตามที่เป็นจริง (Real Self) คือ ลักษณะตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง บ่อยครั้งที่คนมองไม่เห็นข้อเท็จจริงของตน โดยเฉพาะกรณีที่ทำให้รู้สึกเสียใจเศร้าใจ ไม่เทียมหน้าเทียมตา กับบุคคลอื่นรู้สึกผิดเป็นบาป

3. คนตามอุดมคติ (Ideal Self) คือ ตัวตนที่อยากมีอยากเป็น แต่ยังไม่มีไม่เป็น ในสภาวะปัจจุบัน เช่น นาย กั้น เป็นคนขี้บรดแต่ฝันอยากจะเป็นเศรษฐีมีเงินขี้บรด นางวนิดาเป็นคนชอบเก็บตัว แต่นึกอยากเป็นคนเก่งสังคม เข้าคนง่าย

ถ้าอัตตโนทัศน์กับคนตามที่เป็นจริง มีความแตกต่างกันมากหรือขัดแย้งกันมาก บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น หรือถ้ารุนแรง อาจเป็นโรคจิต โรคประสาท การรู้จักปรับตัวตามที่ “ตน” มองเห็นให้ตรงกับ “ตน” ตามที่เป็นจริงและคนตามอุดมคติ ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ จะทำให้เป็นผู้ที่มีความมั่นคงของอารมณ์และบุคลิกภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีสมรรถภาพสูงในการปฏิบัติตามหน้าที่ไม่ค่อยมีความวิตกกังวล

นอกจากนี้แล้วบุคคลที่มองเห็นตนเองตรงกับคนตามที่เป็นจริงมักมองเห็นคนตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้ ทำให้การดำเนินชีวิตของเขาเป็นไปอย่างมีความมุ่งหวัง มีความพอใจในตนเอง นำไปสู่ความพอใจในบุคคลอื่นด้วย ส่วนบุคคลซึ่งสร้างภาพของ “ตน” ตามอุดมคติห่างไกลกัน คนตามที่เป็นจริง มักจะประสบความผิดหวังในตนเองและผู้อื่นอยู่เรื่อยไป ทำให้มองตนเองและผู้อื่นในภาพลบ มีเพื่อนน้อย คบหาสมาคมกับใครยาก มักจะมีข้อสับสนและขัดแย้งในตนเองกับผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วคนเรามีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ทั้งทางบวกและทางลบ ยิ่งบุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้านบวกมากเท่าใด ก็ยิ่งมีความมั่นคงและมีความพัฒนาของบุคลิกภาพมากเท่านั้น

Horney (อ้างใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2544, หน้า 83) อธิบายว่าคนทั่วไปมีภาวะของ “ตน” อยู่ 2 อย่างคือ “ตนจริง” กับ “ตนในอุดมคติ” ซึ่ง “ตนจริง” คือ สภาพเกี่ยวกับตัวเอง ข้อดี ข้อเสีย จุดเด่นจุดด้อย ความสามารถและความถนัดตามที่เป็นจริง ส่วน “ตนในอุดมคติ” คือ สภาพที่ใฝ่ฝันว่าอยากมีอยากเป็นอย่างไร ถ้า “ตนในอุดมคติ” ต่างจาก “ตนจริง” มาก จะทำให้เกิดความกังวลใจ ความคับข้องใจและความเครียด เกิดความรู้สึกว่าตัวเองพบความล้มเหลวในชีวิต เป็นบุคคลไร้ค่า ในเวลาเดียวกันก็ไม่กล้ารับความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง ทำให้หมดความเชื่อมั่นในตนเองและ Horney ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Inner Conflict สรุปได้ว่า ความตึงเครียดระหว่างตนจริง กับตนในอุดมคติ นั้นเป็นศูนย์กลางแห่งความขัดแย้งซึ่งก่อให้เกิดโรคประสาททุกชนิด

2. จุดรวมของประสบการณ์ (The Organism) Rogers อธิบายว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ถูกหล่อหลอมและผลักดันจากประสบการณ์ของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดเป็นต้นมา และตลอดไปจนจบชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์ของบุคคลเป็นแกนนำบุคลิกภาพ

ประสบการณ์เป็นสิ่งที่บุคคลสำนึกรู้เฉพาะตน (Phenomenal Field) ผู้อื่นสามารถล่วงรู้และเรียนรู้ถึงประสบการณ์ของคนอื่นได้เฉพาะบางส่วนบางแง่บางมุมเท่านั้น พฤติกรรมใด ๆ ของบุคคลอยู่ใต้อิทธิพลของประสบการณ์เฉพาะตัวของบุคคลมากกว่าข้อเท็จจริง ตัวอย่างเช่น เด็กที่ร้องไห้กลัวหมาเห่า เพราะเขาเคยถูกหมาดุกัดหรืออาจเคยถูกพี่เลี้ยงขู่ให้กลัวหมาจนจำฝังใจ หญิงหม้ายผู้ไม่กล้าแต่งงานใหม่ทั้งที่มีคนคิดมาขอพบมากมาย เพราะเคยมีประสบการณ์ชีวิตคู่อันขมขื่น มาก่อน เป็นต้น

ประสบการณ์ของบุคคล มีทั้งส่วนจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก คนสื่อสารประสบการณ์ที่ตนสำนึกรู้ต่อตัวเองและต่อผู้อื่นด้วยระบบสัญลักษณ์ ประสบการณ์ส่วนจิตใต้สำนึกบางอย่างบุคคลไม่สามารถสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ใด ๆ ได้ทั้งต่อตัวเองและต่อผู้อื่น (คล้าย ๆ ถูกเก็บกด แอบซ่อนอยู่ในใจ จนเจ้าตัวไม่เข้าใจหรือบางอย่างก็มีลักษณะสลับซับซ้อนเป็นปม เป็นเงื่อนตาย จนตนเองไม่สามารถหยั่งรู้ พูดไม่ออกบอกไม่ถูก) แต่คนทั่วไปสามารถสื่อสารประสบการณ์จิตใต้สำนึกส่วนที่ไม่ซับซ้อนต่อตนเองและต่อผู้อื่นได้ ทั้งประสบการณ์จิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ทั้งที่สามารถสื่อสารได้ และสื่อสารไม่ได้ เป็นพลังกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม

Rogers ให้ความสำคัญต่อความสามารถในการสื่อสารประสบการณ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเชื่อว่าบุคคลไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ มีความปรวนแปรทางอารมณ์และบุคลิกภาพ เพราะไม่สามารถสื่อสารประสบการณ์เฉพาะตน ทั้งต่อตัวเองและต่อผู้อื่น โดยเฉพาะประสบการณ์จิตใต้สำนึก ดังนั้น จุดมุ่งหมายหนึ่งของการทำจิตบำบัดตามแนวของ Rogers คือ สร้างสถานการณ์อันทำให้ผู้รับการบำบัดพัฒนาความสามารถในการสื่อสารประสบการณ์เฉพาะตนของเขาต่อตัวเองและต่อผู้อื่นได้สามารถรับรู้และเข้าใจได้ อันเป็นแนวทางหนึ่งในการนำไปสู่ความเข้าใจตนเอง

บุคคลโดยทั่วไปมีแนวโน้มที่จะทดสอบประสบการณ์เฉพาะตนกับข้อเท็จจริงเสมอ ตัวอย่างเช่น หญิงสาวที่นึกว่ามีชายคนหนึ่งหลงรักตน เพราะดูเขาเอออออกเอาใจเธอมากเป็นพิเศษ เธอจึงพยายามพิสูจน์ว่าการเอออออกเอาใจของเธอตรงกับความคิดที่เธอนึกทักท้วงว่าเธอชอบเธอหรือไม่ เช่น อาจสืบเสาะว่าเขามีภรรยาหรือคู่รักหรือยัง เขาเป็นชายประเภทรักเล่น ๆ หรือเปล่า เขาชอบเงิน ของเธอไหม เป็นต้น บุคคลทั่วไปไม่สามารถนำประสบการณ์เฉพาะตนทุกอย่างมาทำการตรวจสอบกับข้อเท็จจริงเสมอไป ประสบการณ์บางอย่างก็มีการทดสอบผิดถูก ประสบการณ์ที่ไม่ได้รับการทดสอบและ/หรือประสบการณ์ที่ทดสอบผิดบ้างถูกบ้าง ทำให้คนหลงผิดคำอธิบายของ Rogers เกี่ยวกับเรื่องนี้ทำให้เป็นที่ถกเถียงกันว่า มีวิธีการใดที่จะทดสอบได้อย่างแน่นอนว่าเหตุการณ์อันใดเป็นประสบการณ์เฉพาะตน และอะไรคือข้อเท็จจริง เพราะทั้งสองสิ่งนี้บางทีก็ปนกันไป จนไม่สามารถแยกแยะจำแนกได้จริง Rogers มิได้ปฏิเสธข้อคัดค้านนี้ แต่ก็ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

บุคคลที่มีบุคลิกภาพมั่นคง คือบุคคลที่สามารถแยกแยะได้อย่างแม่นยำ ตรงไปตรงมาว่า อะไรเป็นประสบการณ์เฉพาะตัว อะไรเป็นข้อเท็จจริง

3. เป้าหมายในชีวิตของบุคคล Rogers เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีเป้าหมายของชีวิตร่วมกัน คือ แนวโน้มที่จะตระหนักรู้จักตนและพออกพอใจในตนเอง โดยทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตให้เต็มตามศักยภาพที่ตนได้รับมาแต่กำเนิด Rogers อธิบายว่า ข้อพิสูจน์ง่าย ๆ ต่อความเชื่อนี้ได้แก่เมื่อเด็กเกิดมาแม้ยังมีประสบการณ์จำกัด แต่เด็กทุกคนอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง อยากช่วยตัวเอง อยากโตเป็นผู้ใหญ่ทั้งกายและใจ อยากเป็นอิสระเสรี อยากเป็นเด็กดี (ถ้าใครว่าเป็นเด็กไม่ดีก็จะโกรธ) แนวโน้มดังกล่าวเหล่านี้มิได้สูญหายไปเมื่อพ้นวัยเด็ก แต่การแสดงออกของความปรารถนาดังกล่าวนี้เปลี่ยนรูปแบบออกไป

อย่างไรก็ดี ความปรารถนาจะประจักษ์รู้จักตน และทำตนให้เป็นคนเต็มสมบูรณ์จนมีความพออกพอใจในตนเองนั้น มักไม่สมใจปรารถนาเสมอไป เพราะมีอุปสรรคขัดข้องและขัดขวางนานาประการ ซึ่งบางอย่างก็เป็นสิ่งที่บุคคลไม่สามารถเลือกหรือหลีกเลี่ยงได้ เช่น การปกครองอันกดขี่ อยู่ติธรรม บรรยาการในครอบครัวที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังและถือดีของสมาชิกในครอบครัว ได้รับการเลี้ยงดูแบบทิ้งขว้างจากพ่อแม่ หรือในทางตรงกันข้ามเอาอกเอาใจเกินไป จนเด็กขาดโอกาสพิสูจน์ตนเอง ความปรารถนาดังกล่าวจึงถูกเก็บกด หรือไม่ได้รับการตอบสนอง ทำให้เด็กกลายเป็นคนเกลียดชังตนเองและผู้อื่น ถ้าสภาพการณ์เช่นนี้เป็นไปรุนแรงก็จะหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กให้ปรารถนาเป็นคนเลวหรือประชดชีวิต หรือชอบก่อกรรมทำเข็ญตนเองและ/หรือผู้อื่น หรือไม่ยินดียินร้ายกับอะไร และกับใคร ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเด็กจะถูกขัดขวางในรูปแบบใด

บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบไม่พัฒนาดังกล่าวนั้น Rogers เชื่อว่ามีวิธีการที่จะช่วยเหลือแก้ไขได้โดยวิธีจิตบำบัด Rogers เชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีความปรารถนารู้จักตนพออกพอใจตนและเป็นคนดี มนุษย์ไม่มีธรรมชาติใฝ่ต่ำ แต่เพราะสถานการณ์แวดล้อมไม่เอื้ออำนวยให้ได้แสดงธรรมชาติแห่งความใฝ่พัฒนาออกมา จึงไม่ได้ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น

4. บุคลิกภาพพัฒนา Rogers สนใจเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพไปสู่ความพัฒนา ดังนี้

1. มนุษย์มีธรรมชาติใฝ่ดี ดังนั้นมนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาพัฒนาตนเพื่อเป็นคนเต็มสมบูรณ์ตามศักยภาพเฉพาะตน คนใฝ่ต่ำไม่ใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เพราะสิ่งแวดล้อมทางสังคมชักนำทำให้เป็นไป (เช่น การเลี้ยงดูของพ่อแม่ หรือคบเพื่อนไม่ดี) ดังนั้น ธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์จึงถูกบิดเบือน

2. เด็กที่พ่อแม่ผู้ปกครองเลี้ยงดูด้วยความรักความเอาใจใส่อย่างบริสุทธิ์ใจ (ไม่ใช้รักเพราะมีเงื่อนไขอื่น) จะทำให้เด็กพัฒนาตัวตนตามที่มองเห็น ตัวตนตาที่เป็นจริง และ

ตัวตนตามอุดมคติ อย่างกลมกลืนกัน (Congruence) ลักษณะเช่นนี้เป็นบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ เพราะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการพัฒนาบุคลิกภาพสู่ความวิวัฒนาการ บุคคลนั้นปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดี มีประสิทธิภาพ มีสุขภาพจิตดี จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง

3. ส่วนพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูถูกแบบไม่คงเส้นคงวา ตั้งความมุ่งหวังกับลูกมากเกินไป ลูกเป็นถึงชดเชยความรักหรือความขาดแคลนของพ่อแม่แง่ใดแง่หนึ่ง มักทำให้เด็กมีตัวตนอันสับสน ดังนั้นตัวตนจริงจึงแตกต่างจากตัวตนที่มองเห็นและตัวตนตามอุดมคติ บุคคลเหล่านี้มีบุคลิกภาพด้อยวิวัฒนาการ จะพัฒนานิสัยใจคอในทางลบแบบต่าง ๆ ได้ง่ายเช่น ชอบหลอกตัวเองและบุคคลอื่น ๆ ชอบกล่าวโทษผู้อื่นหนีสังคม มีลัทธิลึกลับใน เกียรติยศเพื่อนมนุษย์ มักมองเห็นสังคมและผู้คนรอบข้างไม่น่าไว้วางใจ เป็นต้น

4. บุคคลที่มีบุคลิกภาพวิวัฒนาการ คือ บุคคลที่คอยสำรวจตนเองและวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับค่านิยมที่ตนเองยึดถืออยู่ และสามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบุคลิกภาพของตนไปสู่แบบแผนของบุคลิกภาพและค่านิยม ที่ดีกว่า สูงส่งกว่า และมั่นคงกว่า

5. บุคคลที่สุขสบายทั้งกายและใจ คือ บุคคลที่มีสติสำนึกรู้ตนอยู่ตลอดเวลา การมีสติสำนึกรู้ตน ไม่ได้เป็นสิ่งติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการฝึกฝนอบรมข้อเขียนของ Roger ในชั้นปลายชีวิต ได้เน้นความสำคัญของการฝึกฝนและพัฒนาสติความสำนึกรู้ตน Roger เชื่อว่าความมีสติสำนึกรู้ตนเป็นมรรควิธีที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางจิตใจ อารมณ์ และบุคลิกภาพอย่างแท้จริง พัฒนาการจากความคิดนึกเกี่ยวกับตนเอง ความคิดนึกเกี่ยวกับตนเองย่อมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ยิ่งบุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้านบวกมากเท่าใด ก็ยิ่งมีความมั่นคงและมีความวิวัฒนาการของบุคลิกภาพมากเท่านั้น Roger มิได้อธิบายพัฒนาการของบุคลิกภาพเป็นขั้นตอน แต่เขานิยามความสำคัญของการพัฒนาการความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง โดย เชื่อว่าความคิดนึกเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านบวกและลบ มีรากฐานและโครงสร้างในวัยเด็ก ระยะวางรากฐานที่สำคัญคือวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น

เมื่อเด็กแรกเกิดในช่วงวัยทารก เด็กไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ นึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเด็กจึงติดพ่อแม่ พี่เลี้ยง ผู้ใกล้ชิด ตลอดรวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ที่ใกล้ชิดตัวเด็ก เช่น หมอน ผ้าห่ม ขวดนม ของเล่น เป็นต้น เมื่อรับรู้ว่ามีบุคคลและ/หรือสิ่งของเหล่านั้นหายไปจากตัว ก็มักนึกว่าตนเองหายไปด้วย ต่อมาเมื่อเด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้มากขึ้น ระบบประสาทและสมองพัฒนามากขึ้น เด็กจึงพัฒนาความสามารถแยกตนเองออกจากบุคคลอื่นและออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว (เช่นเด็กไม่ติดหมอน ไม่ติดตุ๊กตา) เด็กเริ่มเข้าใจว่าตนมี “ตัวตนของตัวเอง” คนละส่วนกับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ใกล้ชิด

เมื่อเด็กพัฒนาถึงขั้นนี้ เด็กสามารถแยกแยะและประเมินว่าสิ่งใดทำให้คนสุขสบาย สิ่งใดทำให้คนไม่สุขสบาย (เช่น ความหิวโหย ความเจ็บปวด และความร้อน ทำให้คนไม่สุขสบาย การอุ้มชู การมีผู้พุดจาเล่นหัวกับตนและตนได้ลองหัดทำเสียงแปลก ๆ ทำให้คนสุขสบาย)

ประสบการณ์สุข-ทุกข์ ที่ได้พบในช่วงวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น เป็นสิ่งหล่อหลอมความนึกคิดเกี่ยวกับตนทางบวก และ/หรือลบ

เด็กที่มีประสบการณ์ มีสิ่งทำให้คนไม่สุขสบายมากกว่าสิ่งที่ทำให้คนสุขสบาย จะพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองทางลบ ส่วนเด็กที่มีประสบการณ์มีสิ่งที่ทำให้คนสุขสบายมากกว่าสิ่งไม่สุขสบาย ก็จะพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองทางบวก

แรงจูงใจ

ในชีวิตประจำวัน เราได้พบเห็นพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกัน หากเราช่างสังเกตและอยากรู้ เราจะถามต่อไปว่า อะไรเป็นต้นเหตุทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านี้และบางครั้งมีสาเหตุเดียวกัน แต่กลับมีพฤติกรรมแตกต่างกันไป นักจิตวิทยาพยายามค้นหาคำตอบ และตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมไว้มากมาย ส่วนหนึ่งมาจากแรงจูงใจภายในของบุคคลเป็นสาเหตุของพฤติกรรม ลีรอร์ วิชชาวุธ (2543, หน้า 225) กล่าวว่า แรงจูงใจตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Motive ซึ่งตรงกับคำว่า Movere แปลว่า เคลื่อนที่ แรงจูงใจจะทำให้เกิดพฤติกรรมหนึ่งขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมาย เช่น จูงใจให้ทำงานทุกวันไม่มีวันหยุดเพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงแก่ครอบครัว จูงใจให้พากเพียรในการเรียนเพื่อได้รับคะแนนสูง และเกิดความภูมิใจในตน อย่างไรก็ตามผู้ที่ไม่มีแรงจูงใจต่ำอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ขี้เกียจเรียนไม่ตั้งใจเรียนส่งผลให้คะแนนไม่ดี แต่อีกหลายคนต้องการคะแนนดีเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นตัดสินใจทุจริตในการเรียนได้

ความหมายของแรงจูงใจ

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 138) กล่าวว่า แรงจูงใจหรือการจูงใจไว้ หมายถึง การกระตุ้นหรือสิ่งที่มากระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความต้องการหรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงที่มากระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความต้องการ เรียกว่า แรงจูงใจ

ประเภทของแรงจูงใจ

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 138 - 139) ได้กล่าวถึงประเภทของแรงจูงใจไว้ดังนี้

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการหรือ

ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจภายในมีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจภายนอก เพราะว่าแรงจูงใจภายใน เกิดจากความรู้สึกของบุคคล เมื่อบุคคลรู้สึกเช่นใด ก็จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองความรู้สึกของตนเสมอ ส่วนแรงจูงใจภายนอกนั้นบุคคลอาจเกิดความรู้สึกเฉย ๆ ก็ได้ สำหรับตัวอย่างของแรงจูงใจภายใน ได้แก่

1.1 ความอยากรู้อยากเห็น	ทำให้บุคคลค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเกิดไทยมุงได้
1.2 ความสนใจ	ทำให้บุคคลได้ถาม หรือจ้องมอง เป็นต้น
1.3 ความรัก	ทำให้เสียสละและทำอะไรก็ได้
1.4 ความอบอุ่น	ทำให้สบายใจ
1.5 ความเห็นอกเห็นใจ	ทำให้เกิดการคล้อยตาม หรือตามใจ
1.6 ความสงสาร	ทำให้เกิดการให้อภัย
1.7 ความสำเร็จ	ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจ
1.8 ความหิว	ทำให้บุคคลปรับพฤติกรรมได้
1.9 ความต้องการ	ทำให้บุคคลเป็นอะไรหรือทำอะไรก็ได้
1.10 ความพอใจ	ทำให้บุคคลยินดีและทำอะไรก็ได้

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการหรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจภายนอกที่สำคัญ ได้แก่

- 2.1 การแข่งขัน แบ่งเป็นการแข่งขันกับตัวเอง การแข่งขันระหว่างบุคคลและการแข่งขันในระหว่างกลุ่ม เมื่อมีการแข่งขันทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะได้รับชัยชนะ การแข่งขันทำให้เกิดการกระตุ้นและการแสดงพฤติกรรม
- 2.2 การร่วมมือ ทำให้บุคคลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการสร้างทีมงานและความสามัคคีในกลุ่มขึ้นได้
- 2.3 บุคลิกภาพของครู ทำให้บุคคลโดยเฉพาะนักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียนก็ได้
- 2.4 วิธีการสอนของครู ทำให้นักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียนก็ได้
- 2.5 การให้รางวัล เช่น ให้สิ่งของ คะแนน หรือกำลังใจ มีผลทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น
- 2.6 การลงโทษ เช่น ตักเตือน ตักเตือน เตือน ตำหนิหรือดักเตือน มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเสียใจหรือหยุดยั้งพฤติกรรมได้

2.7 การใช้สื่อการสอน เช่น ใช้อุปกรณ์การสอน ชุดการสอน จัดทัศนศึกษา จัดฉายภาพยนตร์ และจัดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

2.8 การสอบ เช่น ครูบอกนักเรียนว่า ท้ายชั่วโมงจะมีการสอบ ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

ทฤษฎีการจูงใจ

ทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญ มี 6 ทฤษฎี (มาลินี จุฑารพ, 2539, หน้า 139-140) คือ

1. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการ แรงขับ และเครื่องล่อ (The Need Drive Incentive Theory) มีหลักการว่าความต้องการของบุคคลจะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในเครื่องล่อที่มีอยู่ เช่น เมื่อบุคคลต้องการอาหารจะเกิดความหิวก็จะดิ้นรนให้ได้อาหารมาบำบัดความต้องการของตน เมื่อบุคคลอิ่มแล้วความต้องการก็หมดไปเพราะร่างกายกลับคืนสู่สภาวะสมดุลแล้ว

2. ทฤษฎีสติงเงา (Cue Stimulus Theory) มีหลักการว่าสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม เช่น ปรินญาเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนที่สำเร็จ มัธยมศึกษาปีที่ 6 ดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ปรินญา เป็นต้น

3. ทฤษฎีการเร้าอารมณ์ (Affective Arousal Theory) มีหลักการว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความต้องการได้ ถ้ามีการเร้าอารมณ์เกิดขึ้น เช่น ชายหนุ่มอยากเห็นรอยยิ้มของหญิงสาว จึงเร้าอารมณ์ด้วยการชมว่า “วันนี้แต่งตัวเก๋ดี” หรือ “ชุดนี้สวยเป็นพิเศษ”

4. ทฤษฎีแห่งการเรียนรู้ (Cognitive Theory) มีหลักการว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมได้ ถ้าประสงค์จะรู้หรืออยากจะทำอะไร โดยการคาดคะเนเหตุการณ์ไว้ล่วงหน้า เช่น นักเรียนมีปัญหาอยากรู้เรื่องบางเรื่องก็ถามครู หรือเข้าห้องสมุดค้นคว้าจากหนังสือ เป็นต้น

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) มีหลักการว่าการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นการสนองความต้องการที่เก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก เช่น พี่แกล้งน้องเนื่องจากความโกรธที่เคยมีต่อคุณแม่ในครั้งก่อน ๆ เป็นต้น

6. ทฤษฎีความต้องการของ Maslow's (Maslow's Hierachy of Needs) Acraham Maslow ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นออกเป็น 5 ขั้น คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูง ที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคล

5. ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการด้านนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคล (Self Fulfillment Need) ที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตนคาดหวังเอาไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 191) กล่าวว่า การศึกษาทฤษฎีแรงงูใจและกระบวนการของแรงงูใจเพื่อจะตอบคำถาม 4 ข้อคือ อะไรเป็นสาเหตุให้มีพฤติกรรม การงูใจ พฤติกรรมมีทิศทางอย่างไร ทำไมพฤติกรรมนั้นจึงเกิดขึ้น และทำไมพฤติกรรมนั้นจึงสิ้นสุดลง พฤติกรรมนั้น รวมทั้งทางด้านภายใน และภายนอกเพื่อจะตอบคำถามเหล่านั้น ก็ควรจะได้อำนาจถึงแหล่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการงูใจ ซึ่งเป็นการเกิดด้านชีววิทยา ที่เกิดจากร่างกาย หรือการเกิดจากระบวนการทางสังคมวิทยา หรือเป็นการผสมผสานระหว่างด้านชีววิทยาและสังคมวิทยา พฤติกรรมการงูใจของคนนั้นเกิดจากร่างกายหรือภายนอก นั่นคือพฤติกรรมการงูใจเกิดจากสิ่งเร้าที่อยู่ภายในทั้งด้านชีววิทยาและสังคมวิทยา หรือเกิดจากการกระทำของปัจจัยภายนอก ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมี 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีสัญชาตญาณ ทฤษฎีแรงขับและความต้องการจำเป็น และทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ ในงานวิจัยนี้เน้นทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากสองทฤษฎีแรกค่อนข้างเน้นมนุษย์ในฐานะที่อยู่ใต้อิทธิพลของธรรมชาติและแรงผลักดันจากความต้องการขั้นเบื้องต้น และความต้องการทางสังคม แต่ทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ จะอธิบายแรงงูใจจากความคิดของมนุษย์ว่ามีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย การรับ การตีความ การเลือก การเก็บและการใช้ข่าวสารความรู้ต่าง ๆ มีผลต่อแรงงูใจในปัจจุบันและอนาคต ทฤษฎีนี้จะอธิบายในด้านของกระบวนการของการรับข่าวสาร ตัวอย่างของสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อการงูใจในการตอบคำถามของนักเรียน เช่น เมื่อครูถาม คำถาม คำตอบมีแตกต่างกัน นักเรียนแต่ละคนก็คิดต่างกันบางคนตอบได้ บางคน

ตอบไม่ได้ แล้วแต่ความรู้ความสามารถของนักเรียน สิ่งเหล่านี้เกิดจากประสบการณ์ของสภาพแวดล้อมที่นักเรียนได้รับ

Rotter (1954) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของทฤษฎีนี้ไว้ 3 ส่วนคือ แรงกระตุ้นทางพฤติกรรม (Behavioral Potential) ความคาดหวัง (Expectency) และการเสริมแรง (Reinforcement) แรงกระตุ้นทางพฤติกรรมที่แต่ละคนจะตอบสนองต่อสถานการณ์ขึ้นอยู่กับความคาดหวังถึงผลที่ได้รับ และคุณค่าของการเสริมแรง รางวัลหรือการลงโทษจึงมีความสำคัญและความหมายต่อบุคคล เช่น ถ้านักเรียนมีแรงกระตุ้นจากคำชมเชยของครู จากคะแนนสอบที่พึงพอใจ จากความรู้ความสามารถที่ได้รับ ก็จะทำให้เกิดความคาดหวังว่าถ้าเขาตั้งใจเรียน ทำการบ้านที่ครูมอบหมายได้ เขาจะได้รับการตอบสนองที่เป็นการเสริมแรงในสิ่งที่เขาถึงพอใจ ประสบการณ์ ความคาดหวัง การเสริมแรงเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการมุ่งใจในการเรียนของนักเรียน หากสิ่งที่เขาได้รับตรงกันข้าม เช่น การถูกลงโทษ ครูดุ ผลการเรียนอ่อนก็จะทำให้เกิดความท้อแท้และไม่อยากเรียน

แนวความคิดอีกแนวหนึ่งของ Rotter เรียกว่า การควบคุมแบบโลคัส (Locus of Control) อธิบายว่า มนุษย์เติบโตขึ้นโดยมีความเชื่อว่า การกระทำของตนเองเกิดจากการเสริมแรงจากสิ่งที่ตนเห็นว่ามีคุณค่ามากที่สุด สิ่งนี้เรียกว่า การควบคุมภายใน (Internal Control) เช่น ความหมาย ความตั้งใจของบุคคลที่จะทำงานที่ตนเองพึงพอใจหรือถนัด นักเรียนที่เก่งคำนวณจะสนใจวิชาที่มีคำนวณ ส่วนนักเรียนที่เก่งภาษาจะทำงานได้ดีในงานที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา การควบคุมภายนอก (External Control) เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการเสริมแรงที่อยู่เหนือการควบคุมของบุคคล ขึ้นอยู่กับจังหวะโอกาสและโชคของบุคคล ไม่ได้เกิดจากความสามารถของตนเองเท่านั้น

ประเภทของแรงจูงใจทางสังคม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 192 - 193) กล่าวว่า แรงจูงใจทางสังคมมีอยู่ 5 ประเภทคือ

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) คือ แรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่างให้ได้รับความสำเร็จ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความมานะพยายาม อดทน ทำงานมีแผน ตั้งระดับความหวังไว้สูงและพยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ ส่วนผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำมีลักษณะของการทำงานที่ไม่มีเป้าหมายหรือตั้งเป้าหมายง่าย ๆ เพราะกลัวความล้มเหลวในการทำงาน

2. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliation Motive) เป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น เนื่องจากมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม สังคมจะสงบสุขและน่าอยู่ก็เมื่อบุคคลในสังคมมีความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. แรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว (Aggression Motive) เมื่อคนเรามีความไม่พอใจ ถูกขัดใจ ย่อมมีการแสดงออกถึงความรู้สึกนั้นอาจมีการก้าวร้าวด้วยวาจาเช่น คำคำหรือก้าวร้าวด้วยการกระทำ เช่น การทำร้ายข้าวของ ทำร้ายร่างกาย ความก้าวร้าวเกิดจากความต้องการผ่อนคลายความตึงเครียดของตน

4. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) ความต้องการอำนาจทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่ต้องการจะมีอำนาจเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่น เพราะจะทำให้เกิดความพอใจ ถ้ารู้ดีกว่าตนมีความสามารถที่จะเอาชนะและมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมได้

5. แรงจูงใจใฝ่พึ่งพิง (Dependency Motive) เป็นแรงจูงใจที่ต้องการความช่วยเหลือ การสนับสนุน คำปรึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการทำงาน

แรงจูงใจที่กล่าวนี้ จะทำให้ครูได้เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนว่าเกิดจากแรงจูงใจประเภทใด จะได้เข้าใจถึงการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ ลักษณะของแรงจูงใจจะมีความสัมพันธ์กัน เช่น คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ก็อาจมีแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าวหรืออำนาจ เพราะเป็นช่องทางไปสู่ความสำเร็จได้ แต่อาจมีจุดหมายต่างกันคือ คนที่ใฝ่อำนาจ อาจแสดงอำนาจชื่อเสียงตำแหน่ง มากกว่าความสำเร็จในการทำงาน ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะต้องการทำงานโดยไม่สนใจอำนาจชื่อเสียงหรือตำแหน่งก็ได้ถือว่าเป็นเพียงผลพลอยได้

แรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนการสอนคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียน มีการพัฒนาในการเรียน ประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคต ซึ่ง David McClland (1985) John Atkinson (1964 และ 1974) เป็นบุคคลที่ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ อย่างจริงจัง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ Atkinson

Atkinson (1964) ได้กล่าวว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีพื้นฐานมาจากหลายปัจจัยและในสถานการณ์หนึ่งผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความพยายามที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จโดยการเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ถ้าผลงานสูงกว่าหรือเท่าเกณฑ์มาตรฐานก็ถือว่าประสบผลสำเร็จตามความคิดของเขาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบคือ

1. ความคาดหวัง (Expectation) หมายถึง การคาดล่วงหน้าถึงผลการกระทำของตน คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะคาดล่วงหน้าถึงความสำเร็จของงาน

2. สิ่งล่อใจ (Incentive) ความพึงพอใจที่ได้รับจากการทำงาน เช่น งานที่ตนสนใจ ถนัด มีผลตอบแทนสูง ถ้ามีสิ่งล่อใจเป็นที่พอใจของบุคคลก็จะทำให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย

3. แรงจูงใจจากความพึงพอใจในการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความผิดหวัง คนเรากระทำการใดก็ย่อมหวังได้รับความสุขความพอใจกับการกระทำ ไม่ต้องการความสำเร็จและ

กลัวความล้มเหลว คนที่ต้องการความสำเร็จมากจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงและคนที่กลัวความล้มเหลวมาก ก็จะพยายามหลีกเลี่ยงงานที่ตนคิดว่าทำไม่ได้ ซึ่งจะเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้เกิดขึ้นจึงอยู่ที่

ก. เพิ่มความต้องการความสำเร็จ และลดความกลัวความล้มเหลว ซึ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองหรือครูต้องจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ ติดต่อกันเป็นเวลานาน

ข. ช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่ายากแต่เรียนไม่ยากจนเกินไป จะทำให้นักเรียนคิดและเชื่อว่าจะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ โดยครูใช้วิธีแบ่งงานหรือบทเรียนออกเป็นตอนเป็นหน่วย และให้ฝึกหัดทำทีละหน่วย เมื่อเสร็จขึ้นตอนหนึ่งแล้วจึงฝึกขั้นต่อไป วิธีนี้นักเรียนจะไม่เกิดความรู้สึกว่ายากจนยากซับซ้อน ส่วนการฝึกทักษะนั้นต้องสร้างความมั่นใจให้นักเรียนมีกำลังใจและมีแรงจูงใจในการฝึกเพิ่มมากขึ้น การฝึกหัดทักษะควรฝึกหลาย ๆ อย่างที่จำเป็นสำหรับการเรียน รวมทั้งครูควรจะให้คำปรึกษาและชี้แนะช่องทางที่จะช่วยให้นักเรียนได้ทำงานให้สำเร็จได้ง่ายและสะดวกกว่าที่คิด

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland

McClelland (1985) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความต้องการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ถือว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของตนเอง โดยได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคม และการอบรมเลี้ยงดูรวมทั้งผลของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อสังคมด้วย McClelland มีความคิดว่าการอบรมเลี้ยงดูและวัฒนธรรมของสังคมที่เน้นความสำเร็จคือที่มาของสังคมที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมในสังคมที่เห็นควรสำเร็จจะทำให้พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูลูกโดยเน้นความสำเร็จตามปทัสถานของสังคม พ่อแม่จะพยายามฝึกให้เด็กช่วยตัวเอง ฝึกการคิดแก้ปัญหาและให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่มุ่งความสำเร็จในการเรียน และการทำงาน การอบรมเลี้ยงดู ดังกล่าวจะพัฒนาให้เด็กเติบโตเป็นคนที่ต้องการความสำเร็จ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีคุณลักษณะต่อไปนี้ คือ

1. มีความกล้า กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญกับความสำเร็จ หรือความล้มเหลว
2. มีความมุ่งมั่นพยายาม ชอบทำงานที่ท้าทายความคิดและความสามารถ
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อภาระกิจของตนเอง

ตนเอง

4. มีความรอบรู้ในการตัดสินใจและติดตามผลการตัดสินใจ
5. มีความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้าได้แม่นยำ
6. มีความสามารถที่จะเลือกทำงานที่จะประสบความสำเร็จได้มากและ

ด้วยความสามารถที่มีอยู่

ส่วนผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำจะมีคุณลักษณะที่ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมา

McClelland ได้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีค่อนข้างสูง การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวของเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะครอบครัวที่พ่อแม่เลี้ยงดูแบบเดินสายกลาง ไม่ใช้อำนาจมาควบคุมใหญ่ไม่ตามใจเด็กจนเกินไป ไม่เคยข่มขู่ให้เด็กทำในสิ่งที่เกิดความสามารถของเด็ก ไม่วางมาตรฐานความสำเร็จไว้สูงหรือต่ำเกินไป ส่งเสริมให้เด็กช่วยตัวเองให้ทำอะไร ๆ เองตั้งแต่ยังเด็ก พ่อแม่ครูให้ความรักความอบอุ่นและสนับสนุนแก่เด็กเมื่อเขาประสบความสำเร็จด้วยตนเอง ซึ่ง McClelland พบว่าการเลี้ยงดูแบบนี้จะช่วยสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับเด็ก และยังเชื่อว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาขึ้นมาได้ในตัวของเด็กและบุคคล โดยการจัดโปรแกรมการเรียนรู้และการฝึกอบรมที่เน้นเรื่องการเปลี่ยน เจตคติ พฤติกรรม บุคลิกภาพ กระบวนการฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้และพัฒนาแรงจูงใจมีดังนี้

1. สร้างความเชื่อและให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายร่วมกันว่า เมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้ว จะเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมให้เป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยงานที่ใช้การฝึกอบรมนั้นจะต้องพยายามสร้างความสำเร็จเป็นขั้น ๆ ไป ในการทำงานควรตั้งเป้าหมายเป็นขั้นตอน และพยายามทำงานในแต่ละขั้นตอนให้สำเร็จ ก็จะมีกำลังใจที่จะเรียนรู้หรือที่เขาประสบความสำเร็จ มนุษย์ชอบการเลียนแบบ มีความพยายามอยู่แล้วและไม่ต้องการด้อยกว่าคนอื่น ดังนั้น ถ้านักเรียนได้ตัวอย่างที่ดีสามารถยึดถือเป็นแบบอย่างเขาจะสร้างกำลังใจในการเรียนและทำงาน
2. แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า สังคมเราต้องการคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง การที่จะมีคุณลักษณะเช่นนั้น จะต้องสร้างนิสัยที่ดีในการเรียนและทำงาน สร้างภาพพจน์ให้กับตนเอง สำนวญจุดบกพร่องในการทำงานของเราและตั้งใจแน่วแน่ที่จะปรับปรุงความรับผิดชอบ วินัยในตนเอง จัดตารางการทำงานอย่างมีระเบียบ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น ความสามารถเปลี่ยนบุคลิกภาพเจตคติและพฤติกรรมให้เป็นคนที่ตั้งค้มต้องการและสอดคล้องกับปทัสถาน และค่านิยมของสังคมก็จะพัฒนาตนเองเป็นผู้ที่แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากขึ้นกว่าเดิม
3. พยายามควบคุมความอ่อนแอและทอดทิ้งซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของความสำเร็จ ผู้มีชื่อเสียงของโลกประสบความสำเร็จเพราะเขาเป็นคนมุ่งมั่นอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

นอกจากนี้ บรรยากาศของการเรียนรู้ควรจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น เป็นมิตรไม่เคร่งเครียดและวิตกกังวลจนเกินไป

ครูสามารถนำแนวทางของ McClelland มาใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเห็นผลดีของการมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จัดให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวิธีคิด พูดและทำโดยการสัมภาษณ์ พบปะพูดคุย กับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน จัดให้ผู้เรียนสังเกตวิธีการทำงานโดยเปรียบเทียบกับตนเอง โดยมีครูให้กำลังใจ ให้การเสริมแรง โดยครูควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

ก. การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น เช่น ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง การรู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง ประสบการณ์ของความสำเร็จและความล้มเหลว การมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ครูควรพัฒนานักเรียนในคุณลักษณะบางอย่างดังกล่าวควบคู่ไปกับการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ข. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ครูควรจะได้มีการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเพื่อให้ทางบ้านได้ช่วยฝึกให้เด็กได้ช่วยตัวเอง และเป็นตัวของตัวเองรวมทั้งการคาดหวังให้เด็กได้ทำงานในสิ่งที่ไม่ยากเกินไปและง่ายเกินไปพ่อแม่ควรจะได้แสดงความรักเอาใจใส่ สนับสนุนเป็นรางวัลสำหรับการทำงานและการปฏิบัติตัวของลูกเพื่อลูกได้พยายามทำงานนั้นด้วยความตั้งใจ

แรงจูงใจในการเรียนรู้

จากทฤษฎีแรงจูงใจและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะพบว่าประสิทธิภาพในการเรียนนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายองค์ประกอบ แรงจูงใจเป็นแรงเสริมที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอก เป็นขวัญและกำลังใจในการเรียนรู้และการทำงาน ครูสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้บังเกิดผลดีจึงต้องมีการพัฒนาแรงจูงใจสร้างขวัญและกำลังใจ การจัดสภาพการเรียนและการทำงาน รวมทั้งการให้บทเรียนที่เหมาะสมกับสติปัญญาความสามารถของผู้เรียนดังนี้

1. แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน ครูควรพยายามปรับบทเรียน และสภาพห้องเรียนที่จะสร้างความพึงพอใจให้แก่นักเรียนด้วยปัจจัย 2 ด้านคือ แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายในทั้งสองปัจจัยนี้มีความสำคัญพอ ๆ กัน ผู้เรียนต้องการ คำชม รางวัล การยอมรับ ความก้าวหน้าซึ่งเป็นกำลังใจและเป็นเครื่องล่อ (Incentive) ในการเรียนรู้ ขณะเดียวกันความพึงพอใจ ความสำเร็จ ความต้องการที่จะได้ก้าวหน้าก็เป็นแรงจูงใจที่ทำให้เขาเรียนรู้เช่นกัน

1.1 แรงจูงใจภายนอกได้แก่

1.1.1 ผลของการเรียนรู้ การได้รู้ผลและความสำเร็จของสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว เป็นแรงจูงใจภายนอก หากผลของการเรียนรู้ เช่น คะแนนสอบทำให้เกิดกำลังใจถ้าสอบได้ แต่ถ้าสอบตกก็เกิดเสียกำลังใจ

1.1.2 รางวัลและการลงโทษ มีผลต่อกำลังใจในการเรียน นักเรียนต้องการรู้ผลของการเรียน ทั้งจากการชมและการตำหนิ แต่การชมเป็นการให้กำลังใจที่ทำให้ผลการเรียนดีขึ้นกว่าการติเพียงอย่างเดียว ในสถานการณ์ทั่วไป นักเรียนต้องการกำลังใจจากครู ในขณะเดียวกันก็ต้องการคำแนะนำจากครูให้แก้ไขในสิ่งที่ทำไม่ถูกต้องเช่นกัน

1.2 แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น อยากสำรวจตรวจสอบ อยากจัดการ ซึ่งความอยากนี้ Maslow (1943) ถือว่าเป็นความต้องการความสำเร็จในชีวิต ทำให้มนุษย์แสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการ และพอใจที่ตนเองได้พบได้ทำ ครูจะพบว่าเด็กไม่ชอบความอยู่เนิ่ง การให้เด็กอยู่เนิ่ง ๆ และไม่ให้ซักถามจึงขัดกับความต้องการและแรงจูงใจของเด็ก เด็กเป็นผู้ที่ต้องการแสวงหาด้วย ความอยากรู้อยากเห็น หากครูได้ใช้ความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลองของผู้เรียนให้ถูกทางและเป็นการเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ก็จะทำให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ

2. ลักษณะของบทเรียน บทเรียนหรืองานที่ให้ผู้เรียนทำอาจทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนสูงหรือต่ำได้ เช่น ความยากง่ายของบทเรียน ความยากง่ายนี้อาจวัดจากทักษะของผู้เรียนเอง ความยากง่ายนี้จะสัมพันธ์กับความสามารถ ความต้องการ ความพอใจของผู้เรียน แต่ละคน บทเรียนอย่างเดียวกัน อาจยากไปสำหรับนักเรียนคนหนึ่งและอาจง่ายไปสำหรับนักเรียนอีกคนหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้ ความน่าสนใจของบทเรียนก็มีผลในด้านแรงจูงใจ บทเรียนหรืองานที่ทำทลายความสามารถ งานที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกทำ งานที่มีค่าตอบแทนงานที่สร้างชื่อเสียง เป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะทำให้สำเร็จ

3. ความคาดหวัง เป็นความคาดหวังที่มาจากกลุ่ม เช่น เพื่อนนักเรียนคาดหวังจากครู พ่อแม่ และความคาดหวังของตนเองทั้ง 3 กลุ่ม จะมีลักษณะต่างกันคือ

3.1 ความคาดหวังจากกลุ่ม เป็นเสมือนปทัสถานที่ทำให้ผู้เรียนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มถูกกระตุ้นให้คล้อยตาม และพยายามที่จะทำตาม ถ้าครูพยายามปลูกฝังค่านิยมในด้านความเชื่อ อำนางในตน ความพยายามและความสำเร็จให้แก่เด็กทุกคนในชั้นเรียน ก็มีผลต่อการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนให้นักเรียนได้สนใจบทเรียน ตั้งใจเรียนมากขึ้น

3.2 ความคาดหวังของบุคคลสำคัญสำหรับนักเรียน เช่น พ่อ แม่ ครู ถ้าพ่อแม่ครู แสดงความเชื่อและชื่นชมความสามารถของเด็กเด็กคนนั้นจะรับรู้และมีพฤติกรรมคล้อยตาม ไม่อยากให้พ่อแม่ครูผิดหวัง นอกจากกรณีที่เขาทำไม่ได้หรือเป็นสิ่งที่เขาไม่ชอบทำ โดยทั่วไปแล้ว

นักเรียนส่วนใหญ่จะมีเจตคติที่ดีต่อครู และอยากจะทำตามความต้องการของครูเพราะเป็นแรงจูงใจ
 ดังที่ มาสโล ได้กล่าวถึง ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น เป็นแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อ
 พฤติกรรมของนักเรียน

4. สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนและบรรยากาศของโรงเรียน ในชั้นเรียนมีกลุ่มเพื่อนครู
 นอกห้องเรียนก็มีกลุ่มเพื่อนครูคนอื่น ๆ สภาพแวดล้อมทั้งในชั้นเรียนและโรงเรียนจะช่วยส่งเสริม
 หรือบั่นทอนแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานของนักเรียนได้ ดังนี้

4.1 ถ้านักเรียนได้รับรู้เวลาเรียนเวลาทำงานมีเพื่อนและครูเป็นกำลังใจและ
 ช่วยเหลือแนะนำก็จะเกิดกำลังใจในการเรียนขณะเดียวกัน ถ้าเพื่อนกลั่นแกล้ง ครูดุมากเกินไป
 ก็บั่นทอนความอยากเรียนของนักเรียน

4.2 การยอมรับจากกลุ่มและครูในด้านความสำเร็จของการเรียนก็เป็นกำลังใจ
 ให้อยากเรียน

4.3 การรู้ถึงผลของการเรียน เช่น การทดสอบ การแข่งขันทำให้ผู้เรียนถูกกระตุ้น
 ให้ใช้ความพยายามมีแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานได้

4.4 ระเบียบและกฎเกณฑ์ของโรงเรียน โรงเรียนที่เข้มงวดเกินไปในด้านระเบียบ
 เช่นระเบียบการแต่งกายโดยเฉพาะในวัยรุ่นทำให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจ เกิดความขัดแย้งกับ
 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่หยาบหยาบเกินไป เป็นเหตุให้แรงจูงใจลดลงเพราะบรรยากาศของโรงเรียนไม่เอื้อ
 ต่อการเรียนรู้ โรงเรียนสกปรก เสียงขวดยานหนวกหู ห้องเรียนอบอ้าว ก็ไม่สร้างแรงจูงใจในการ
 เรียนเช่นกัน

แรงจูงใจในการเรียนจึงเกิดจากปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น
 นักเรียน โดยให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงในการเรียนและการทำงาน จึงต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ
 ตั้งแต่ตัวผู้เรียนเอง สภาพแวดล้อมประกอบด้วย

วินัยและการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน

ความหมายของวินัย และวินัยนักเรียน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พุทธศักราช 2542 (2546, หน้า 1077) ได้ให้
 ความหมาย ของวินัยว่า หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2526, หน้า 5) กล่าวว่า วินัยสังคม หมายถึง การมีความรู้
 ในสถานการณ์นั้นควรปฏิบัติอย่างไรและวินัยแห่งตน หมายถึงความสามารถของบุคคลใด การที่จะ
 ให้รางวัลเมื่อตนเองทำดีและลงโทษเพื่อตนเองทำชั่วและหมายรวมไปถึงความสามารถในการ
 ควบคุมตนหรือความสามารถที่จะยับยั้งเป็นตัวของตัวเอง

สุรเชษฐ์ คำสุวัตร์ (2546, หน้า 5) กล่าวว่า วินัยนักเรียนหมายถึงระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไปของนักเรียนและระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติในห้องเรียน ซึ่งโรงเรียนกำหนดตามกฎระเบียบสำหรับนักเรียนให้กระทรวงศึกษาธิการ

Tanner (1978 อ้างในชาติชาย พัทธกษณธรรม, 2544) กล่าวว่า ปัจจุบันมี 2 แนวคิดเกี่ยวกับวินัยแนวคิดแรกเห็นว่า วินัยเป็นสิ่งตายตัว (Static) เพราะเล็งไปที่การควบคุมตนเองให้มีความประพฤติเป็นไปตามกฎระเบียบ แนวคิดที่สอง เห็นว่าวินัยเปลี่ยนแปลงได้ (Dynamic) เพราะเล็งไปที่การชี้แนะตนเองให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่จริงเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่เหมาะสม ทั้งนี้ชาติชาย พัทธกษณธรรม (2544) กล่าวเพิ่มเติมว่า ครูจะต้องฝึกนักเรียนให้มีพฤติกรรมตามระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่และนักเรียนจะต้องใช้พลังด้านทานมิให้ตนเองละเมิดระเบียบปฏิบัตินั้น และแทนที่จะใช้พลังมาด้านทานตนเองนักเรียนจะต้องใช้พลังที่มีอยู่ นำตนเองให้ไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ ส่วนครูจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้นำตนเองให้มากที่สุด

ความสำคัญของวินัย

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 281 - 282) กล่าวว่า วินัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ถ้าเด็กขาดวินัยการเรียนการสอนย่อมจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร วินัยของนักเรียนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของครูที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนและการดำเนินงานภายในห้องเรียน ทำให้บรรยากาศภายในห้องเรียนบังเกิดผลดีต่อการเรียน และตัวครูเองสามารถแนะนำและช่วยเหลือนักเรียนมีปัญหาได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ดี ปัญหาทางวินัยที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ นั้นมักเกิดกับครูที่ไม่ทราบว่าการกระทำของตนและพฤติกรรมของตนรวมถึงพฤติกรรมของครูกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของนักเรียน ครูที่ชอบใช้คำพูดส่อเสียดมัก ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกลบเลวต่อครูคนนั้น และเป็นเหตุให้กระทบกระเทือนไปถึงวินัยในห้องเรียนด้วย สำหรับเด็กเองก็เป็นต้นเหตุของวินัย เด็กที่มีปัญหาจากครอบครัวหรือสุขภาพไม่ดีย่อมทำให้เกิดเรื่องทางวินัยได้ง่าย และจะทำให้การเรียนการสอนได้รับการกระทบกระเทือนด้วย ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ที่สำคัญของวินัยมุ่งในด้านของการศึกษาและหลักการที่ทำให้ผู้เรียนมีวินัยสำหรับตนหรือวินัยในตนเอง (Self Discipline) มากกว่าต้องการให้ผู้เรียนประพฤติตามระเบียบของโรงเรียนเพียงอย่างเดียว

ประโยชน์ของวินัย

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 283) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวินัยไว้โดยสรุปดังนี้

1. ช่วยสร้างและรักษาสภาพการณ์อันจำเป็นต่อความเจริญอกงามของนักเรียนและความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน ถ้าขาดวินัยในห้องเรียน และนักเรียนไม่อยู่ในระเบียบวินัย

ของโรงเรียน การดำเนินงานในโรงเรียนจะเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น ในที่สุดผลเสียจะเกิดแก่ตัวนักเรียนเอง เช่น ห้องเรียนที่ไม่มีระเบียบ นักเรียนก็อาจจะทำอะไรก็ตามใจชอบ การเรียนของตนเองและของเพื่อนก็ต้องชะงักลง

2. วินัยเป็นเครื่องเตรียมตัวนักเรียนสำหรับการดำรงชีวิตในภายหน้า เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนและสมาชิกภายในครอบครัว การช่วยกันและร่วมมือกันในการแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาทางคอร์รัปชัน เป็นต้น

3. วินัยเป็นเครื่องปลูกฝังการรู้จักควบคุมบังคับใจตนเองไปทีละน้อยจนเป็นนิสัย โรงเรียนมีหน้าที่ปลูกฝังอบรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

ประเภทของวินัยในโรงเรียน

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 40) กล่าวว่า วินัยในโรงเรียน อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. วินัยที่ใช้อำนาจเฉียบขาด (Absolute Authority) ผู้ใช้วินัยประเภทนี้ถือว่านักเรียนยังเป็นเด็ก ยังอ่อนต่อโลก ยังไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องวางระเบียบกฎเกณฑ์ไว้อย่างเคร่งครัด บังคับให้นักเรียนอยู่ในกรอบที่โรงเรียนหรือครูกำหนดให้แล้ว ต่อไปภายหน้าก็จะคิดเป็นนิสัย

2. วินัยที่ใช้เหตุผลด้านส่วนตัว (Appeal to Personal) คือการรักษาวินัยโดยใช้ผลประโยชน์ส่วนตัว หรือความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ คือใช้วิธีก่อให้เกิดความเห็นใจและพยายามให้เด็กเชื่อและสนใจเป็นส่วนตัว แล้วปฏิบัติตาม แต่ไม่ได้เกิดจากการไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล เป็นเพียงการใช้ความรู้สึกผูกพันส่วนตัวกัน เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมแบบพ้องกับลูก

3. วินัยที่ควบคุมโดยใช้ความรู้สึกรับผิดชอบต่อหมู่คณะเป็นเกณฑ์ (Control Through Group Responsibility) วิธีนี้เป็นวิธีการรักษาวินัยที่ดีที่สุด กล่าวคือโรงเรียนดำเนินการปกครองโดยให้นักเรียนฝึกฝนตนเองให้ใช้ความคิดร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน ทำงานร่วมกันแบ่งสรรหน้าที่รับผิดชอบ ตามความสนใจของแต่ละคน เป็นวิธีจัดให้นักเรียนปกครองกันเอง โดยแบ่งเป็นหมู่คณะ หรือสีและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนควบคุมความประพฤติและพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ให้ทุกคนมีโอกาสเป็นหัวหน้าและเป็นสมาชิกในคณะที่ตนสังกัด ทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและคอยกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด นับว่าเป็นวินัยที่ดีอย่างยิ่งที่ควรใช้ในโรงเรียน

ประเภทของวินัยของนักเรียน

กัญญา สาร (2519, หน้า 199 อ้างในประเสริฐ แวนจันทร์, 2546, หน้า 10 - 11)

ได้แบ่งวินัยนักเรียนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วินัยในตนเอง (Self Discipline) เป็นวินัยที่สร้างขึ้นเพื่อบังคับตนเอง เป็นวินัยที่ยั่งยืนที่สุด ได้ผลดีที่สุด ในทุกเวลา ทุกโอกาสและทุกสถานที่ เกิดขึ้นจากการรู้จักความรับผิดชอบ และรักเกียรติศักดิ์ศรีของตนเอง มีผลดีต่อผู้ปฏิบัติหลายประการ เช่น การบังคับตนเองทำให้เกิดกำลังใจที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ตนปรารถนาและทำตามหน้าที่โดยไม่มีใครบังคับ ทำงานเสร็จทันเวลาด้วยความเต็มใจขยันทำงานด้วยความตั้งใจ ไม่เอาเปรียบผู้ร่วมงาน ทำให้สังคมยอมรับและนิยมยกย่อง เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543, หน้า 351 – 353) เสนอไว้ว่าการควบคุมตนเองนั้น วิธีที่ดีที่สุดคือผู้ปฏิบัติต้องดำเนินการปรับพฤติกรรมด้วยตนเอง เพราะการเลือกวิธีการเสริมแรง โดยตนเองเป็นผู้เลือกมีประสิทธิภาพมากกว่าบุคคลอื่นเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และตัวเสริมแรง อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาในกระบวนการปรับพฤติกรรมทั้งหมด วิธีการควบคุมตนเองนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกดีกับตัวเอง มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกถึงความสามารถและคุณค่าของตนเอง นอกจากนี้ยังทำให้บุคคลเหล่านั้นมองโลกในแง่ดีอีกด้วย เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะว่าเขาเป็นผู้ที่กระทำขึ้นเอง

2. วินัยสำหรับหมู่คณะ เป็นวินัยที่เกิดขึ้นจากอำนาจภายนอกเช่น การออกกฎระเบียบข้อบังคับ การแต่งกายหรือข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติงาน วินัยสำหรับหมู่คณะนี้มีประโยชน์ต่อส่วนรวมทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความต้องการของหมู่คณะและดำเนินงานได้ผลดีต่อส่วนรวมให้สังคมได้เป็นอยู่อย่างสงบสุข

ลักษณะและหลักการสร้างวินัยที่ดี

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 284-285) ได้กล่าวถึงลักษณะของวินัยที่ดีไว้ดังนี้

1. จะต้องไม่มีมากข้อหุคหิมจนเกินไป ควรมีเฉพาะแต่ส่วนที่สำคัญ เท่านั้น ที่ควรวางไว้เป็นกฎ
2. กฎแต่ละกฎที่วางไว้นั้นจะต้องมีเหตุผลที่ดีพอสมควร เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องประชุม ตกลงกันเอง ระเบียบจะต้องวางไว้โดยพิจารณาถึงลักษณะธรรมชาติของนักเรียนด้วย
3. ระเบียบข้อบังคับจะต้องใช้ภาษาง่ายและชัดเจนและเข้าใจได้ทั่วไป ไม่มีลักษณะสองแง่สองมุมอยู่
4. จะต้องมิขอลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างมีเหตุผล และจะต้องให้ผู้รับโทษได้เข้าใจในการประพฤติของตัวเองด้วย

บ้านกับโรงเรียนจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกัน นักเรียนที่ได้รับการอบรมให้ประพฤติอย่างหนึ่งเมื่ออยู่บ้าน และถูกอบรมขัดเกลาอีกอย่างหนึ่งเมื่ออยู่ที่โรงเรียน ก็ก่อให้เกิดความลังเล ความไม่แน่ใจในการตัดสินใจ และเป็นการสร้างความลำบากใจให้นักเรียน ซึ่งแน่นอนนักเรียนจะต้องฝ่าฝืนกฎไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

บางทีนักเรียนฝ่าฝืนกฎเพราะมีแรงกดดันทางอื่น ซึ่งในกรณีเช่นนี้ครูจะต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีความเมตตาปรานีในการตัดสินใจโทษ เช่น นักเรียนคนหนึ่งนั่งหลับในห้องเรียน โดยอาจจะเพราะเหนื่อยมาจากการทำงานบ้านอย่างหนักมากก็เป็นได้ ผู้ปกครองและครูก็ควรจะได้พูดจากันให้รู้เรื่องและรู้เหตุผลกันด้วยในกรณีเช่นนี้

สร้างระเบียบวินัยที่ดีและมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์นั้น ครูจะต้องรู้จักรับผิดชอบต่อกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ ครูที่ดีจะต้องรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และนักเรียนจะนับถือครูมากขึ้นที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ พร้อมกันครูจะต้องวางระเบียบวินัยให้เกิดบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน หลักการของการวางระเบียบวินัยที่สำคัญและเป็นเป้าหมายของการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. สร้างตามความต้องการของนักเรียน หาทางให้นักเรียนนำวิธีการที่สังคมชอบไปใช้ในการทำงานให้เสร็จ ให้นักเรียนได้เห็นจุดประสงค์ของการทำงานหรือชี้ให้เห็นประโยชน์
2. สร้างวินัยในสิ่งที่นักเรียนทำได้ไม่เป็นเรื่องหยาบคาย สะดวกในการปฏิบัติและเป็นประโยชน์จริงเพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง
3. สร้างวินัยโดยการหลีกเลี่ยงการตีเตือน ควรใช้วิธีการชมเชย และยกย่องแทน เมื่อนักเรียนกระทำถูกต้อง มีการลงโทษเมื่อนักเรียนปฏิบัติฝ่าฝืน แต่ต้องลงโทษด้วยความเป็นธรรม
4. ต้องเป็นกันเองกับนักเรียน ให้มีบรรยากาศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในห้องเรียน วินัยที่ดีจะช่วยเชิดชูชื่อเสียงของโรงเรียน
5. นำวิธีการประชาธิปไตยมาใช้ให้มีการเคารพนับถือความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้สิทธิหน้าที่ ความร่วมมือร่วมใจกัน และมีใจเอื้ออารีต่อกันตามหลักสามัคคีธรรม
6. ระเบียบวินัยที่สร้างขึ้นต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ อ่านง่าย เข้าใจง่าย
7. การใช้อำนาจในการปกครอง จะต้องเต็มไปด้วยพรหมวิหาร 4 เป็นหลักคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

8. การให้ความรู้และประเมินผลจะต้องเป็นไปโดยถูกต้องและยุติธรรม

วิธีการสร้างวินัยที่ดี

วิธีการสร้างวินัยตามหลักพัฒนาการของเด็ก

มาลินี จุฑารพ (2539, หน้า 285 – 287) ได้กล่าวถึงนักปรัชญาการศึกษากลุ่มปฏิบัติการนิยม (Pragmatists) ว่าเป็นกลุ่มที่เชื่อในลัทธิปฏิบัติการนิยม (Pragmatism) ซึ่งเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้

เมื่อเขายอมรับว่าจะปฏิบัติด้วยความสมัครใจ (One learns as one accepts in his own heart to act on) ดังนั้นถ้าเราต้องการให้เด็กมีพฤติกรรมหรือปฏิบัติตนอย่างไร จึงควรจะสร้างนิสัยของเด็กให้เด็กกระทำในทางที่ถูกที่ควรด้วยความสมัครใจ จนกระทั่งถึงในระดับที่让孩子เกิดความรู้สึกว่าเวลาใดควรทำอะไร จึงจะถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นเราจะสามารถฝึกหัดลักษณะนิสัยของเด็กให้เป็นไปในแบบแผนหรือความประพฤติที่ต้องการได้ นับเป็นหลักสำคัญในการฝึกอบรมให้เด็กมีวินัย โดยไม่ต้องบังคับ ให้ได้ผลเป็นวินัยในตัวเด็กเอง วิธีการสร้างวินัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกว่าเป็นผู้กระทำเอง (Sense of Agency) เด็กเริ่มรู้ตัวว่าตนเคลื่อนไหวร่างกายส่วนต่าง ๆ ของตนได้ เช่น จะหยิบ คลาน เกาะสิ่งต่าง ๆ ยืนขึ้นเอื้อมหยิบสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตั้งใจ ลักษณะนี้เกิดแก่เด็กตั้งแต่เริ่มรู้จักใช้มือเอื้อมหยิบสิ่งของต่าง ๆ หรือเริ่มรู้ภาษา จนถึงระยะ 4 – 5 ขวบ

ขั้นที่ 2 มีความรู้สึกว่าได้ทำอะไรได้สิ่งใดทำไม่ได้ (Sense of Accountability) เนื่องจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับ เด็กจะรู้จักจำแนกได้ว่าการกระทำอย่างเดียวกันในกรณีหนึ่งทำได้ แต่กรณีอื่นทำไม่ได้ เช่น เด็กจะทราบว่าสิ่งของต่าง ๆ นั้นขว้างไปได้แต่ถ้าแตกจะถูกกลงโทษ ถ้าขว้างของของตนไป แม้ไม่แตกแต่ยังเอื้อมขว้างไปถูกผู้อื่นจะเกิดผลไม่ดีแก่ตน ถ้าหยิบของเล่นของตนเองมาเล่นได้ แต่หยิบของเล่นของคนอื่นมาเล่นไม่ได้ ต้องขอยืมก่อน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ความรู้สึกรับผิดชอบ (Sense of Responsibility) จากความสังเกตเปรียบเทียบวิเคราะห์ และหาเหตุผลด้วยวิธีต่าง ๆ เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าตนต้องรับผลของการกระทำของตน ถ้าตนทำผิดคิดจะเกิดแก่ตน ถ้าทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องจะรับผลร้าย เด็กจะยินดีรับผิดชอบในการกระทำของตน เป็นความรู้สึกที่จะทำให้เด็กทำตามระเบียบแบบแผนที่ต้องการ โดยไม่ต้องมีการบังคับและความรู้สึกรับผิดชอบนี้ครอบคลุมไปถึงการกระทำของกลุ่มของตนด้วย นอกจากเด็กจะระวังตนให้ดำเนินไปตามแบบแผนที่ต้องการแล้วยังจะช่วยเหลือผู้อื่น และรับผิดชอบที่จะชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามแบบแผนนั้นด้วย

ขั้นที่ 4 ความรู้สึกสำนึกในสิ่งที่ควรและไม่ควร (Conscience) คือ รู้จักผิดชอบชั่วดีในระดับที่แต่ละคนจะพึงใคร่ครองตามกำลังสติปัญญา ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นในจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นความรู้สึกภายในตัวและเฉพาะตัว (Subjective Feeling) ดังนั้นความรู้สึกนี้ย่อมแตกต่างกันเป็นรายบุคคล แล้วแต่พื้นฐานการอบรม และสิ่งแวดล้อมที่จะพึงอำนวยประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้และความสำนึกดังกล่าว เป็นความรู้สึกผิดชอบหรือมโนธรรมของแต่ละบุคคล ในระยะนี้เด็กจะมีความรู้สึกผิดชอบในการกระทำต่าง ๆ ทั้งในด้านการงานด้านความประพฤติ ศีลธรรม และในทางอื่น ๆ ด้วย เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้นแล้วเด็กก็สามารถควบคุมตนเองได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนจึงควรดำเนินการอบรมวินัยในตนเองให้เกิดในตัวนักเรียน ให้สอดคล้องกับ
 วุฒิภาวะของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเองตามที่หวังไว้

วิธีการสร้างวินัยตามทฤษฎี 3 มิติ

ในการเสริมสร้างวินัยนี้ ได้ใช้เทคนิคสมัยใหม่ตามแนวคิดของทฤษฎีสร้างวินัยแบบ
 3 มิติ (ศรัทธา แบบอย่างและนิสัย) ซึ่งถือว่าการสร้างวินัยเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน
 ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ กระบวนการดังกล่าวเกิดจากการผสมผสานแนวความคิดทางจิตวิทยาและ
 การศึกษาเข้าด้วยกัน กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างศรัทธา เป็นแนวความคิดของกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมหรือ
 การทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification) ซึ่งเชื่อว่าการจะทำให้เด็กนักเรียนทำสิ่งใด หรือประพฤติ
 ปฏิบัติตามวินัยในเรื่องใดจะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นเสียก่อน เมื่อเกิดศรัทธาแล้วจะฝังลึกลงไป
 ในจิตใจ ทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างอัตโนมัติ เป็นไปด้วยความเต็มใจ สมารถใจ และ
 จะมีผลคงทนถาวรเป็นนิสัยในที่สุด

สำหรับ Paths (อ้างในวัชรวิ ฐวธรรม, 2541, หน้า 200) ได้ใช้ทฤษฎี กระบวนการทำ
 ค่านิยมให้กระจ่าง สร้างคนให้มีวินัย ซึ่งมีรูปแบบยุทธศาสตร์ในกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
 ดังนี้

1. เติมเต็มค่านิยมพื้นฐาน 2 ตัว (รักและเห็นค่าในตนเองของผู้อื่น)
2. ฝึกกระบวนการยุทธศาสตร์ 7 ขั้น
 - 2.1 สำรวจทางเลือก (ความต้องการ) หาเหตุ
 - 2.2 พิจารณาดูแลของแต่ละทางเลือก
 - 2.3 ตัดสินทางเลือกโดยเสรี
 - 2.4 มองทางบวก
 - 2.5 ประกาศยืนยันทางบวกให้ผู้อื่นรับรู้
 - 2.6 แสดงค่านิยม (พฤติกรรม)
 - 2.7 ทำซ้ำ ๆ ให้เป็นนิสัย

ขั้นที่ 2 การสร้างพฤติกรรมแบบอย่าง (Modeling) เป็นแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้
 ทางสังคม (Social Learning) ซึ่งถือว่าพฤติกรรมของนักเรียนจะเกิดจากการเลียนแบบจากพฤติกรรม
 ในสังคม

จากแนวคิดนี้จึงใช้อิทธิพลกลุ่มช่วยกันกำหนดพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างขึ้นสำหรับ
 นักเรียนภายในสถานศึกษาได้นำไปประพฤติปฏิบัติภายหลังจากการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแล้ว

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นแนวคิดของกระบวนการปรับพฤติกรรม

(Behavior Modification) ซึ่งถือว่าพฤติกรรมของนักเรียนเป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและผลที่เกิดขึ้น ถ้านักเรียนแสดงพฤติกรรมอะไรแล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นที่น่าพอใจ นักเรียนก็มีแนวโน้มจะแสดงพฤติกรรมนั้นบ่อยครั้งขึ้น ในสภาพสิ่งเร้าที่คล้าย ๆ กัน และจะมีผลกลับกันในสภาพการณ์ที่ตรงกันข้าม จากแนวคิดนี้ทำให้เราสามารถปรับพฤติกรรมนักเรียน ให้เป็นไปตามที่ต้องการ ได้คือ ถ้าต้องการให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่มีวินัยบ่อยครั้งขึ้น ก็ทำให้นักเรียนได้รับผลที่พึงพอใจ โดยใช้วิธีการเสริมแรง เช่น ชมเชย ให้รางวัล ถ้าต้องการหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทำให้นักเรียนได้รับผล ไม่เป็นที่พอใจคือ เสริมแรงทางลบ เช่น ตาหนี ลงโทษ เป็นต้น

การปรับพฤติกรรมนี้ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จนนักเรียนประพฤติปฏิบัติจนให้มีวินัยและกลายเป็นนิสัยที่ดีในที่สุด

พระธรรมปิฎก (2539, หน้า 80-83) ได้เสนอแนะวิธีการสร้างวินัยไว้ดังต่อไปนี้

1. การสร้างวินัยด้วยการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน คือมนุษย์มีธรรมชาติที่ดำเนินชีวิตด้วยความเคยชินเป็นส่วนใหญ่ ถ้าเคยทำพฤติกรรมใดอย่างใด พอทำไปสักครั้งก็จะเกิดความเคยชินแล้วจะทำพฤติกรรมอยู่นั้นต่อไปโดยถาวร
2. การสร้างด้วยการใช้วินัยที่ลงตัวแล้วคือวัฒนธรรมมาช่วย คือในหมู่คณะใดที่ปฏิบัติสิ่งใดให้ระเบียบวินัยลงตัวจนเป็นวัฒนธรรมไปแล้ว คนที่เข้ามาสู่วัฒนธรรมนั้นใหม่ก็จะปฏิบัติตามไปด้วย เช่น การเข้าแถวรับบริการ การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น
3. การสร้างวินัยโดยระบบความสัมพันธ์ขององค์รวม คือ ด้านพฤติกรรม ทำบ่อย ๆ ด้วยความเคยชินด้านจิตใจ ให้มีความสุขในการปฏิบัติอย่างนั้น และด้านปัญญา มีความรู้ความเข้าใจในเหตุผลที่ต้องปฏิบัติเช่นนั้น เป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันสามด้าน คือ สติ สมาธิ ปัญญา
4. การสร้างวินัยโดยใช้ปัจจัยอื่นเสริม วินัยทำให้เกิดความสุขและปฏิบัติด้วยความพึงพอใจ เช่น การมีกัลยาณมิตร เช่น ครูดีที่รักเด็กเด็กก็มีความเชื่อฟังเพราะมีรัก เคารพและศรัทธาในตัวครูด้วยองค์ประกอบที่เป็นตัวเสริมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เป็นต้นแบบที่ดี มีความรักความเมตตา และสามารถชี้แจงเหตุผลและให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ
5. การสร้างวินัยด้วยแรงหนุนของสภาพจิตใจ คือ การตั้งเป็นอุดมคติในใจ ทำให้ใจฝักใฝ่มุ่งมั่นรุนแรง เช่น ตั้งเป้าว่า โรงเรียนของตนต้องมีระเบียบวินัยที่ดีกว่าเหนือกว่าโรงเรียนแห่งอื่น เป็นต้น แต่มักมีข้อที่ควรระวังคือทำให้เกิดมานะ ความทะนงตัวหยิ่งถำพอง รุนแรงจนอาจขัดแย้งกับคนอื่น หากใช้แนวทางนี้ให้เกิดวินัยแล้วควรปรับเปลี่ยนไปใช้แนวทางอื่นมารับช่วงต่อไป

6. การสร้างวินัยโดยใช้กฎเกณฑ์บังคับ คือ ใช้กฎเกณฑ์บังคับ หรือการลงโทษ แต่เป็นวิธีการฝึนธรรมชาติ หากจำเป็นใช้เมื่อได้ผลแล้ว จะต้องทำให้เข้าใจว่าเป็นการฝึก ให้รู้เหตุผลและประโยชน์ในการปฏิบัติที่เขาอบรมและกระทำตาม โดยครอบงำประกอบสามส่วน คือ พฤติกรรม สภาพจิตใจ และปัญญาเข้ามาประสานกัน

สำหรับดวงเดือน พันธุมนาวิน (อ้างในไพฑูรย์ การเพียร, 2544, หน้า16) ได้อธิบายถึงการเกิดวินัยในตนเอง โดยยึดทฤษฎี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของ Mowrer ซึ่งว่าด้วยการกำเนิดของการควบคุมตนเองหรือความมีวินัยในตนเองและทฤษฎีของ Peak and Hayighurst ซึ่งว่าด้วยการพัฒนาของแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเอง โดยการยึดการควบคุมของ Ego และ Super Ego เป็นหลัก ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer กล่าวว่า การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งโตขึ้นมา สิ่งสำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตน ได้รับความอบอุ่น ได้อ่านการอบรมสั่งสอน ซึ่งจะพัฒนามาเป็นลักษณะที่เด่นชัดในจิตสำนึก จึงกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีเหตุผลของบุคคลนั้น

2. ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือความมีวินัยในตนเองของ Peak and Hayighurst เชื่อว่าการควบคุมของ Ego และ Super Ego ร่วมกัน ช่วยให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผล บุคคลแต่ละคนจะมีพลังควบคุม Ego และ Super Ego ในระดับที่ไม่เท่ากัน อันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในแต่ละระดับไม่เท่ากัน ทำให้การควบคุมตนเองแตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของ Peak และ Hayighurst จะใช้ความรู้ทาง จริยธรรมมาช่วยในการสร้างพลังควบคุม Ego และ Super Ego ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งสามารถพัฒนามาเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางจิตสำนึกที่สมบูรณ์ และมีการควบคุมตนเองหรือมีวินัยในตนเองอย่างเหมาะสม จากทฤษฎีทั้งสอง จะเห็นความสอดคล้องกัน คือ ทฤษฎีของ Mowrer เป็นการวางพื้นฐานให้เกิดวินัยในตนเอง โดยเริ่มจากการเลี้ยงดูทารกจนเกิดความผูกพัน และเด็กเกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยงดู เด็กจะเรียนรู้และพัฒนากลายเป็นวินัยในตนเอง ซึ่งประสบการณ์ ความรู้ทางจริยธรรมจากสังคม และรับเข้าไปจนกลายเป็นพลังในการควบคุมตนเองหรือเกิดเป็นวินัยตนเองตามทฤษฎีของ Peak and Hayighurst

สาเหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียน

ชาติชาย พัทธกษณาคม (2544, หน้า 286 - 293) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียนมีดังต่อไปนี้

1. สาเหตุที่มาจากตัวครู

1.1 การข่มขู่หรือคุกคามอย่างรุนแรง การข่มขู่ของครูได้ผลักดันให้นักเรียนป้องกันตนเองโดยครูบางคนชอบกล่าวคำขู่หรือแสดงอาการเชิงลบต่อนักเรียนเพราะมีความเชื่อว่าการทำให้นักเรียนกลัวจะเป็นการยับยั้งพฤติกรรมละเมิดวินัยของนักเรียนเสียแต่ต้นมือและลึก ๆ ลงไปในใจครูเหล่านี้มักไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองซึ่งอาจเป็นด้านความรู้หรือการสอน ผลที่ตามมามีลักษณะข่มขู่และคุกคามของครูอาจมีผลต่อพฤติกรรมละเมิดวินัยขึ้น เนื่องจากเด็กรับรู้ว่าคุณครูคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนในทางลบดังนั้น การมีพฤติกรรมกับความคาดหวังของครูจึงไม่ใช่เรื่องแปลก

1.2 ลักษณะเผด็จการ

ลักษณะเผด็จการจะเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับลักษณะของ การข่มขู่คุกคามครูที่เผด็จการมักเป็นครูที่ปกครองชั้นแบบเข้มงวดและใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ครูประเภทนี้จะพูดมาก ไม่ยอมรับการแสดงความเห็นของผู้เรียน และเสียสละหน้าง่าย จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนของครู คือ การสั่งให้นักเรียนทำตาม ทางจิตวิทยาเห็นว่าลักษณะเช่นนี้ของครูมาจากความกังวลว่าตนเองจะควบคุมชั้นไม่อยู่และหากเปิดโอกาสแก่นักเรียนก็พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมรบกวนการเรียนการสอนทันที ทั้งนี้สำหรับนักเรียนบางคนอาจไปกระตุ้นความรู้สึกลอยล่อนต่อต้านหรืออยากเอาชนะขึ้นมาได้ และบรรยากาศของการเรียนการสอนก็จะมีลักษณะของการเอาแพ้เอาชนะกันระหว่างครูกับนักเรียน

1.3 การแสดงออกมากเกินไป

ครูบางคนไม่สามารถจะควบคุมการแสดงออกของตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดังนั้นที่เราจะเห็นพฤติกรรมของครูพวกนี้ คือ การใช้อารมณ์ที่รุนแรง การใช้เสียงที่สูงไป หรือ ด่าไปหรือการตะโกน ในกรณีที่จำเป็น หรือ แม้แต่ร้องไห้ในห้องเรียน เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถจะแก้ปัญหาอะไรในห้องเรียนได้เลย

1.4 การทำโทษทั้งห้อง

ในกรณีที่พฤติกรรมละเมิดวินัยนั้นกระทำโดยนักเรียนส่วนใหญ่ หรือในกรณีที่หาตัวตนผิดไม่ได้ครูบางคนจะใช้วิธีลงโทษทั้งห้อง เช่น ตีทั้งห้อง หรือ ให้ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งห้อง การลงโทษทั้งห้องนี้ครูคิดว่าเป็นการยุติธรรมเพราะได้กระจายความรับผิดชอบไปยังทุกคนในห้อง แต่สำหรับนักเรียนเองไม่ได้คิดเช่นนั้น ในกรณีของนักเรียนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำผิดจะรู้สึก ไม่ดีต่อวิธีการของครู และที่รุนแรงไปกว่านั้น คือ เสื่อมความนับถือในตัวครู และไม่สนใจที่จะปฏิบัติตนในระเบียบอีกต่อไป ส่วนในกรณีของนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการทำผิด

อาจรู้สึกพอใจที่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นและอาจทำต่อไปอีกเรื่อย ๆ เนื่องจากไม่ได้ถูกลงโทษเพียงคนเดียว

1.5 การไม่เตรียมการสอน

ครูที่เข้าสอนโดยไม่เตรียมการสอนจะสอนไปโดยไม่มีเป้าหมาย คาดหวังไม่ได้ว่า การเรียนการสอนในคาบนี้จะเกิดอะไรขึ้น ครูอาจพูดไปเรื่อย ๆ จนหมดเวลา เนื้อเรื่องไม่ปะติดปะต่อ ไม่มีอุปกรณ์การสอนไม่ซ้ำเด็กก็จะเบื่อ ไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายหรือ ขาดความชำนาญในการสอน ขาดความสนใจ และเริ่มแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น คอยกั่น ส่งจดหมาย ผ่นกลางวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นในห้องเรียน

1.6 การขัดจังหวะ

การขัดจังหวะการะบวนการเรียนการสอนมาจากสาเหตุสองประการ ประการแรกมาจากพฤติกรรมของครูเอง เช่น แจกงานคืน ลงแผ่นใส เขียนข้อความยาว ๆ ลงบนกระดาน หาเอกสารอ้างอิง ในช่วงว่างนี้เองเรามักจะได้ยินเสียงคุย หรือ เห็นนักเรียนทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนอันที่จริงแล้วปัญหานี้จะไม่เกิดขึ้นถ้าครูได้มีแผนล่วงหน้าในการจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นโดยไม่ต้องมาทำในเวลาเรียน สาเหตุอีกประการหนึ่งมาจาก การถูกผู้อื่นขัดจังหวะ มีครูบางคนทำงานหลายอย่างและมีธุระยุ่งมากแม้ในขณะที่สอน ก็ยังมีผู้มาพบหรือเชิญ ไปพบบ่อยครั้ง เป็นเหตุให้กระบวนการเรียนการสอนถูกขัดจังหวะ การทิ้งห้องเรียนไปบ่อย ๆ เป็นเหตุให้การเรียนการสอนขาดช่วง ครูอาจแก้ปัญหานี้ได้โดยกำหนดเวลาการพบไว้ล่วงหน้าหรือให้คอยจนกว่าสอนเสร็จ หรือ ในกรณีที่ต้องเตรียมงานให้นักเรียนทำเพื่อป้องกันการแสดงพฤติกรรมรบกวนชั้นเรียนอื่น

1.7 การเอาใจใส่นักเรียนคนใดคนหนึ่งนานไป

อีกลักษณะหนึ่งที่จะก่อปัญหาทางวินัยขึ้นได้ คือ การที่ครูเอาใจใส่อยู่กับนักเรียนบางคนนานไปเช่นถามชื่อนักเรียนแล้วให้สะกด ตอบคำถามส่วนตัวโดยไม่ได้พูดกับนักเรียนทั้งห้อง หรือเรียกเฉพาะนักเรียนบางคนในการถามและตอบซึ่งอาจเป็นนักเรียนที่ไม่สนใจเรียน ทั้งนี้เพราะต้องการจะดึงความสนใจของนักเรียนคนนั้น ในกรณีเช่นนี้นักเรียนคนอื่นจะรู้สึกว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้นจึงแสดงพฤติกรรมเฉพาะตัวออกมา หากครูจำเป็นต้องเอาใจใส่นักเรียนบางคนเป็นเวลานานเช่นนี้วิธีที่เหมาะสม คือ การพบกันหลังเวลาเรียนซึ่งจะไม่รบกวนกระบวนการเรียนการสอน

2. สาเหตุจากนักเรียน

2.1 การแสวงหายอมรับ

ความต้องการที่อยากจะได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครู ก่อให้เกิดพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจซึ่งพบบ่อยในห้องเรียน เช่น ตะโกน ส่งเสียงดัง หรือแม้แต่เงียบ ไม่ยอมตอบคำถาม เป็นต้น

สำหรับพฤติกรรมที่มีสาเหตุมาจากแรงจูงใจประเภทนี้ครูอาจใช้การลงโทษเบา ๆ เพื่อการยับยั้ง เช่น การดุหรือระงับสิทธิบางอย่าง การคุมกักให้ผลทันทีทันใดสำหรับนักเรียนส่วนใหญ่ แต่สำหรับบางคนการคุมกักเป็นตัวเสริมแรงบวกเนื่องจากถือว่าการแสดงการยอมรับอย่างหนึ่ง การให้นักเรียนออกไปนอกห้องชั่วคราวก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะพรากนักเรียนออกไปจากแรงเสริมทางสังคม แต่ก็ก็เป็นเหตุให้นักเรียนขาดโอกาสที่จะเรียน อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสม คือ ใช้เวลานอกการเรียนการสอนสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน โดยให้อาสาสมัครนักเรียนได้ช่วยครูทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น รวบรวมสมุดการบ้าน จัดหนังสือ กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยสื่อให้นักเรียนมั่นใจว่าเขาเป็นที่ยอมรับของครู ได้โดยไม่จำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมรบกวนกระบวนการเรียนการสอน

2.2 การแสดงหาอำนาจ

พฤติกรรมการละเมิดวินัยอีกประเภทหนึ่ง คือ การไม่ยอมครูหรือคือส่วนใหญ่ครูกับนักเรียนต้องเผชิญหน้ากันด้วยความรู้สึกเอาแพ้-เอาชนะ ครูจำเป็นต้องปฏิเสธการเอาแพ้-เอาชนะ โดยเสนอทางเลือกเพื่อมีโอกาสได้ร่วมมือกัน เช่น หากนักเรียนไม่ยอมทำจริง ๆ ครูอาจพูดว่า เลิกจากชั่วโมงนี้แล้ว ไปพบครูหน่อย แล้วสอนต่อเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น โดยธรรมชาติแล้วเด็กไม่ยอมก็มีเรื่องกับครูหากไม่ถูกดื้อนให้งงมึน ดังนั้นการให้ไปพบหลังเลิกเรียนจึงไม่มีการแพ้-ชนะ แต่เป็นการหาทางออกที่ไม่มีใครเสียหน้า ครูควรเปิดโอกาสคุยกันเป็นส่วนตัวกับนักเรียน ซึ่งครูอาจค้นพบพฤติกรรมของนักเรียนและมองเห็นการแก้ไขปัญหาละเมิดวินัยได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 การแก้แค้น

ครูมักแสดงอำนาจเหนือนักเรียนตลอดเวลา มักต้องเข้าไปพัวพันกับการละเมิดวินัยที่มาจากความต้องการแก้แค้น นักเรียนที่แก้แค้นครูมักแสดงพฤติกรรมที่ทำให้ครูต้องอับอาย เช่น ถูกลี้น เขียนคำในที่สาธารณะ ตั้งฉายา หรือทำกิริยาพิสดารเสียหายเช่น ชีตรด ถึกหนังสือ หรือ รุนแรงไปจนถึงทำร้ายร่างกายโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา และครูเองเมื่อถูกกระทำก็มักจะกระทำตอบในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน เมื่อถึงขั้นนี้ก็ไปไกลกว่าการละเมิดวินัย กลายเป็นความเกลียดชังกันเป็นส่วนตัวและอาจรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ วิธีรับมือกับพฤติกรรมละเมิดวินัยเพื่อแก้แค้น คือ การแสดงพฤติกรรมที่คาดไม่ถึง เช่น เมื่อนักเรียนคิดว่าเมื่อครูทราบว่ามีใครเป็นคนทำก็จะต้อง

ได้รับการตอบสนองอย่างรุนแรง แต่หากครูกลับทำในทางตรงกันข้าม คือ แสดงความเป็นมิตรและพยายามทำความเข้าใจกับนักเรียนจะประหลาดใจและเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นแต่ในบางกรณี ครูที่ตกเป็นเหยื่อของการแกล้งแค้นอาจไม่ใช่คนที่ทำให้นักเรียนเกลียด แต่ที่ตกเป็นเหยื่อก็เพราะว่านักเรียนต้องการใครสักคนที่เป็นเป้าระบายความแค้นเท่านั้น

2.4 การขอมงาน

การขอมงาน เป็นแรงจูงใจประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกว่าตนมีปมด้อย และขอมรับปมด้อยนั้น แต่ขณะเดียวกันก็เกิดความรู้สึกด้อยต่ำและน้อยเนื้อต่ำใจ ที่มักพบบ่อยในห้องเรียนคือ การแสดงพฤติกรรมเหม่อลอย ไม่สนใจเรียน ไม่ยอมทำความเข้าใจบทเรียนหรือไม่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีเด็กจำนวนมากได้แสดงอาการคือเงิบ เพื่อแสดงความน้อยใจ หรือมุงร้าย เด็กพวกนี้จะทราบดีว่า ครูไม่อาจบังคับได้ แม้พฤติกรรมของเด็กจะไม่รบกวนกระบวนการเรียนการสอนโดยตรงแต่ก็มักจะรบกวนความรู้สึกของครู และเป็นไปได้ที่เมื่อนานเข้าครูอาจละเลยเด็กประเภทนี้ โดยปล่อยให้มันเงย ๆ ในห้องเรียนวิธีการส่วนใหญ่ที่ครูใช้รับมือกับเด็กประเภทนี้ คือ แสดงอาการเป็นมิตร เกือบกล่อมให้สนใจเรียน ซึ่งก็มักไม่ค่อยได้ผลเนื่องจากสิ่งที่ เป็นสาเหตุที่แท้จริงอยู่ที่การรับรู้ภาพของตนเองว่า ไม่เก่ง ผู้คนอื่นไม่ได้ ทำอะไรก็ล้มเหลว วิธีเดียวที่จะช่วยได้ คือเปิดโอกาสให้เขาทำอะไรก็ได้ให้สำเร็จซึ่งจะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตนเอง และพึ่งตนเองได้

3. การปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักในสถานการณ์การเรียนการสอน

สาเหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียนนั้นมิได้มาจากความต้องการของนักเรียนฝ่ายเดียว แต่ยังมีสาเหตุมาจากการที่ครู นักเรียน กิจกรรมการเรียน และสิ่งอื่น ๆ เข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน Goodwin and Klausmire (1975, p. 401 - 405) ได้สร้างตารางแสดงสาเหตุของพฤติกรรมละเมิดวินัยของนักเรียนและแนวโน้มที่นักเรียนแสดงออกมาให้เห็นได้จากการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว

ตาราง 2 สาเหตุและลักษณะของพฤติกรรมละเมิดวินัยในห้องเรียน

สาเหตุ	แนวโน้มที่จะแสดงออก					
	ไม่ระเบียบ	ไม่สนใจฟังกลางวัน เหม่อ	คุยกัน กระซิบ คุยดัง ส่งจดหมาย	ก้าวร้าว ตะทึง	สู้ ไม่เชื่อ ย้อน คำ	โกง (ลอก)
1. สืบเนื่องมาจากพฤติกรรมของครู						
ก. การเปล่งเสียงเบา พึมพำ กระซิบ ตะกุกตะกัก						
ข. สนใจนักเรียนไม่ทั่วถึง						
ค. ไม่สม่ำเสมอในการดูแลชั้น						
ง. สอนไม่ชัดเจน						
จ. ไม่สร้างแรงจูงใจในห้องเรียน						
2. สืบเนื่องมาจากกิจกรรมการเรียน						
ก. กิจกรรมที่ทำให้ล้า						
ข. กิจกรรมน่าเบื่อ						
ค. กิจกรรมที่ทำให้คับข้องใจ						
3. สืบเนื่องมาจากนักเรียน						
ก. ไม่รู้ว่าสิ่งที่แสดงออกไปไม่เป็นที่ยอมรับ						
ข. เลียนแบบผู้อื่น						
ค. พฤติกรรมผิดวินัยได้รับการเสริมแรง						
4. สืบเนื่องมาจากสาเหตุอื่น ๆ						
ก. ตื่นเต้นเนื่องจากมีเหตุการณ์พิเศษ						
ข. มีเรื่องที่ไม่คาดมาก่อนเกิดขึ้น เช่น มีแขกมาเยี่ยม						
มีอุบัติเหตุหรืออื่นๆ						

สมพร สุทัศน์ (2541, หน้า 86 - 87) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการละเมิดวินัยของนักเรียนไว้ดังนี้

1. เกิดจากตัวเด็ก โดยมีสาเหตุ 2 ประการ คือ ทางกาย เช่น มีร่างกายผิดปกติ ปัญหาอ่อน ขาดสารอาหาร เป็นต้น และทางใจ ซึ่งเกิดจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักทำให้ขาดความอบอุ่น ความน้อยใจที่ไม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ทำให้เด็กเป็นเด็กเก็บขี้นไม่พูดจา และแยกตัวออกจากสังคม
2. เกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่เป็นแบบตามใจ เข้มงวด หรือปล่อยปละละเลยมากเกินไป สัมพันธภาพภายในบ้านที่คนในครอบครัวชอบทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ได้แก่ เพื่อนในโรงเรียนชอบข่มเหงรังแก ครูขาดความยุติธรรม ขาดความเอาใจใส่ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ การสอนและการปกครองของครู กฎระเบียบของโรงเรียนที่เด็กไม่มีส่วนร่วมในการบัญญัติขึ้น หรือกฎระเบียบที่ขัดกับพัฒนาการทางธรรมชาติของเด็ก สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ แหล่งการพนัน แหล่งซื้อขายสิ่งเสพติดและของมีค่า แหล่งมั่วสุมทางเพศ คนในชุมชนชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมทางสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และอินเทอร์เน็ต ที่เสนอสิ่งที่ไม่เหมาะสม ทำให้เด็กมีนิสัยก้าวร้าวและประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัย

บทบาทของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองในการส่งเสริมวินัยนักเรียน

การส่งเสริมความมีวินัยแก่นักเรียนอย่างได้ผลนั้นทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วม ดังที่ จีราพร พิชัยพรหม (2542, หน้า 4) กล่าวว่า วัฒนธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องวินัยเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรปลูกฝังให้มีในตัวนักเรียนทุกคนตั้งแต่วัยก่อนประถมศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมในอนาคต ทั้งนี้ โดยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียนควรให้ความร่วมมือกับทางบ้านของนักเรียน มีการติดต่อประสานกันกับผู้ปกครองนักเรียน ตัวแทนนักเรียน ในกรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะทำให้ค้นพบสาเหตุของปัญหาทางพฤติกรรมของนักเรียนและสามารถดำเนินการแก้ไขได้ถูกต้อง ซึ่งเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ในด้านวิชาการแล้ว สิ่งที่คุณครูและทางโรงเรียนต้องตระหนักถึงมากที่สุดคือ ความมีวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดในตัวเด็กนักเรียน ดังนั้น การที่คุณครูผู้สอนจะดำเนินงานในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองแก่นักเรียนได้นั้น ต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในจุดนี้ และผู้บริหารต้องรู้ระเบียบและประสานงานกับคณะครูทั้งหมด ในการวางมาตรฐานความประพฤตินักเรียน ต้องมีความจริงใจ มีความยุติธรรม

และมีความสม่ำเสมอในการรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน โดยให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดระบบระเบียบและจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีบรรยากาศเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมที่จะทำให้เด็ก ความมุ่งมั่นที่จะประพฤติไปในทางที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของ ชั้นเรียน มอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถ ยกย่องชมเชยนักเรียนบ่อยครั้ง เพื่อพัฒนา ความรู้สึกภาคภูมิใจและทักษะที่ดีให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนให้มากขึ้น จะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่า ของตนเองว่าดี ทัดเทียมกับคนอื่น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นใจในเกียรติและศักดิ์ศรีและมุ่งมั่น รักษาเกียรติประวัติของตนให้ดียิ่งอยู่เสมอตลอดไปในชีวิต ซึ่งถือว่าวินัยที่เกิดขึ้นจากการสร้างให้ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบ และเกียรติของตนเองเป็นวินัยแบบดีที่สุด (กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, 2535, หน้า 238)

บทบาทของครูในการป้องกันมิให้นักเรียนประพฤติผิดวินัย

ครูมีบทบาทที่สำคัญในการป้องกันมิให้นักเรียนประพฤติผิดวินัยได้ ดังนี้

1. จัดชั่วโมงการสอนให้ดี ไม่มีช่องว่างให้นักเรียนทำผิดวินัยได้ เช่น เมื่อนักเรียน ทำงานเสร็จก่อนคนอื่นก็ควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจทำตามคำฟัง เป็นต้น
2. การมอบหมายงานให้นักเรียนทำ ครูต้องอธิบายให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และชัดเจนอย่างที่สุด ชักชวนจนแน่ใจจริง ๆ ว่านักเรียนเข้าใจแล้ว
3. พยายามคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ยุ่งยากที่จะเกิดขึ้น และหาวิธีป้องกัน
4. ดำเนินการปกครองและการสอนแบบประชาธิปไตย เช่น ร่วมกับเด็กวางกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ช่วยกันพิจารณาโทษผู้ละเมิด ให้เด็กทำหน้าที่รับผิดชอบงานต่าง ๆ ในชั้น หมุนเวียนกันไป ในการสอนควรวางแผนร่วมกับนักเรียนให้มากที่สุด ทั้งโครงการเรียนระยะยาว และระยะสั้นประจำวัน
5. ประเมินผลการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ของครูต่อเด็กเสมอ ศึกษาและ ทำความเข้าใจตัวเด็กอย่างละเอียด สร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับเด็ก ให้เด็กมีโอกาสร่วมปรึกษาหารือกับครู หรือกับเพื่อนตามคำฟังบ้าง ตัวครูเองต้องพัฒนาให้นักเรียน มั่นคง และเที่ยงธรรมเสมอ
6. ในกรณีที่นักเรียนกระทำความผิด ครูควรพยายามศึกษาสาเหตุที่นักเรียนกระทำความผิดอย่างละเอียด และพยายามจัดการกับนักเรียนอย่างสุภาพนุ่มนวลไม่ใช้อารมณ์ และดำเนินการสอนไปตามปกติ

ในกรณีที่จำเป็นจะต้องลงโทษนักเรียนก็มีข้อควรปฏิบัติดังนี้ คือ

1. อธิบายสาเหตุของการที่ต้องลงโทษให้เด็กได้เข้าใจชัดเจน
2. ให้นักเรียนเลือกวิธีลงโทษด้วยตนเอง
3. ให้นักเรียนคิดถึงการทำของตนเองด้วยเหตุผล

4. เชื่อมโยงการลงโทษให้สัมพันธ์กับการกระทำผิดของเด็ก เช่น
 - ถ้าไอ้เฮ้เลยไม่ทำงาน ก็ต้องให้อยู่ทำงานนั้นจนเสร็จ
 - เด็กที่ชอบรังแกข่มเหงเพื่อน ควรให้อยู่แยกจากคนอื่นเสียบ้าง
 - ให้เด็กเขียนรายงานถึงสิ่งที่เขากระทำผิดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น

เพื่อรายงานถึงพ่อ

- แม่ ครู หรือครูใหญ่ตามความเหมาะสม

5. เมื่อใช้แก่วิธีอื่น ทุกอย่างแล้วไม่ได้ผล จึงอาจพิจารณาลงโทษทางกายบ้าง แต่จะต้องไม่กระทำการขณะที่ครูอารมณ์ไม่ดีหรือกำลังโกรธอยู่

ความพยายามของผู้บริหารและคณะครูเกี่ยวกับเรื่องของวินัยส่วนใหญ่ก็เพื่อส่งเสริมให้เด็กประพฤติดี ให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความเรียบร้อยและเคารพครูบาอาจารย์ แต่ก็มีปัญหาทางวินัยเกิดขึ้นในชั้นเรียนบ่อย ๆ ทั้งนี้อาจมาจากครูส่วนหนึ่ง เช่น ครูมีความรู้ไม่ดีพอ นักเรียนก็ขาดความเคารพ ไม่กลัวเกรง หรือบางทีนักเรียนก็อาจจะทำผิดได้บ้าง เช่น กล่าวเท็จ ชกต่อยกัน แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวหรือทำลายของ จึงเป็นหน้าที่ที่ครูจะต้องทราบสาเหตุของการประพฤติผิด และพิจารณาว่าจะลงโทษอย่างไร และเมื่อไรด้วย การลงโทษนักเรียนเป็นเรื่องที่ครูจะต้องพิจารณาให้ดีเพราะครูบางคนลงโทษนักเรียนเพื่อความแค้นแค้น คือเมื่อครูลงโทษนักเรียนได้แล้ว ครูจึงสบายใจ แต่ไม่ใช่วิธีป้องกันไม่ให้กระทำผิดอีก ครูบางคนใช้วิธีจับตามองดูนักเรียนอยู่เรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้มีนักเรียนมีโอกาสกระทำผิด วิธีนี้พอจะใช้ได้บ้าง แต่ถ้าป้องกันมิให้นักเรียนกระทำผิดได้ก็จะดี

วิธีการที่ดีที่สุดก็คือ พยายามหาทางไม่ให้นักเรียนมีโอกาสทำผิดได้ และส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักควบคุมตนเอง เราจะมองเห็นว่าถ้านักเรียนรู้จักควบคุมตนเองแล้ว แม้ครูจะไม่อยู่ในห้องเรียนก็จะไม่ส่งเสริมอะไร หรือทำอะไรให้มีเสียงโครมคราม แต่กลับจะทำงานต่าง ๆ ตามที่ตนสนใจชั้นเรียนก็จะอยู่อย่างเรียบร้อย

การมีวินัยในโรงเรียน (School Discipline) มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง รู้จักตัดสินใจประพฤติตัวในสังคมให้ถูกต้องทำนองคลองธรรม วินัยเป็นสิ่งที่โรงเรียนปลูกฝังให้มีขึ้นได้ในตัวนักเรียน ไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจภายนอกมาบังคับความประพฤติของนักเรียน ดังนั้นวินัยในโรงเรียนจึงเป็นวินัยที่เป็นผลจากนักเรียนประพฤติดีเพราะต้องการทำความดีเพราะรู้จักรับผิดชอบและรู้จักรักษากฎระเบียบของตัวเองและส่วนรวม

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับวินัยนักเรียนนักศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. หน้า 1) ได้กำหนดระเบียบว่าด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา พุทธศักราช 2543 ได้พิจารณาเห็นสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนนักศึกษา พุทธศักราช 2515 ให้เหมาะสม โดยยกเลิก ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนนักศึกษา พุทธศักราช 2515 และฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2522 รวมทั้งระเบียบข้อบังคับอื่นใดที่ขัดแย้งกัน แล้วให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2543 เป็นต้นไป ความในระเบียบมีดังนี้

คำนิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในระเบียบกำหนดไว้ดังนี้ คือ

“หัวหน้าสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือหัวหน้าของโรงเรียนหรือสถานศึกษาของนักเรียนหรือนักศึกษานั้น

“การลงโทษ” หมายความว่า การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติดื้อหรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา หรือของกระทรวงศึกษาธิการ หรือฝ่าฝืนกฎกระทรวงที่ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนให้มีความประพฤติดีหรือเพื่อให้เจ็ดหลาบ

“การกระทำผิด” หมายความว่า การที่นักเรียนหรือนักศึกษาประพฤติดื้อหรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาหรือของกระทรวงศึกษาธิการหรือกฎกระทรวงออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515

“ทำกิจกรรม” หมายความว่า การให้นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำผิดทำกิจกรรมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สถานศึกษาหรือสังคม

บทลงโทษการลงโทษที่บังคับใช้แก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำผิดมี 5 สถานดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. ทำกิจกรรม
3. ทำทัณฑ์บน
4. พักการเรียน
5. ให้ออก

ส่วนระดับของการลงโทษสำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาดังต่อไปนี้ในการพิจารณาโทษแก่นักเรียนหรือนักศึกษา มีดังนี้

1. ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับโทษว่ากล่าวตักเตือน ทำกิจกรรม และทำทัณฑ์บน

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพ สำหรับโทษว่ากล่าวตักเตือนทำกิจกรรม ทำทัณฑ์บน และพักการเรียน

3. ระดับอุดมศึกษาดำรงระดับปริญญาตรี สำหรับโทษทุกสถาน
ทั้งนี้ สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในรูปแบบนอกระบบโรงเรียนหรือเฉพาะทาง หรือมีกฎหมายจัดการศึกษาเป็นของตนเอง การลงโทษอย่างใด ด้วยวิธีใดให้เป็นไปตามที่สถานศึกษานั้นกำหนด

ส่วนวิธีการในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาผู้ลงโทษจะลงโทษได้จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงชัดแจ้งว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดและสมควรถูกลงโทษ สำหรับการลงโทษตามข้อ 5.2 ข้อ 5.3 ข้อ 5.4 และข้อ 5.5 ก่อนลงโทษให้ผู้เกี่ยวข้องเสนอความเห็นพร้อมกับเหตุผลประกอบเสนอต่อหัวหน้าสถานศึกษา เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงให้ลงโทษได้ โดยวิธีการพิจารณาดังนี้

1. การว่ากล่าวตักเตือนใช้สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาที่ได้กระทำความผิดไม่ร้ายแรงและหัวหน้าสถานศึกษาหรือครู อาจารย์ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมายเห็นว่าเหมาะสมและจะได้ผลดี

2. การทำกิจกรรม ใช้สำหรับกรณีที่นักเรียนหรือนักศึกษากระทำผิดระเบียบวินัยของสถานศึกษาหรือศีลธรรมอันดี หรือเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้นักเรียนหรือนักศึกษาอื่นประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สถานศึกษากำหนด

3. การทำทัณฑ์บน ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียนหรือนักศึกษาตามกฎหมายกระทรวง ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515 ในกรณีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษา หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างร้ายแรง หรือได้รับโทษอย่างอื่นแล้วแต่ผู้ถูกลงโทษยังไม่เจ็ดหกลาบ ให้ทำทัณฑ์บนไว้เป็นหลักฐานและเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาทำบันทึกรับทราบ ความผิดและรับรองการทำทัณฑ์บนไว้ด้วย

4. การสั่งพักการเรียน ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาลงโทษสั่งพักการเรียนในกรณีต่อไปนี้

4.1 นักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียนหรือนักศึกษาตามกฎหมายกระทรวง ออกตามความในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515 ในกรณีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษา หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างร้ายแรง หรือเคยถูกลงโทษให้ทำทัณฑ์บนมาแล้วแต่ไม่เจ็ดหกลาบ

4.2 นักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งฝ่าฝืนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่ระบุไว้ให้สั่งพักการเรียนการลงโทษสั่งพักการเรียน จะสั่งพักการเรียนได้ครั้งหนึ่ง ไม่เกินเจ็ดวัน หรือจนกว่าความผิดนั้นจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ถ้าสั่งพักการเรียนเกินเจ็ดวัน กรณีโรงเรียนรัฐบาลที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางให้ขออนุมัติอธิบดีกรมเจ้าสังกัด ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคให้ขออนุมัติอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีได้มอบหมาย กรณีโรงเรียนเอกชนที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคให้ขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อสั่งพักการเรียนแล้วให้แจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียนทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

5. การให้ออก นักเรียนหรือนักศึกษาค้นใดประพฤติดนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียนหรือนักศึกษาตามกฎกระทรวง ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2515 หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาหรือประพฤติดิสциплиนจนเป็นที่เห็นได้ว่าถ้าให้อยู่ในสถานศึกษาต่อไป จะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษาหรือจะเป็นเหตุให้ระเบียบวินัยหรือศีลธรรมอันดีของนักเรียนหรือนักศึกษาอื่นพลอยเสื่อมเสีย ให้หัวหน้าสถานศึกษาเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมารับทราบเหตุผล แล้วให้นักเรียนหรือนักศึกษาผู้นั้นออกไป ในกรณีนี้ให้สถานศึกษาออกหลักฐานแสดงผลการเรียนให้นักเรียนหรือนักศึกษาค้นนั้นด้วย

การลงโทษในสถานศึกษานั้น ห้ามลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้งหรือลงโทษด้วยความโกรธ หรือด้วยความพยาบาท หรือ ลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กำลังเจ็บป่วยหรือกำลังมีปัญหากระทบกระเทือนใจอย่างแรง หรือลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กำลังเจ็บป่วย หรือกำลังมีปัญหากระทบกระเทือนใจอย่างแรง และให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษาด้วย ในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้เป็นไปเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน โดยเจตนาที่จะแก้นิสัยและความประพฤติไม่ดีของนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิด ละเว้นการประพฤติชั่วและกลับประพฤติดีในทางที่ดีต่อไป ทั้งนี้ในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาทุกครั้ง ให้โรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นทำไว้เป็นหลักฐานในสมุดหมายเหตุรายวันของสถานศึกษานั้น และให้แจ้งบิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบเป็นหนังสือด้วยทุกครั้ง

ส่วนสถานศึกษาใดที่มีการลงโทษด้วยวิธีการตัดคะแนนความประพฤติให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมวางระเบียบว่าด้วยการตัดคะแนนความประพฤติของนักเรียนหรือนักศึกษาในสถานศึกษาในสังกัดได้ตามที่เห็นสมควร สำหรับสถานศึกษาที่มีระเบียบว่าด้วยการตัดคะแนนความประพฤตินักเรียนหรือนักศึกษาอยู่แล้ว จะใช้ระเบียบนั้นต่อไปก็ได้

ในการออกระเบียบว่าด้วยการลงโทษฉบับนี้ มอบหมายให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ ตามระเบียบนี้ โดยประกาศใช้ ณ วันที่ 11 กันยายน พุทธศักราช 2543 เป็นต้นมา

ในการลงโทษนั้นมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดซึ่ง สมโกชน์ เอี่ยมสุภามิต (2543, หน้า 230) ได้เสนอไว้ดังนี้ ข้อดี ก็คือ ใช้ได้ผลรวดเร็ว คือสามารถระงับพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่ได้อย่างฉับพลันทันที ใช้ได้ทุกสภาพการณ์ และได้ผลสมบูรณ์ คือพฤติกรรมที่ไม่ดีจะไม่เกิดขึ้นซ้ำที่ซึ่งมีการลงโทษ รวมทั้งมีโอกาที่จะให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาด้านวินัยหรือการควบคุมตนเองได้ ส่วนข้อจำกัดก็คือ ก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น โกรธ แต่ก็ไม่อยู่นาน บางทีเป็นการกระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าวทั้งการใช้ภาษาพูดและทำร้ายทางร่างกายได้ อาจก่อให้เกิดการเลียนแบบ คือ ถ้าตนเองเคยถูกลงโทษก็จะนำไปใช้แก้ปัญหาต่อผู้อื่นต่อไป และผลของการลงโทษไม่แผ่ขยาย ก็คือ เมื่อถูกลงโทษในที่หนึ่ง หากไปในอีกที่หนึ่งซึ่งไม่มีผู้ลงโทษเขาอยู่ ก็จะทำพฤติกรรมนั้นอีก สิ่งสุดท้าย คือ ก่อให้เกิดการระงับความสัมพันธ์ทางสังคมโดยหลีกเลี่ยงหรือแยกตัวออกจากสังคม เช่น ทำให้เด็กหนีโรงเรียนเป็นต้น สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 37) ได้กล่าวถึงการล่วงละเมิดทางร่างกายและจิตใจของนักเรียน รวมถึงการลงโทษนักเรียนด้วยวิธี ที่รุนแรงอันเกิดจากความประพฤติด้านคุณธรรมของผู้ลงโทษลดต่ำลง มีการเฝ้าระวังและเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการข่มขู่รังแกโดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งมักเป็นข่าวจากสื่อมวลชน หรือเป็นการรายงานเหตุการณ์ในราชการปกติของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่มีลักษณะต่าง ๆ กันออกไป เช่น

1. การลงโทษรุนแรงเกินกว่าเหตุ ได้แก่ การทุบตี หยิก บิดหู ดบหัว ตีหมำยทั้งห้อง ตลอดจนถึงขั้นทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงจนถึงแก่ชีวิต
2. การลงโทษทางจิตใจและอารมณ์ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่น เป็นการสร้างปมด้อย และเป็นความทุกข์ทรมานใจ ตลอดเวลาที่ต้องอยู่ในโรงเรียนหลายปีทั้งจากครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกันโดยการดูค่า กรรโชก ควาด พุดจาหยาบคาย ไล่ออกจากห้องเรียนหรือระหว่างทำกิจกรรม ครูตำหนิ เอาใจใส่แต่เด็กนักเรียนที่มีฐานะร่ำรวยหรือเด็กที่เป็นลูกของครูอาจารย์ด้วยกัน
3. นักเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่ ครูไม่ให้ความรักความอบอุ่นเท่าที่ควร อีกทั้งมีการเร่งรัดเด็กนักเรียนให้เรียนหรือให้พัฒนามากเกินกว่าวุฒิภาวะของผู้เรียน อันเป็นผลมาจากการจัดการศึกษาที่ไม่เหมาะสม
4. การล่วงละเมิดทางเพศ บางครั้งมีการทำอนาจารนักเรียนโดยแอบอ้างว่าเป็นการลงโทษ

สรุปความรวมระเบียบนี้ได้ว่า การลงโทษนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาปัจจุบันใช้เพียง 5 วิธี ได้แก่ การว่ากล่าวตักเตือน การทำกิจกรรม การทำทัณฑ์บน การพักการเรียน และการให้ออก โดยสถานศึกษาระดับประถมศึกษาแยกเว้นการลงโทษในสองประการหลัง คือ การพักการเรียน การให้ออก ส่วนการลงโทษด้วยการเขียนดินนั้นได้ยกเลิกไป ส่วนการให้ออกนั้นให้ลงโทษในกรณี ทำผิดร้ายแรงที่สุดเพื่อมิให้เป็นปัญหาสังคมในภายหลัง ในการลงโทษก็ให้เหตุผลพิจารณามากกว่าการใช้ข้อคิดหรืออารมณ์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าหากลงโทษรุนแรงเกินกว่าเหตุในทางร่างกายและจิตใจ การไม่ดูแลเอาใจใส่เด็กเท่าที่ควร และมีการล่วงละเมิดทางเพศด้วย ก็จะถือว่าเป็นการล่วงละเมิดทางร่างกายและจิตใจของนักเรียนได้ รวมทั้งทางโรงเรียนต้องแจ้งบิดามารดาหรือผู้ปกครองให้รับทราบและควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย ส่วนการลงโทษนั้นมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในการปฏิบัติ จึงควรพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมก่อนการลงโทษ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูลที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัยหรือการศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความนึกคิด จิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์คำถามในวงสนทนากลุ่มจะเป็นคำถามที่ถามถึงความรู้สึก การตัดสินใจ การให้เหตุผล แรงจูงใจ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนความประทับใจการสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้ร่วมสนทนากันเองกับนักวิจัยการถกประเด็นสนทนามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการโต้แย้งปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยผู้วิจัย หรือผู้สนใจทำการศึกษาเรื่องนั้น ๆ ทำให้ได้คำตอบที่เป็นเหตุเป็นผลการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ

มีนักวิจัยได้ให้ความหมายและวิธีการใช้การสนทนากลุ่มไว้ดังนี้

ลือชัย ศรีเงินวง (2546, หน้า 1-5) ได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มดังนี้

การสนทนากลุ่ม หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวความคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6 – 10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประโยชน์ในการสนทนากลุ่ม

1. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทักษะคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ ๆ
3. ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม
4. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วย

ให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อดีของการสนทนากลุ่ม ได้แก่

1. ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี
2. การเผชิญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว
3. ให้มีปฏิริยาโต้ตอบกันได้
4. บรรยากาศของการพูดคุยเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดงความเป็นส่วนตัว

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม ได้แก่

1. ถ้าในการสนทนากลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาเพียงไม่กี่คน คนที่แสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นของคนส่วนน้อยเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องระวังไม่ให้มีการผูกขาดการสนทนาขึ้น

2. พฤติกรรมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับในชุมชน อาจไม่ได้รับการเปิดเผยในกลุ่มสนทนาในกรณีนี้ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวจะดีกว่า

3. ถ้าผู้ดำเนินในการสนทนาคุ่มเกมไม่ได้ การสนทนากลุ่มจะไม่ราบรื่น

องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม

1. กำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษา การกำหนดหัวข้อเรื่องนี้อาจจะเกิดมาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคมขณะนั้น หรือเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจตลอดจนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ

2. กำหนดประเด็นหรือตัวแปร หรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางในการดำเนินการ ซึ่งการกำหนดประเด็นหรือตัวแปรนั้นก็ทำได้โดยจำแนกแยกแยะมาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นเอง วัตถุประสงค์ต้องการทราบอะไรก็กำหนดประเด็นหรือสมมติฐานและตัวแปรออกมาแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามย่อย

3. แนวคำถามหรือกรอบคำถาม คือแนวทางในการสนทนากลุ่มซึ่งได้จากการนำคำถามที่ร่างไว้มาเรียบเรียงเป็นข้อย่อยตามลำดับ หรือผูกเป็นเรื่องราวเพื่อนำมาสนทนาให้เป็นขั้นตอนและจัดการตามลำดับความคิดเป็นหมวด

4. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา คัดเลือกจากบุคคลที่สามารถให้คำตอบในการศึกษาครั้งนี้ได้ตรงวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด

5. บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม การจัดสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้คือ

ก. พิธีกร (Moderator) เป็นผู้ถามคำถามและเป็นผู้นำตลอดจนกำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ละเอียดยิ่งที่สุดในเวลาที่กำหนดพิธีกรต้องชักจูงให้สมาชิกกลุ่มอธิบายความรู้สึกในประเด็นที่ซักถามนั้นออกมาให้ได้ว่ามีความคิดเห็นหรือมีทัศนคติอย่างไร พิธีกรต้องมีความเข้าใจปัญหา วัตถุประสงค์ ตลอดจนประเด็นหรือสมมติฐานของงานศึกษานั้น ๆ ในระหว่างที่สนทนากัน พิธีกรจะต้องคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับไปด้วยตลอดเวลา โดยพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนั้นกับข้อมูลอื่น ๆ ที่ได้รับในคำตอบมาก่อน

ข. ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note Taker) เป็นผู้ทำหน้าที่จดทุกคำพูดที่จะจดบันทึกตลอดจนจดอาการปฏิกิริยาของสมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มด้วย เพราะการไม่พูดและการนั่งเฉยๆ อาจไม่ใช่การไม่มีความเห็น เพราะแววตา ท่าทางก็อาจจะแสดงถึงความคิดเห็นหรือคำตอบได้ การพยักหน้า การส่ายหน้าและสีหน้าก็เป็นการแสดงออกถึงคำตอบได้ ผู้จดบันทึกคำสนทนาต้องจดบันทึกสิ่งเหล่านี้ด้วย

ค. เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป และผู้คอยกันผู้ที่จะเข้าร่วมวงในกลุ่มโดยไม่ให้รับเชิญ เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวยและให้ความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา มีหน้าที่คอยบริการ น้ำดื่ม ขนม บันทึกรูปภาพ หรือเปลี่ยนเทป

6. อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ในการจัดสนทนากลุ่ม อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียง เพราะในวงสนทนานั้น ตลอดการดำเนินกลุ่มสนทนาจะมีการถกประเด็นปัญหา การโต้แย้ง เป็นกระแสดความคิดสวนกันไปสวนกันมา หลายเสียง หลายความเห็น ดังนั้นจึงต้องบันทึกเสียงเอาไว้ เพราะคำตอบที่เป็นกระแสโต้แย้งหรือการถกประเด็นกันด้วยเหตุผล และการแสดงความคิดเห็นเห็นด้วย สิ่งนี้แหละที่เป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากลุ่ม

7. อุปกรณ์เสริมการสนทนากลุ่ม เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้การสนทนากลุ่มเป็นไปด้วยบรรยากาศราบรื่น และดูเป็นธรรมชาติไม่เคร่งเครียด ได้แก่ น้ำดื่ม ขนม ของขบเคี้ยว หรืออาจจะรวมถึงรูปภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เข้าใจเรื่อง หรือประเด็นที่เราสนใจจะถามมากขึ้น

8. สถานที่ที่จัดการสนทนากลุ่ม ควรกำหนดให้แน่นอน ซึ่งให้ความสะดวกแก่สมาชิกกลุ่มมากที่สุด ผู้เข้าร่วมกลุ่มทุกคนรู้จักดี ให้เงียบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เป็นต้น

9. ระยะเวลาของการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มพิธีกรควรใช้เวลาในการสนทนาไม่เกิน 2 ชั่วโมง นับแต่เริ่มคำถามแรก เพราะถ้านานกว่านี้ สมาชิกกลุ่มจะเหนื่อยล้า หรือตอบโดยไม่ค่อยตั้งใจคิดก่อน เพื่อให้เสร็จสิ้นการสนทนาโดยเร็ว และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะน้อยลง

วิธีการจัดกลุ่มสนทนา

ในการจัดกลุ่มสนทนา มีขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะต้องเตรียมอยู่ 3 ขั้นตอนคือ

1. การจัดเตรียมกลุ่มสนทนา ก่อนจะเริ่มมีการจัดกลุ่มสนทนาจริง ๆ ผู้วิจัยจะต้องจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ให้พร้อมก่อน โดยทั่วไปสิ่งที่ต้องการเตรียมอย่างรอบคอบเป็นพิเศษ ได้แก่ การกำหนดแนวทางการสนทนา (Discussion Guideline) ที่จะใช้ในการดำเนินการสนทนาและการฝึกอบรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่ง ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึกการสนทนา (Note-taker)

การกำหนดแนวทางการสนทนาเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะต้องกำหนดให้แน่ชัดว่ามีเรื่องอะไรบ้างที่ผู้วิจัยต้องการจากการสนทนาในกลุ่ม ผู้วิจัยอาจเริ่มต้นด้วยการเขียนรายการคำถามหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียดก่อน แล้วจึงนำรายการนั้นมาจัดหมวดหมู่และเรียงลำดับว่าต้องการให้กลุ่มสนทนาคุยเรื่องใดก่อนหลังหรือผู้วิจัยอาจเริ่มด้วยการกำหนดหัวข้อใหญ่ ๆ ที่ต้องการศึกษาไว้แล้วจึงเขียนรายละเอียดของหัวข้อย่อย ๆ ออกมา ไม่ว่าผู้วิจัยจะเลือกใช้วิธีใดก็ตาม ส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยควรจะต้องตระหนักถึงก็คือ คำถามที่ผู้วิจัยตั้งไว้เป็นเพียงแนวทางสำหรับผู้ดำเนินการสนทนาจุดประเด็นการสนทนาในกลุ่มเท่านั้น ฉะนั้นคำถามไม่ควรมีลักษณะเฉพาะเจาะจงจนเกินไป แต่ควรจะเป็นคำถามกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นและทัศนะของตนออกมาโดยอิสระ มิใช่เป็นการตีกรอบให้ผู้ร่วมสนทนาคิดและตอบ ดังนั้นคำถามไม่ควรมีลักษณะเป็นการถามนำ หรือชี้แนะคำตอบให้ผู้ร่วมสนทนา

นอกจากการเตรียมแนวทางการสนทนาแล้ว สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยจะต้องจัดเตรียมให้พร้อมก่อนเริ่มการสนทนาจริง ๆ ก็คือ การฝึกอบรมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกลุ่มสนทนาบุคคลสำคัญที่สุดในการจัดกลุ่มสนทนาคือผู้ดำเนินการสนทนาผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาในการวิจัยและเข้าใจเหตุผลหรือที่มาของคำถามแต่ละข้อเป็นอย่างดี ผู้นำการสนทนาจะต้องมีความสามารถที่จะตะล่อมถามผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อให้ได้คำตอบหรือความคิดเห็นที่ลึกซึ้ง นอกจากนี้ในบางกรณีผู้ดำเนินการสนทนาอาจต้องตั้งคำถามที่มีได้กำหนดไว้ล่วงหน้าในแนวทางการสนทนา หากแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน การจัดกลุ่มสนทนาไม่เหมือนกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพราะมีผู้ร่วมสนทนามีโอกาสพูดคุยถึงเรื่องต่าง ๆ นอกเหนือจากเรื่องที่ผู้วิจัยกำหนดไว้และมีหลายกรณีที่เรื่องที่สนทนาดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับ

เรื่องที่ผู้วิจัยกำลังสนใจศึกษา แต่เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมิได้คาดคิดมาก่อน ผู้ดำเนินการสนทนาที่ดี ควรมีความสามารถที่จะขับประเด็นและกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาได้พูดคุยอย่างอิสระในหัวข้อดังกล่าวแทนที่จะตัดบทหรือปล่อยให้หัวข้อดังกล่าวยุติไปโดยมิได้มีการตะล่อมถาม

นอกจากผู้ดำเนินการสนทนาแล้ว บุคคลที่มีความสำคัญมากในการจัดกลุ่มสนทนาก็คือ ผู้จัดบันทึกการสนทนาถึงแม้ว่าในการจัดกลุ่มสนทนาจะมีการบันทึกเทปคำสนทนาไว้ทั้งหมด แต่ในขณะที่จัดกลุ่มสนทนาจะต้องมีผู้จัดบันทึกการสนทนาว่าใครเป็นผู้พูดประโยคใด หลักการจดบันทึก คือ ผู้จัดบันทึกจะต้องจะให้ได้อย่างน้อยคำพูดเมื่อเริ่มต้นประโยคแรกของผู้สนทนาทุกคน เพื่อว่าเมื่อถอดเทปจะสามารถกำหนดได้ว่าใครเป็นผู้พูดประโยคไหน ผู้จัดบันทึกควรได้รับการฝึกอบรมไปพร้อมๆ กับผู้ดำเนินการสนทนาเพื่อจะได้เข้าใจประเด็นคำถามต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เพราะจะทำให้การให้จดบันทึกทำได้ง่าย

2. การจัดกลุ่มสนทนา ในการจัดกลุ่มสนทนานั้น ผู้วิจัยจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองให้กับผู้ร่วมสนทนา นับตั้งแต่ผู้ร่วมสนทนามาถึงโดยมีการต้อนรับผู้ร่วมสนทนา อย่างอบอุ่น เชื้อเชิญให้นั่งประจำที่ พูดคุยชักชวนให้ดื่มน้ำ และรับประทานอาหารของว่าง เมื่อผู้ร่วมสนทนามาครบแล้วผู้นำการสนทนาจึงสามารถเริ่มการสนทนาได้

ในระหว่างการสนทนา ผู้นำการสนทนาควรแสดงบทบาทเป็นเพียงผู้จุดประเด็นการสนทนาเท่านั้น ไม่ควรแสดงความคิดเห็นใด ๆ ของตนเองออกมาและไม่ควรแสดงท่าทีเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับผู้สนทนาคนใด แต่ควรใช้วิธีตะล่อมถามผู้ร่วมสนทนาเพื่อให้ผู้สนทนาแสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้มากที่สุด ผู้นำการสนทนาไม่ควรพยายามกล่าวสรุปสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาพูด เพราะจะทำให้บทบาทของผู้นำการสนทนาเด่นชัดเกินไป จริง ๆ แล้ว ผู้นำการสนทนาควรพยายามมีบทบาทในการสนทนาให้น้อยที่สุด โดยปล่อยให้ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยกันเองให้มากที่สุด

สถานการณ์หนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นในระหว่างการสนทนา ก็คืออาจมีผู้ร่วมสนทนาบางคนผูกขาดการสนทนาไว้เป็นส่วนใหญ่ ในกรณีเช่นนี้ ผู้นำการสนทนาควรหาจังหวะตัดบทอย่างสุภาพ เช่น อาจกล่าวขอให้คนอื่นแสดงความคิดเห็นบ้างเป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้นำการสนทนาไม่ควรแสดงกิริยาไม่พอใจหรือรำคาญผู้ร่วมสนทนาที่พยายามผูกขาดการสนทนา แต่ควรพยายามหาวิธีแก้ไขอย่างละมุนละม่อม

3. การเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกลุ่มสนทนาแล้ว ผู้วิจัยควรเริ่มการจัดเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของการจัดกลุ่มสนทนาได้แก่บทสนทนา ซึ่งได้รับการบันทึกเทปไว้ โดยทั่วไปผู้จัดบันทึกการสนทนาควรเป็นผู้ถอดเทปบันทึกการสนทนา โดยในขณะที่ถอดเทปจะต้องจดสรุปบันทึกการสนทนาควบคู่กันไปด้วย การถอดเทปจะต้องเป็นการถอดคำพูดคำต่อคำ ไม่ใช่การสรุปข้อความและควรจะได้บันทึกรายละเอียด

ต่าง ๆ นอกจากคำพูดลงได้ด้วย เช่น ผู้ร่วมสนทนาหัวเราะพร้อม ๆ กัน หรือบันทึกว่าทุกคน
เงียบกันหมดเป็นต้น บทถอดเทปนี้คือข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ (โยธิน แสงวงศ์ และ
คณะ, 2531 หน้า 15 – 49)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

รายงานวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนในประเทศไทย ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้น้อยมาก ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนของนักเรียนโดยตรงหากแต่จะเป็นการศึกษาในเรื่องของการขาดวินัย วาจทุจริต เป็นต้น มีเพียงเรื่องเดียวที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังต่อไปนี้

กฤษมณฑ์ วัฒนารรงค์ (2540) ศึกษาเรื่องผลการทดลองใช้กล้องโทรทัศน์วงจรปิดควบคุมพฤติกรรมกรรมการสอบของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ จำนวน 6 ห้องเรียนในการสอบ 3 รายวิชา เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 และ 2 ทั้งภาคปกติจำนวน 22 คน และภาคค่ำจำนวน 43 คน รวม 55 คน ในปีการศึกษา 2540 โดยการจัดสถานการณ์ในการคุมสอบเป็น 3 แบบ คือ 1) คุมสอบโดยอาจารย์ แต่ไม่ให้ความสนใจในการคุมสอบมากนัก และบันทึกภาพวิถีทัศน์การสอบโดยที่นักศึกษาผู้เข้าสอบไม่ทราบ 2) สอบโดยไม่มีผู้คุมสอบแต่นักศึกษาทราบว่ามีการบันทึกภาพวิถีทัศน์ของการสอบตลอดเวลา และ 3) ผู้คุมสอบเดินเข้า-ออก ห้องสอบทุก ๆ 10 นาที ไม่อยู่ในห้องสอบตลอดเวลา และนักศึกษาไม่ทราบว่ามีการบันทึกภาพวิถีทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสอบแบบที่ 2 นักศึกษาเข้าสอบไม่มีพฤติกรรมกรรมการทุจริต ส่วนการจัดการแบบที่ 1 และ 3 พบว่าพฤติกรรมเข้าข่ายทุจริตในการสอบ ดังนั้นผลการศึกษานี้แสดงว่า การใช้กล้องวิถีทัศน์วงจรปิดบันทึกภาพการสอบสามารถควบคุมพฤติกรรมกรรมการสอบของผู้เข้าสอบได้

ปานทิพย์ ชนะศรี (2539) ศึกษาค่านิยม และพฤติกรรมในการใช้จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 รวม 9 โรงเรียน กลุ่มจำแนกตามโรงเรียนได้กลุ่มตัวอย่าง 450 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดค่านิยม และพฤติกรรมในการใช้จริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวม มีค่านิยมที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้จริยธรรมทุกด้าน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิง มีค่านิยมในการพูดคำหยาบ และส่อเสียดแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีค่านิยมในการพูดคำหยาบแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ปกครองมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีค่านิยมในการพูดเท็จแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน มีค่านิยมในการพูดเท็จ และพูดเพื่อเจตนาแตกต่างกัน โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการใช้จริยธรรม

ทุจริตมากที่สุด คือ การทุจริตต่อพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง รองลงมาคือ ทุจริตคำหยาบ และทุจริตเพื่อเจื้อยต่อเพื่อน ตามลำดับ

นอกจากนี้งานวิจัยของ สุรเชษฐ์ คำสุวัตร (2546) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ นักเรียนขาดวินัย และแนวทางแก้ปัญหาการขาดวินัยของนักเรียน โรงเรียนบ้านห้วยปันจ้อย กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำทางศาสนาในหมู่บ้านห้วยปันจ้อย ตัวแทนนักเรียนและตัวแทนผู้ปกครอง นักเรียนของโรงเรียน โดยใช้ในการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการขาดวินัยของนักเรียน ได้แก่ 1) วินัยเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไป ประกอบด้วย ความไม่มีมารยาทในการพูด การแต่งกายไม่เรียบร้อย การเข้าแถวรับบริการไม่เป็นไปตามลำดับ ก่อน-หลัง การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเพื่อนและต่อผู้ใหญ่ การไม่เคารพในที่ประชุม การไม่มีวินัยและจิตสำนึกต่อความปลอดภัยในการจราจร การทำลายสาธารณะสมบัติและการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น และ 2) วินัยเกี่ยวกับความประพฤติในชั้นเรียน ประกอบด้วย การไม่สนใจเรียนและตั้งใจเรียน การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อตนเอง เรื่องที่เป็นปัญหามากที่สุด จากผลการศึกษาที่ได้ คือ การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อตนเอง ปัจจัยที่ทำให้ นักเรียน โรงเรียนบ้านห้วยปันจ้อยขาดวินัย ได้แก่ ปัจจัยภายในโรงเรียน ประกอบด้วย สภาพภายในบริเวณโรงเรียนมีพื้นที่คับแคบ กฎระเบียบเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติไม่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมในการบัญญัติขึ้น และขัดกับพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก การถูกข่มเหงรังแกจากเพื่อน การละทิ้งห้องเรียนของครูเนื่องจากต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นนอกเหนือจากการสอนในเวลาเดียวกัน และการดำเนินนักเรียนด้วยคำพูดรุนแรง และเชิงดูถูกนักเรียนของครู ปัจจัยภายนอกโรงเรียนประกอบด้วย ตัวนักเรียน สิ่งแวดล้อมทางบ้าน และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

Schnepel (1991) ได้ทำวิจัยเรื่อง An Investigation of Teachers Views of Test Preparation Activities เพื่อศึกษาถึงการใช้ข้อสอบและทักษะของครูต่อการทุจริตในการเรียนและแนวทางป้องกัน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 959 คน ในโรงเรียนของรัฐทางตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัยสรุปว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการทุจริตในการเรียนที่แตกต่างกันออกไป และยังแตกต่างไปจากค่านิยมที่ผู้เชี่ยวชาญให้ไว้

การวิจัยของ Taylor and Pogrebin (2002) เรื่อง Advanced Placement Advanced - Pressures: Academic Dishonesty among Elite High School Students เพื่อศึกษาความกดดันจากบุคคลรอบข้างที่ส่งผลต่อการทุจริต คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 32 คน จาก

โปรแกรมหลักสูตรนานาชาติเด็กเก่งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเกรดเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก จากโรงเรียนในเขตเมือง Denver รัฐ Colorado ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับความกดดันจากผู้ปกครอง เพื่อน ครูและจากตนเองในเรื่องความสำเร็จได้เกรดสูง โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์ ส่งผลทำให้นักเรียนเหล่านั้นพยายามทุกวิถีทางรวมถึงทุจริตเพื่อให้ได้เกรดตามที่คนรอบข้างและตนเองต้องการ

นอกจากนี้งานวิจัยที่ได้รับทุนจาก The Educational Testing Service ของ McCabe (1999) เรื่อง Academic Dishonesty among High School Students โดยใช้วิธีสุ่มชนากลุ่มที่ใช้ นักเรียนจากโรงเรียนแห่งหนึ่งในรัฐ New Jersey ที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน รวม 32 คน โดยใช้สถานที่ของ Center for Public Interest Polling ณ มหาวิทยาลัย Rutgers ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเกือบทุกคน (n=30) ยอมรับว่า เคยทุจริตในการเรียนซึ่งเป็นผลมาจากความกดดันจากสังคม บรรทัดฐานโรงเรียน ทศนคติของครูและที่สำคัญที่สุดคือเพื่อน ซึ่งความกดดันเหล่านี้เป็นทั้งด้านบวกและลบ นอกจากนี้นักเรียนบางคน (n=21) เชื่อว่าการทุจริตในการเรียนเป็นเรื่องปกติธรรมดา เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและเป็นเรื่องที่ไม่ได้ยาก รวมถึงไม่ทราบว่าใครควรเป็นผู้รับผิดชอบหรือ ควรเริ่มต้นที่จุดใด เรื่องน่าเศร้าที่สุดที่ผู้วิจัยพูดทิ้งท้ายไว้ก็คือ นักเรียนเหล่านี้ ไม่เคยได้รับโอกาสที่จะรับผิดชอบหรือโอกาสที่จะทำให้สถานการณ์ทุจริตนั้นดีขึ้น

Kerkliet and Sigmund (1999) ศึกษาวิธีการในการควบคุมการลอกข้อสอบของ นักศึกษา (Can us Control Cheating in the Classroom) ที่ลงเรียนวิชาหลักการเศรษฐศาสตร์จำนวน 597 คน ใน 12 ชั้นเรียนของมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืน 551 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 91.9 ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเกรดเฉลี่ยและระดับชั้นปีของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้นักศึกษาทุจริตในการเรียน และการทุจริตน้อยลงเมื่อครูผู้สอนและคุมสอบเองโดยไม่ให้นักศึกษาผู้ช่วยสอน (ลดได้ร้อยละ 32) ใช้ข้อสอบหลายชุด (ลดการทุจริตได้ร้อยละ 12) และการป้องกันการทุจริตของครูโดยการกล่าวเตือนนักศึกษาก่อนลงมือทำการสอบ (ลดการทุจริตได้ ร้อยละ 12)

ในงานวิจัยของ Burns, Davis, and Hoshino (1998) เรื่อง Academic Dishonesty: A Delineation of Cross-Cultural Patterns มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการทุจริตในการเรียน ของนักศึกษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น 2 แห่ง จำนวน 228 คน (สาขาวิชาฟิสิกส์ 132 คน วรรณกรรมฝรั่งเศส 53 คน และวิศวกรรมกายภาพ 43 คน) และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ที่เดิมเป็นมหาวิทยาลัยของคนผิวขาว 1 แห่ง และผิวสี 1 แห่ง ในประเทศอาฟริกาใต้ จำนวน 210 คน จากสาขาวิชาจิตวิทยา จากแบบสอบถามผลวิจัยพบว่า นักศึกษาญี่ปุ่นร้อยละ 20.36 ยอมรับว่าเคย ทุจริตในการเรียนเมื่อเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา เมื่อเทียบกับนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยผิวสี

(เดิม) ร้อยละ 26.7 และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยฟิวชาว (เดิม) ร้อยละ 46.6 อย่างไรก็ตามนักศึกษาญี่ปุ่นร้อยละ 40 ขอมรับว่าทุจริตในระดับอุดมศึกษา แต่อีกทั้งสองกลุ่มทำการทุจริตในการเรียนน้อยลงเมื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ร้อยละ 7.5 และ 12.2) เมื่อเทียบข้อมูลข้างต้นกับข้อมูลการทุจริตของนักศึกษอเมริกันพบว่า การทุจริตในการเรียน เกิดขึ้นในสังคมอื่น ๆ นอกเหนือจากอเมริกาในระดับที่ต่ำกว่ามาก อย่างไรก็ตามตัวแปรที่เหมือนกันคือ 1) เพศชายทุจริตมากกว่าเพศหญิง 2) การทุจริตลดลงในระดับอุดมศึกษา และ 3) นักศึกษาอ้างถึงปัจจัยภายนอกได้แก่ ระดับเกรดและแรงกดดันชีวิตของนักศึกษา เป็นตัวผลักดันให้ทำการทุจริต

Littlefair (2001) ได้ศึกษาความเป็นไปของระบบความซื่อสัตย์ (Honor System) ในชั้นเรียนวิชาภาษาอังกฤษพิเศษสำหรับเด็กเก่ง โดยให้เหตุผลที่เลือกนักเรียนมัธยมศึกษาเหล่านี้เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มีโอกาสสู่เข้าศึกษาต่อให้วิชาชีพที่ต้องการความซื่อสัตย์สุจริตสูงได้แก่ แพทย์ ทนายความ นักการเมือง นายทหาร และนักธุรกิจ ผู้วิจัยได้กำหนดระบบความซื่อสัตย์จำนวน 50 รายการจากเอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ช้อยู่ในอเมริกาและทำเป็นแบบสอบถามโดยใช้ครู 9 คน และนักเรียนในชั้นเรียนภาษาอังกฤษพิเศษจำนวน 75 คน ผลการวิจัยพบว่า จากรายงานครูและนักเรียนมีความเห็นพ้องกัน 33 รายการ ซึ่งรวมถึงบทลงโทษผู้ทุจริตที่ไม่ควรลงโทษรุนแรงได้แก่ เห็นควรได้รับเกรด F ถ้าเป็นการทุจริตครั้งที่ 1 หรือ 2 นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การรายงานเพื่อนทุจริตต่อทางโรงเรียนเป็นเรื่องที่ยากเพราะไม่อยากจะรับแรงกดดันจากเพื่อน

งานวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) ของ Hanson (1990) เรื่องทุจริตในการเรียน ผลกระทบของนักศึกษาและประเภทสถานศึกษาต่อการทุจริต ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า การทุจริตเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ได้แก่ แรงขับและความอยากรู้ อยากเห็น (Drive and Ambition) มโนทัศน์ของตนเองทางการศึกษา (Academic Self-Concept) และ ความพยายาม (Effort) จากการใช้แบบสอบถามผลวิจัยพบว่า ร้อยละ 18 ขอมรับว่าทุจริตในการสอบ และร้อยละ 29 ลอกการบ้านเพื่อนในช่วง 2 ปีแรกของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้การทุจริตมีความเกี่ยวข้องเชิงลบกับมโนทัศน์ของตนเองและความพยายาม และสัมพันธ์เชิงบวกแรงขับและความอยากรู้ อยากเห็น ยิ่งไปกว่านั้นเหตุผลในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญ กล่าวคือ นักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อเพื่อต้องการจะเรียนรู้ทุจริตน้อยกว่า นักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อเพื่อหวังทำเงินให้มาก ผลวิจัยยังแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยที่มีรหัสความซื่อสัตย์ที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีชุดกรรมการทำงานที่ประกอบด้วย นักศึกษาและอาจารย์และมีการคว่ำบาตร (Sactions) ผู้ทุจริตจะเป็นมหาวิทยาลัยที่มีปัญหานี้น้อย

Scott (2001) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของรหัสความซื่อสัตย์ต่อการทุจริตของนักศึกษาจำนวน 350 คนจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งในมลรัฐเท็กซัสโดยใช้แบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับความรู้สึก เหตุผลในการทุจริตในการเรียน และความหมายและผลกระทบของรหัสความซื่อสัตย์

ผลวิจัยพบว่า เพศชายทุจริตมากกว่าเพศหญิง และมีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการทุจริต และรหัสความซื่อสัตย์ต้องชัดเจนและมีการสื่อสารอย่างทั่วถึงและที่สำคัญมหาวิทยาลัยที่มีรหัสความซื่อสัตย์ที่ชัดเจนและรู้กันอย่างทั่วถึง มีอัตราการทุจริตในการเรียนของนักศึกษาต่ำกว่ามหาวิทยาลัยที่ไม่มีรหัสหรือ ไม่มีความชัดเจน

งานวิจัยของ Holm (2001) ศึกษาประสิทธิภาพของยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อลดการทุจริต 3 วิธี ได้แก่ 1) การประกาศในชั้นเรียนถึงการทุจริตโดยครูพยายามพูดโน้มน้าวให้นักศึกษาเห็นผลเสียจากการกระทำ 2) สร้างความตระหนักเกี่ยวกับการทุจริต และ 3) การคาดโทษหากมีการทุจริต ทั้ง 3 วิธีถูกนำไปใช้ในชั้นเรียน การสื่อสารในที่สาธารณะ (Public Speaking) จำนวน 23 ห้องเรียนของ 3 มหาวิทยาลัยโดยการใช้แบบสอบถามกับนักศึกษาจำนวน 342 คน และใช้การสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างทางสถิติของทั้ง 3 วิธีกับประเภทของมหาวิทยาลัย (2 ปี 4 ปี และ 4 ปีที่เป็นมหาวิทยาลัยศาสนา) แต่พบว่ามี ความแตกต่างทางสถิติของวิธีที่ 3 ต่อวิธีที่ 1 และ 2 และยังพบว่าครูผู้สอนใช้วิธีที่ 1 และ 2 มากกว่าวิธีที่ 3

Bruggeman and Hart (1996) เปรียบเทียบการทุจริต การโกหกและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 131 คน โรงเรียนศาสนา (Religious School) จำนวน 90 คน รวมทั้งสิ้น 221 คน จากโรงเรียนในเขตเมืองของรัฐทางตะวันตกตอนกลาง ผลวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างทางสถิติระหว่างนักเรียนทั้งสองกลุ่มในเรื่องการทุจริตในการเรียน การโกหกและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กล่าวคือ นักเรียนจากโรงเรียนศาสนา ร้อยละ 75 และจากโรงเรียนรัฐบาล ร้อยละ 84 ยอมรับว่าโกหกและทุจริตในการเรียน

Magnus, Polterovich, and Danilov (2002) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและนักศึกษาระดับปริญญาตรี (n=554) และระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี (n=239) จาก 4 ประเทศ ได้แก่ รัสเซีย (n=247) เนเธอร์แลนด์ (n=706) อิสราเอล (n=20) และสหรัฐอเมริกา (n=112) รวมทั้งสิ้น 885 คน เกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตและเปรียบเทียบความคิดเห็น โดยการตอบแบบสอบถาม เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์การทุจริต ตัวอย่างเช่น A รายงานการทุจริตต่อผู้รับผิดชอบของ B และ C ที่ B ลอกข้อสอบของ C โดย C ยินยอมให้ลอก เป็นต้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นมีความแตกต่างไปในแต่ละประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอธิบายปรากฏการณ์ทุจริต นักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีผลต่อความคิดเห็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาจากรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ นักเรียนนักศึกษาทุกคนจากรัสเซียมีความเกลียดชังการกระทำของ A (ผู้รายงานการทุจริต) ในขณะที่นักเรียนนักศึกษาอเมริกาเห็นว่า A ทำถูกต้องเพราะการทุจริตในการสอบ

ของ B และ C ไม่ยุติธรรมสำหรับคนที่ไม่ได้ลอกและอาจได้คะแนนน้อยกว่า สถานการณ์นี้อาจอธิบายได้ว่าคนรัสเซียยังไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ทุกระดับรวมทั้งครูด้วย ดังนั้นการแสดงออกของนักเรียนนักศึกษาชาวรัสเซียเป็นการอธิบายสถานการณ์ในขณะที่สังคมอเมริกาเป็นสังคมที่มีการแข่งขันสูง เพราะฉะนั้นการทุจริตจึงถูกมองเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมต่อการแข่งขัน เมื่อเทียบกับ Transparency International Corruption Perception Index พบว่าในปี 1997 รัสเซียได้คะแนนอยู่ในระดับที่ 2.27 ในขณะที่อเมริกา อิสราเอล เนเธอร์แลนด์ อยู่ในระดับที่ 7.61 7.97 และ 9.03 ตามลำดับ ซึ่งอาจเป็นดัชนีวัดความสัมพันธ์ระหว่าง การทุจริตในการเรียนและคอร์รัปชันของประเทศได้ในระดับหนึ่ง

Thorpe, Pittenger, and Reed (1999) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการรายงานทุจริตของตนเอง (Self-Reported Cheating) โดยพิจารณาการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) การควบคุมตนเองและความบกพร่องทางสังคม (Social Disability) ของนักศึกษาจำนวน 310 คน ในมหาวิทยาลัยขนาดเล็ก ($n=138$) และมหาวิทยาลัยระดับกลาง ($n=172$) โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า เพศ ขนาดของสถาบันการศึกษาและระดับการศึกษา มีผลต่อการทุจริตในการเรียน กล่าวคือ นักศึกษาชายทุจริตมากกว่านักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยขนาดกลางมีรายงานการทุจริตมากกว่ามหาวิทยาลัยขนาดเล็กและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยขนาดกลางมีความต้องการในการยอมรับจากคนรอบข้าง (Need of Approval) มากกว่ามหาวิทยาลัยขนาดเล็ก การลอกการบ้านมีจำนวนมากว่าการลอกข้อสอบ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพกับการทุจริต

ในงานวิจัยของ Pincus and Schmelkin (2003) ที่ศึกษาถึงทัศนคติของความต้องการทุจริตในการเรียนของนักศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม 2 ชุด ชุดที่ 1 ให้ผู้สอบจับคู่ 28 ตัวเลือกและ 278 คู่ของพฤติกรรมทุจริตในการเรียนโดยใช้การตรวจคำตอบระดับค่า (5 = แตกต่างกันมาก - 1 = ใกล้เคียงกันมาก) จากนั้นอาจารย์กลุ่มเดียวกันตอบแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งใช้การตรวจคำตอบระดับค่า 9 ระดับจาก 9 = รุนแรงมาก ถึง 1 = ไม่รุนแรง กับ 28 รายการของพฤติกรรมทุจริตในการเรียน แบบสอบถามชุดที่ 1 ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ประจำจำนวน 150 คน และอาจารย์พิเศษจำนวน 150 คน และใช้แบบสอบถามชุดที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่างอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษกลุ่มละ 25 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มองการทุจริตเป็นเรื่องที่ร้ายแรง (A Clear-Cut of Seriousness)

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวพบว่า การวิจัยเกี่ยวกับการทุจริตในการเรียนมีอยู่น้อยมากในประเทศไทย แต่มีการศึกษาวิจัยมากมายในบางประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการศึกษาย้อนหลังไปกว่า 50 ปี ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แนวโน้มของการทุจริตในการเรียนในปัจจุบันสูงขึ้นมาก และการทุจริตในการเรียนอาจมีความสัมพันธ์กับการคอร์รัปชัน นอกจากนี้

นักเรียนนักศึกษาเห็นว่า การทุจริตเป็นเรื่องปกติที่พบเห็นและยอมรับรับว่า เคยมีพฤติกรรมดังกล่าว การป้องกันที่ได้ผลได้แก่ การที่สถานศึกษากำหนดรหัสความซื่อสัตย์ และสื่อสารให้รับทราบอย่างทั่วถึง ใช้ระบบข้อสอบหลายชุด ใช้วิธีทัศนังจรปิดและการประกาศในห้องเรียนและการเชื้อเชิญให้นักศึกษา ซื่อสัตย์กับตนเอง เป็นต้น งานวิจัยนี้ช่วยประเมินสถานการณ์การทุจริตในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ นักศึกษา ครู ณาจารย์ เข้าใจการทุจริตนี้มากขึ้น และกำหนดแนวทางป้องกันและเสริมสร้างคุณลักษณะที่เหมาะสมของนักเรียนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สถานการณ์และแนวทางแก้ไขการทุจริตในการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 กลุ่มตัวอย่างของครูผู้สอนในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกครูที่รับผิดชอบการสอนสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ การงานอาชีพ พลานามัยและสุขศึกษา และศิลปะและดนตรี จาก 23 โรงเรียนรวมทั้งสิ้น 184 คน

กลุ่มตัวอย่างของนักเรียนในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้วิธีกลุ่มประชากรมาเป็นตัวกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางการกำหนดตัวอย่างของ Darwin Hedel (อ้างใน กนกทิพย์ พัฒนพาสันต์, 2543, หน้า 116-118) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ของทุกระดับชั้นได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,634 คน ทั้งนี้เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างของแต่ละโรงเรียนแล้วได้กำหนดจำนวนระดับชั้นละเท่า ๆ กันเพื่อความสะดวกโดยสุ่มอย่างง่ายตัวอย่างเช่น โรงเรียนวชิรวิทย์ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 78 คน ดังนั้นจะได้ระดับชั้นละ 13 คน เป็นต้น

นอกจากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนแต่ละสาระการเรียนรู้ รวม 8 คนและนักเรียนระดับชั้นละ 2 คน รวม 12 คน จากโรงเรียนวชิรวิทย์ในการทำสนทนากลุ่ม เนื่องจากที่ตั้งของโรงเรียน ความพร้อม ความร่วมมือ และความสะดวกในการนัดหมายของผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมสนทนา

ตาราง 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนและนักเรียน จำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	ครู			นักเรียน	
	กลุ่มตัวอย่าง	รับคืน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	รับคืน
1. วชิรวิทย์	8	6	1,574	78	65
2. วิชัยวิทยา	8	6	257	13	13
3. วรเชษฐ์	8	8	259	13	13
4. จิตรวิทยา	8	7	209	10	10
5. โกวิทธารง	8	7	746	37	37
6. เชียงใหม่คริสเตียน	8	7	220	11	11
7. ไชยโรจน์วิทยาลัย	8	8	243	12	12
8. คาราวินาลัย	8	6	2,691	134	134
9. เทพดินทร์วิทยา	8	6	719	35	35
10. ธรรมราชศึกษา	8	6	743	37	37
11. ปรีณัฏรยาลัยวิทยาลัย	8	7	5,677	283	246
12. พระฤทัยเชียงใหม่	8	6	4,074	203	117
13. พิงครันต์	8	6	135	6	6
14. มงฟอร์ตวิทยาลัย	8	7	2,365	118	100
15. เมตตาศึกษา	8	6	388	19	19
16. ยูพราชวิทยาลัย	8	7	3,536	176	140
17. เรยีนาเซลิวิทยาลัย	8	8	1,437	71	59
18. วัฒนวิทยัพ	8	7	2,191	110	99
19. สันติศึกษา	8	8	57	6	5
20. สาริต มช.	8	5	1,168	58	56
21. สิริมังคลานุสรณ์	8	7	466	23	20
22. หอพระ	8	6	1,429	71	71
23. กาวินวิทยาลัย	8	7	2,113	105	92
รวม	184	161	32,679	1,634	1,397